

1939, 17 września, Kijów – Meldunek specjalny zastępcy komisarza ludowego spraw wewnętrznych USRR Nikołaja Gorlinskiego do sekretarza KC KP(b)U Nikity Chruszczowa o reakcjach robotników Ukrainy na wystąpienie Wiaczesława Mołotowa w dniu 17 września 1939 roku.

^aŚCIŚLE TAJNE^{-a}

Do

Sekretarza KC KP(b)U

^aTow. CHRUSZCZOWA N.S.^{1-a}

^a**Meldunek specjalny**^{-a}

o reakcji robotników Ukrainy na wystąpienie
towarzysza Mołotowa W.M.² dn. 17 września 1939 roku

Przemówienie towarzysza MOŁOTOWA na temat okazania pomocy ukraińskiej i białoruskiej ludności Polski wywołało ogromny odzew i aprobatę wszystkich warstw ludności Ukrainy.

W szeregu miejsc przemowie tow. MOŁOTOWA towarzyszyły oklaski.

Radziecka inteligencja, robotnicy i kołchoźnicy po odbytych mitingach z entuzjazmem reagują na tę decyzję, oceniają ją jako pilne zadanie narodu radzieckiego w dziele wyzwolenia od kapitalistycznego ucisku Ukraińców i Białorusinów za granicą.

Studenci Kijowskiego Uniwersytetu Państwowego przemowę tow. MOŁOTOWA przywitali okrzykami „Hura!”.

Przytaczamy szereg charakterystycznych wypowiedzi na ten temat:

Ukraiński pisarz SZPAK, oświadczył:

„... My, oczywiście nie możemy pozwolić, żeby Polska panowała na terytorium, gdzie faktycznie mieszka ludność ukraińska i białoruska. Niemcy nie powinni pretendować do ukraińskich ziem. Jeśli oni spróbu-

^{a-} ^{-a} Fragment podkreślony maszynowo.

ją to zakwestionować, to my mamy z czym wystąpić, a walczyć będziemy na polskim terytorium”.

Naczelnik sektora kultury R[ady] K[omisarzy] L[udowych] USRR WOSKOBOJNIKOW powiedział:

„... Ta decyzja jest absolutnie prawidłowa, innej decyzji nie można było oczekiwać, ponieważ my nie możemy zostawić bez pomocy ludności Zachodniej Ukrainy i Białorusi, która powstała przeciw kapitalizmowi. My powinniśmy wziąć ich pod ochronę...”

Starszy konsultant Ukrpromsektora³ WAJNSZTOK podczas rozmowy powiedział:

„... Naszym obowiązkiem jest obronić Białorusinów i Ukraińców na porzuconym przez polski rząd terytorium”.

Profesor Instytutu Folkloru Akademii Nauk USRR HRINCZENKO w rozmowie z pracownikami Instytutu powiedział:

„... Wiecie, ja tak jestem tym wstrząśnięty, że brak mi słów. Dla człowieka, który nie zna sytuacji [ludności] Zachodniej Ukrainy, fakt ten nie jest tak bardzo zrozumiały, ale dla ludzi, znających Zachodnią Ukrainę i wieloletnie cierpienia jej narodu to wydarzenie ma ogromną wagę. To znaczy, że spełniły się wielowiekowe nadzieje narodu Zachodniej Ukrainy, narodu, głodującego i cierpiącego pod jarzmem Polaków. Nie wiem, czy jest jeszcze jakieś podobne przedsięwzięcie w polityce zagranicznej władzy radzieckiej mogące wywołać taką radość Ukraińców, jak to. Ukraińcy mają się z czego cieszyć”.

Pracownik Narkomziemu⁴ USRR CHUSID, powiedział:

„... Zajęcie Galicji przez wojska radzieckie zada śmiertelne uderzenie wszystkim intrygantom międzynarodowym próbującym naruszyć integralność Związku Radzieckiego. Wyzwolony od polskich ziemian naród ukraiński zostanie włączony do socjalistycznego budownictwa na równi z innymi narodami Wielkiego Związku Radzieckiego”.

Agronom Narkomziemu USRR KOROPOW wypowiadał się:

„... Ważnym w tym wystąpieniu jest to, że my nie pozwolimy Niemcom zająć wschodnich umocnień Polski niedaleko granicy z ZSRR”.

Inżynier międzymiastowej stacji telefonicznej znajdującej się w Kijowie SINIUCHIN powiedział:

„... Wyzwolenie Ukraińców i Białorusinów od jarzma polskiego jest sprawiedliwym posunięciem”.

Pracownik tejże stacji KOSZELENKO, mówi:

„... Wyzwolenie ukraińskiego i białoruskiego narodu jest sprawą niezbędną. Gdy Armia Czerwona i wojska niemieckie znajdują się blisko siebie, to nie ma czego obawiać się, ponieważ w pakcie o nieagresji jest punkt, w którym jest mowa o tym, że obie strony powinny konsultować się w ta-

kich kwestiach i prawdopodobnie taki przypadek również uwzględniono w tym pakcie”.

Nauczyciel Średniej Szkoły Kolejowej nr 2 BUHAJKO na temat możliwości wystąpienia Niemiec przeciwko ZSRR powiedział:

„... Niemcy nie będą teraz występować przeciwko ZSRR, ponieważ taka była umowa. Anglia i Francja również nie mogą wystąpić. Zgodnie ze wszystkimi przewidywaniami zajmiemy Brześć Litewski, Lwów i inne były nasze miasta i będą ustanowione nowe granice. Francja i Anglia zmuszone będą zgodzić się z tym podziałem”.

Odnutowano także negatywne reakcje:

Redaktor techniczny wydawnictwa „Mystectwo” [Sztuka] RUDENSKI powiedział:

„... Oczywiście, wszystko, co się teraz odbywa było wcześniej przemysłane. Opinia publiczna całego świata będzie oburzona postępowaniem Związku Radzieckiego, który postanowił wystąpić przeciwko Polsce dopiero wtedy, gdy wojska niemieckie rozgromiły ją i ta ostatnia faktycznie była już bezbronna i niezdolna do obrony”.

Tłumacz tejże redakcji DRAHOMANOW [Switozar]⁵ (syn DRAHOMANOWA M[ychajła])⁶ oświadczył:

„... W istocie to czwarty rozbiór Polski przeprowadzony w porozumieniu między STALINEM i Hitlerem. Ten rozbiór był zaplanowany już dawno. Ja jestem pewny, że niemiecki samolot, który wylądował koło Olewska, dostarczył nam bardzo ważne dokumenty, które nie można było przekazać przez poselstwo lub przez radio. Wszystko odbywające się można nazwać triumfem hitleryzmu, który jest wyższym poziomem rozwoju społeczeństwa kapitalistycznego”.

Aspirant Instytutu Folkloru Akademii Nauk USRR ŁANOWY powiedział:

„... Co na to powie cały świat? Powie, że my wspólnie z faszystowskimi Niemcami dzielimy Polskę. Anglia i Francja wypowiedzą nam wojnę, to oznacza, że my będziemy walczyć przeciwko nim z Niemcami. Co powiedzą wtedy komuniści Zachodu i robotnicy całego świata?”

Inżynier Centralnego Urzędu Pocztowego w Kijowie KEWŁY CZ w rozmowie z inżynierem tegoż Urzędu Pocztowego CZYŻYKIEM powiedział:

„... Zajęcie przez Związek Radziecki Zachodniej Ukrainy i Białorusi było uzgodnione z Niemcami jeszcze podczas podpisania umowy. To nie jest okazanie pomocy braterskiej, lecz zajęcie cudzego terytorium”.

Pracownik Narkomziemmu USRR BYK powiedział:

„... Oczywiście, że porozumienia z Niemcami o wstąpieniu radzieckich wojsk nie ma. Radziecki rząd wybrał odpowiedni moment dla zajęcia ukraińskich i białoruskich ziem. Wojna z Polską to nic, ale koło Lwowa i Białegostoku spotkamy się z wojskami niemieckimi, a to grozi wielkimi

wydarzeniami. Radziecki rząd obiecał Ukraińcom Galicji, że zabezpieczy ich chlebem. Na początku tak będzie, ja również wiem, że dla Galicji już przygotowane są kadry, które zajmą się działaniem w ślad za wojskami”.

Pracownica Kijowskiej Obwodowej Stacji Sanproswiet⁷ BURIAKOWA powiedziała:

„... Wtargnęliśmy na cudze terytorium, chociaż mówiliśmy, że nie chcemy cudzej ziemi i że Polska jakoby nie chce naszej obrony. To oznacza, że my po prostu bierzemy cudzą ziemię, a Anglia i Francja po dwóch godzinach wypowiedzą nam wojnę...”

Wobec osób przejawiających nastroje kontrrewolucyjne podjęto działania o charakterze agenturalno-operacyjnym.

ZAST[ĘPCA] KOM[ISARZA] LUD[OWEGO] SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR
kapitan bezpieczeństwa państwowego GORLINSKI⁸
[podpis maszynowy]

Nr 3825/cH*

^a „17” września 1939 roku^a

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 16, op. 32, spr. 54, k. 49-55.*

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

¹ Nikita Chruszczow (1894-1971) – radziecki działacz państwowy. W latach 1935-1938 był I Sekretarzem Komitetu Moskiewskiego WKP(b), w latach 1938-1949 obejmował stanowisko I Sekretarza KC KP(b)U. Od 1944 do 1947 pełnił funkcję premiera USRR. W 1953 został I sekretarzem KC KPZPR. Następnie od 1958 premier ZSRR. W 1964 został formalnie odsunięty od władzy.

² Wiaczesław Mołotow, wł. Wiaczesław Skriabin (1890-1986) – działacz partyjny i państwowy ZSRR. Od 1906 w SDPRR(b). W 1912 współzałożyciel i redaktor „Prawdy”. Uczestnik rewolucji październikowej. Od 1921 członek KC, od 1926 Biura Politycznego KC WKP(b). W latach 1930-1941 premier ZSRR. Zwolennik i gorliwy realizator czystek stalinowskich. W latach 1939-1949 minister spraw zagranicznych ZSRR. Sygnatariusz paktu Ribbentrop-Mołotow w sierpniu 1939. W latach 1941-1945 zastępca przewodniczącego Państwowego Komitetu Obrony, negocjator sojuszniczych układów z Wielką Brytanią i USA w 1942, zapoczątkował zimną wojnę w dyplomacji. W 1949 odwołany z funkcji ministra spraw zagranicznych ZSRR, od 1953 ponownie na tym stanowisku. W 1957 usunięty z władz partyjnych. W latach 1957-1960 ambasador ZSRR w Mongolii, a w latach 1960-1962 stał na czele przedstawicielstwa ZSRR w Agencji Energii Atomowej w Wiedniu.

- ³ Ukrpromsektor – Ukraiński Sektor Gospodarki (ukr.: Український промисловий сектор – Укрпромсектор).
- ⁴ Narkomziem – Ludowy Komisariat Rolnictwa (ros.: Народный комиссариат земледелия – Наркомзем).
- ⁵ Svitozar Drahomanow (1884-1958) – ukraiński dziennikarz, historyk. Ur. się 29 VI 1884 jako syn Mychajła i Ludmiły Drahomanowów. Zmarł 4 XII 1958.
- ⁶ Mychajło Drahomanow (1841-1895) – ukraiński literaturoznawca, historyk. Od 1864 pracownik Katedry Historii Starożytnej Uniwersytetu Kijowskiego. W latach 1873-1876 działacz Południowo-Zachodniego Oddziału Cesarskiego Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego – prowadzącego badania nad historią ukraińskich guberni Imperium Rosyjskiego. W 1875 wyjechał do Wiednia, a następnie do Szwajcarii. Tam założył stowarzyszenie Hromada. Zgodnie z jego poglądami Rosja powinna stać się państwem federacyjnym, którego równoprawnym partnerem stałaby się wchodząca w jego skład Ukraina. W 1889 wyjechał do Sofii. Autor jednej z koncepcji reformy pisowni ukraińskiej.
- ⁷ Sanproswiet – Oświata sanitarna (ros.: Санитарное просвещение – Санпросвет).
- ⁸ Nikołaj Gorlinski (1907-1965) – funkcjonariusz radzieckich służb specjalnych. Od 1931 członek WKP(b). Od 1936 porucznik bezpieczeństwa państwowego. W latach 1938-1940 zastępca ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR. W 1941 szef Zarządu 3. NKGB ZSRR, a w latach 1941-1942 szef Zarządu 3. NKWD ZSRR. W 1945 mianowany generałem porucznikiem. W latach 1953-1954 szef Zarządu 5. MSW ZSRR. W 1954 zwolniony ze służby, 2 lata później wykluczony z partii.

2

1939, 18 września, Połtawa – Telefonogram naczelnika Zarządu NKWD obwodu połtawskiego dotyczący reakcji ludności na przemówienie Wiaczesława Mołotowa o wstąpieniu Armii Czerwonej na terytorium Polski.

TELEFONOGRAM

^{a-}Z POŁTAWY^{-a}
[do] NKWD USRR
KIJÓW

Pozytywna reakcja szerokich mas na przemowę tow. MOŁOTOWA oznacza, że popierając postanowienie rządu związane z wstępem wojsk

^{a-} ^{-a} Fragment podkreślony maszynowo.

radzieckich na byłe polskie terytorium wyrażają one pełną pewność w zwycięstwie Armii Czerwonej.

Ślusarz elektrowni w Połtawie bezpartyjny PUDRICA oświadczył:

„Prawidłowo postąpił nasz rząd i nasi zwyciężą”.

Kierownik gospodarczy Kołbudu¹ w Połtawie, bezpartyjny DUDARENKO podczas rozmowy w biurze z urzędnikami na temat przemowy tow. MOŁOTOWA oświadczył:

„Dobrze, że nasze wojska przeszły polską granicę w celu obrony uciśnianych, bardzo się cieszę, że Niemców dalej nie przepuszczą”.

Żona powołanego do RKKA² SUŁYMOWA M.S. na zebraniu reagowała tak:

„Ja uważam, że wkroczenie naszych wojsk do Polski jest prawidłowe, robotnicy Zachodniej Ukrainy i Białorusi spotkają Armię Czerwoną z wielkim entuzjazmem”.

Pracownik kadrowy GŁUSZKO, powyżej 50 lat, po mityngu w rozmowie z robotnikami oświadczył:

„Cóż, jeśli rząd zdecyduje, pójdziemy bronić”.

Analogiczne nastroje i reakcje odnotowano również ze strony innych.

Jednocześnie nasza agentura odnotowuje fakty rozprzestrzeniania pogłosek o tym, że radziecki rząd jakoby wcześniej dogadał się z rządem Niemiec o podziale Polski.

Główny inżynier Brodtrustu³ w Połtawie BERSZANSKI na ten temat tak wypowiedział się:

„Gdy nasz rząd zawarł umowę o nieagresji z Niemcami, wtedy również dogadali się o podziale Polski”.

Bezpartyjny urzędnik CZERNECKI, dowiedziawszy się o decyzji radzieckiego rządu o wejściu wojsk radzieckich na polskie terytorium, ocenił to tak:

„Rozkaz radzieckiego rządu o przekroczeniu granicy przez nasze wojska był uzgodniony z Niemcami. Zachodnią Ukrainę i Białoruś zabieramy my, a pozostałą część Polski biorą Niemcy”.

Lekarze ULKO oraz POKROWSKI wysłuchawszy w radiu przemowy tow. MOŁOTOWA doszli do takiego wniosku:

„Między Niemcami i ZSRR jest umowa o podziale Polski”.

Elementy antyradzieckie przemowę tow. MOŁOTOWA interpretują w duchu antyradzieckim.

Nauczyciel DROZDOWSKI w swoim kręgu wejście Wojsk Radzieckich na terytorium Polski ocenia w taki sposób:

„Wojna imperialistyczna była uczciwa, a ta wojna jest na wskroś prześląknięta przebiegłością i kłamstwem”.

Student Instytutu Pedagogicznego Aleksiej SZCZUPIK, powołany do RKKA, figurant sprawy agenturalnej „PODROSTKI” (po linii 2. Oddziału UGB⁴) wśród studentów mówił:

„Ja im powojuję, zdecydowanie nic nie będę robić lub po prostu ucieknę, niech potem sądzą”.

NACZ[ELNIK] Z[ARZĄDU] NKWD OBWODU POŁTAWSKIEGO
kapitan bezpieczeństwa państwowego   BUCHTIJAROW⁵
[podpis maszynowy]

18 IX [19]39 r.

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 16, op. 32, spr. 54, k. 88-89.*

---

¹ Кољбуд – budynek (Klub) Kolektywisty (ukr.: Будинок колективіста – Колбуд).

² РККА – Robotniczo-Chłopska Armia Czerwona (ros.: Рабоче-крестьянская Красная Армия – РККА, ukr.: Робітничо-селянська Червона Армія – РСЧА).

³ Brodtrest – Państwowy Trust Przemysłu Piwowarskiego (ros.: Государственный трест бродильной промышленности – Бродтрест).

⁴ UGB – Zarząd Bezpieczeństwa Państwowego (ros.: Управление государственной безопасности – УГБ, ukr.: Управління державної безпеки – УДБ).

⁵ Nikołaj Buchtjarow (Buchtjarow) (1906-1980) – pracownik organów bezpieczeństwa państwowego ZSRR. Od 1926 członek RKP(b). W latach 1937-1939 pełnił funkcję najpierw drugiego, a następnie pierwszego sekretarza mahdałynińskiego komitetu rejonowego KP(b)U. Podczas II wojny światowej był m.in.: kierownikiem Zarządu NKWD (1939-1941); zastępcą kierownika 3. Oddziału 1. Wydziału Zarządu Oddziału Specjalnego NKWD ZSRR (1941-1942); zastępcą kierownika Wydziału Kontrwywiadu Smiersz 7. Armii Gwardyjskiej, a następnie zastępcą kierownika Wydziału Kontrwywiadu Smiersz 6. Armii Gwardyjskiej (1943-1946). Od 1942 do 1943 pełnił funkcję kierownika Wydziału Kontrwywiadu Smiersz 1. Armii odznaczonej Orderem Czerwonego Sztandaru. W kolejnych latach był m.in.: kierownikiem Wydziału Kontrwywiadu MGB 1. Armii odznaczonej Orderem Czerwonego Sztandaru (1946-1949); kierownikiem Wydziału Kontrwywiadu MGB Gwardyjskiej Armii Zmechanizowanej (1949-1953); kierownikiem Oddziału Specjalnego KGB 6. Gwardyjskiej Armii Zmechanizowanej (1954-1957). W 1957 został kierownikiem Oddziału Specjalnego KGB Gwardyjskiej Armii Pancerniej w Kijowskim Okręgu Wojskowym. W 1958 przeszedł na emeryturę.

1939, 19 września, Dubno – Postanowienie dotyczące wszczęcia dochodzenia w sprawie Władysława Ziembry, s. Józefa, aresztowanego pod zarzutem działalności antyradzieckiej.

a-[...]-a Do
Naczelnika 1. Oddziału Spec[jalnego]
b-[...]-b Z[arząd] NKWD obw[odu] łuckiego

Postanowienie

Dotyczące aresztowanego Ziembry* Władysława Józefowicza, urodzonego w 1890 roku.

Wszczęć nowe śledztwo w sprawie c-[...]-c

Wszystkie materiały dołączyć do akt sprawy śledczej nr 579.

Aresztowanego ewidencjonować w dubienieckim Powiatowym Oddziale NKWD.

Śledztwo w sprawie będzie prowadzić c-[...]-c bezpieczeństwa państwowego tow. c-[...]-c

Telefon nr c-[...]-c pokój c-[...]-c

NACZ[ELNIK] DUBIENIECKIEGO ODDZIAŁU NKWD (Z[ARZĄDU] NKWD)
[podpis odręczny nieczytelny]

„19” września 1939 r.

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 11774, k. 1.*

a- ^{-a} Adnotacja odręczna: „powstan[iec]”.

b- ^{-b} Adnotacja odręczna „b[rak]/n[umeru] [sprawy]”.

* Być może nazwisko to w języku polskim funkcjonowało jako „Ziębro”.

c- ^{-c} Brak wpisu.

1939, 24 września, Dubno – Postanowienie o wybraniu środka zapobiegawczego wobec Władysława Ziembry, s. Józefa, oskarżonego o działalność antyradziecką.

F[ormularz] nr 21-6*

Do sprawy nr ^a[...]^a

Postanowienie

M[iasto] Dubno 24 września 1939 roku. Ja, pełnomocnik grupy oper[acyjno]-czekist[owskiej] NKWD USRR, st[arszy] lej[tnant] Kozłów rozpatrzyłem materiały śledcze dotyczące ob. *Ziembry Władysława Józefowicza, 1890 rok urodzenia, urodzonego w [m.] Bobrowo¹, tejże gminy, województwa lwowskiego, o przestępstwa przewidziane w art. ^b54-2, 54-10, 54-11^b KK USRR², polegające na tym, że on był ^cosadnikiem^c, prowadził agitację kontrrewolucyjną, organizował ugrupowanie kontrrewolucyjne w celu [doprowadzenia do wybuchu] zbrojnego powstania i tłumienia ruchu klasy robotniczej i chłopstwa pracującego w Polsce,*

ustalił, że (przytoczyć motywy wybrania środka zapobiegawczego) *znajdując się na wolności, oskarżony Ziembro może wpływać na dalszy przebieg śledztwa, jak również ukrywać się przed sądem i śledztwem.*

Na podstawie wyłożonego i kierując się art. 143, 145 i 156 KPK USRR³,

postanawiam:

---

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

^{a-} ^a Brak numeru sprawy.

^{b-} ^b Fragment podkreślony odręcznie.

^{c-} ^c Wyraz podkreślony odręcznie.

1. Jako środek zapobiegający uchylaniu się od sądu i śledztwa oskarżonego *Ziembry Władysława Józefowicza, 1890 r. urodzenia wybrać umieszczenie go w więzieniu m. Dubno do zakończenia dochodzenia w sprawie.*

2. Niniejsze postanowienie przekazać *prokuratorowi wojskowemu m. Dubno.*

Pełnomocnik *grupy oper[acyjno]-czekist[owskiej]* [brak podpisu]

Zgadzam się:

Naczelnik ^{d-}[...]^{-d} bezpieczeństwa państw[owego] [brak podpisu]

Zatwierdzam:

Naczelnik ^{d-}[...]^{-d} bezpieczeństwa państwowego .....[brak podpisu]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 11774, k. 2-2v.*

---

¹ Prawdopodobnie chodzi o m. Bóbrka – miasto w obwodzie lwowskim, w rejonie przemysłańskim. W latach 1920-1939 miasto należało do Polski, znajdowało się w województwie lwowskim, było siedzibą powiatu bóbreckiego.

² KK USRR – Kodeks Karny USRR (ros.: Уголовный кодекс УССР – УК УССР).

³ KPK USRR – Kodeks Postępowania Karnego USRR (ros.: Уголовно-процессуальный кодекс УССР – УПК УССР).

1939, 26 września, Kijów – Meldunek specjalny zastępcy komisarza ludowego spraw wewnętrznych USRR *Nikołaja Gorlinskiego do sekretarza KC KP(b)U Nikity Chruszczowa o reakcji ludności na wkroczenie Armii Czerwonej na terytorium Kresów Wschodnich II RP.*

---

^{d-} ^{-d} Brak wpisu.

Do Sekretarza KC KP(b)U

^aTow. CHRUSZCZOWA N.S.^{-a}

^aMeldunek specjalny^{-a}
**o reagowaniu osób różnych narodowości na wkroczenie wojsk RKKA
na terytorium Zachodniej Ukrainy i Białorusi**

W uzupełnieniu do przesłanej do Was informacji powiadamiam o poniższych reakcjach osób różnych narodowości na wkroczenie wojsk RKKA na terytorium Zachodniej Ukrainy i Białorusi.

^aWśród Polaków^{-a}

Mieszkaniec m[iasta] Kobelaky¹, były urzędnik kontroli akcyzowej, KORZENIEWSKI:

„... Radziecki rząd pisał jedno, a robi drugie. Zajęcie Polski doprowadzi do złęgo”.

Mieszkaniec m[iasta] Mikołajowa KOWALSKI:

„... Niemcy obiecują ZSRR Lwów, lecz później będziemy płacić za to”.

Mieszkanka m[iasta] Kijowa SURHANOWA-MALINOWSKA, żona oficera białogwardyjskiego:

„...Teraz żyć będzie się ciężej. Na naszej szyi usiądą Białorusini i Ukraińcy”.

Starszy elektromonter Fabryki Obuwia nr 1 w Kijowie HAAK:

„...Jeszcze będą walki między Niemcami a Armią Czerwoną, zderzenia są nieuchronne. Ja osobiście byłbym bardzo zadowolony. Oni (bolszewicy) zbudowali swoje szczęście na nieszczęściu Polski. Nie może tak być, żeby Polska tak zniknęła bez śladu. Szybciej wyłożymy dno morskie naszymi trupami, niżeli poddamy się. Polacy mieszkają nie tylko w Polsce, ale również w Anglii, Francji i Ameryce. Naród podejmie działania w celu swojego odrodzenia. Polska zostanie odrodzona”.

Referent Narkomprosu² USRR CZECHOWYCZ:

„... Temat zawarcia umowy z Niemcami był podjęty jeszcze w latach 1936-[19]37 przez tych, których wtedy oskarżono o szpiegostwo i rozstrzelano, a teraz sami stanęli na tym szlaku i rozwiązali Niemcom ręce w ich działaniach przeciwko Polsce. Wkroczenie Armii Czerwonej – to agresja, tylko przykryta hasłem o wyzwoleniu braci Ukraińców i Białorusinów od

---

^a ^{-a} Fragment podkreślony maszynowo.

polskiego ucisku. Nasza prasa wychwala Armię Czerwoną, pisze, że ostatnia niesie raj i wolność. Ale, gdy zaczną tam tworzyć kołchozy, Ukraińcy i Białorusini będą płakać za polskimi panami i oni odczują, jacy są bolszewicy”.

Wykładowca Technikum Elektryczno-Spawalniczego m[iasta] Dniepropietrowska SACHNOWSKI:

„...Teraz Anglia i Francja mogą wypowiedzieć nam wojnę, a Niemcy pójda nam na wszystkie ustęstwa. Co będzie w następstwie zobaczymy...”

Mieszkaniec m[iasta] Berdyczowa HOŁYSZEWSKI:

„...Związek Radziecki widząc, że tu nie ma już kogo rabować, wysłał w tym celu wojska do Polski. Lecz Polska zostanie odrodzona, a inne kraje zmuszą ZSRR i Niemcy do wyjścia z terytorium Polski”.

Robotnik Cukrowni w Januszpolu³ obwodu żytomierskiego ZEŁYNSKI:

„...Przez 20 lat Polska kwitła, a teraz będzie wędnąć i zostanie kolonią”.

Mieszkaniec wsi Chrystyniwka⁴ rejonu narodyckiego MAŁYNEWSKI:

„...Czerwoni powinni ponieść porażkę, wystarczy już męczyć się”.

Robotnik, tokarz Cukrowni w Januszpolu DMUCHOWSKI:

„... Polskie państwo żyło nieźle. Teraz naród poza mękami, niczego nie zobaczy”.

Robotnik fabryki „Progress” obwodu żytomierskiego PACEWYCZ:

„...Przez cały czas krzyczeliśmy, że cudzej ziemi nie chcemy, wyszło odwrotnie, gdzie jest prawda”.

Nauczycielka Technikum Ped[agogicznego] rejonu nowomyrhorodzkiego⁵ JEWTUSZYNA:

„...Odczuwam silny spadek nastroju, odeszła wszelka ochota do nauczania i pracy fizycznej”.

Mieszkaniec wsi Huta rejonu potijewskiego⁶ obwodu żytomierskiego PAWŁOWSKI, członek WŁKSM⁷:

„...Wojna przeciwko Związkowi Radzieckiemu jest nieunikniona i wtedy zginą komuniści i komsomolcy. Trzeba występować z Komsomołu”.

Laborant Laboratorium Kontroli Zakładów Piwowarskich m[iasta] Kijowa DOBROWOLSKA:

„...Na próżno myślą, że Polacy są złymi żołnierzami. Jest odwrotnie, to naród, który w ciągu całej swojej historii walczył i umie walczyć. Tak wyszło dlatego, że w rządzie byli nie tylko Polacy lecz również zdrajcy”.

Pozytywnych reakcji ze strony Polaków nie odnotowano.

^aWśród pracowników polskiego konsulatu miasta Kijowa^a.

Wicekonsul w m[ięście] Kijowie ZDANIEWICZ w rozmowie o ostatnich wydarzeniach powiedział:

„...Polska na pewno zwycięży, a Związek Radziecki będzie rozbity. Walka z Niemcami już rozpoczęła się, o tym mamy dokładne dane. Zaczyna się nowa era, nowa historia. Warszawa nie zostanie poddana, u jej ścian padł dzisiaj jeden z dowódców armii niemieckiej, a Związek Radziecki jeszcze zapłaci za wszystko. Po stronie Anglii i Francji staje Ameryka, która daje broń i flotę. My, Polacy, zwyciężymy i trzeba będzie znów otwierać swoją misję w Kijowie, ale już w innej roli”.

W tejże rozmowie konsul w Kijowie MATUSIŃSKI i ZDANIEWICZ twierdzili, że wojska radzieckie nie zatrzymają Wilna, to ostatecznie przejdzie do Litwy.

MATUSIŃSKI i ZDANIEWICZ oświadczyli również: „Wszystko zakończy się światowym pogromem Żydów”.

^aWśród Niemców^a

Zagraniczny specjalista mieszkający w m[ieście] Charkowie GEDE:

„Planom Hitlera nie może przeszkodzić nikt poza ZSRR. Tym można wytłumaczyć fakt, że Hitler poszedł na porozumienie ze Związkiem Radzieckim. Hitler zaczął prowadzić wojny bardziej humanitarnie, czym zwiększa swój autorytet na całym świecie. Przekroczenie przez wojska radzieckie granicy Polski jest aktem agresji, tego nic nie tłumaczy”.

Profesor Instytutu Języków Obcych w Dniepropietrowsku WILF:

„...Anglia i Francja nie powiedziały swojego słowa, one dopiero co zbierają się do wojny. One razem mają armię, która wielokrotnie przewyższa armię niemiecką, więc jeśli nadejdzie ten dzień, że Berlin będzie zajęty, wtedy my zapłacimy za Polskę i za Niemcy”.

Mieszkaniec rejonu rowienieckiego⁸ SZEFIJEW:

„...Władza radziecka mydli nam oczy mówiąc, że przekroczyli granicę żeby obronić naród. To nieprawda. Niemców z naszej kolonii do Armii Czerwonej nie biorą, to oznacza, że oni boją się, żebyśmy nie zrobili powstania w Armii Czerwonej”.

Robotnik Fabryki im. Rewolucji Październikowej obwodu odeskiego KŁAJ:

„...Nasz rząd zmienił politykę. Wszędzie krzyczeliśmy, że cudzej ziemi nie chcemy, a sami przeszliśmy polską granicę”.

Mieszkanica m[ia]sta Kijowa PAWŁOWEC:

„...Wychodzi na to, że socjalizm nasz zapożycza wiele od faszyzmu. Gdyby usunięto z naszego kraju Żydów, to na pewno z Niemcami żylibyśmy w pokoju. To z powodu Żydów Niemcy jeszcze będą z nami wojować. Oni ich nie ścierpią. Nasz rząd usunął LITWINOWA⁹, ponieważ tego chciał Hitler, obecnie wszyscy nasi przedstawiciele w Niemczech są Rosjanami”.

Nauczyciel Szkoły nr 15 m[iasta] Mikołajowa CIMERMAN:

„...Potęga Niemiec nie była przewyższona przez żadne państwo i nie będzie przewyższona”.

Nauczyciel m[iasta] Dniepropietrowska SZPRINGER:

„...Niemcy wojnę zwyciężą, a Anglia i Francja zapłacą za swoją zarozumiałość”.

Pracownik kopalni „Czerwony Październik” m[iasta] Horliwka, były kułak HORŁYNSKI:

„...Teraz szybko przyjdzie koniec władzy radzieckiej i nastanie koniec komunistów. Władza radziecka nam się naprzykrzyła. Byłoby dobrze, gdyby przyszedł Hitler i ustanowił swoje porządki”.

Kołchoźnik, kombajnista rejonu dżerżyńskiego¹⁰ FREZIN:

„...Faszyści – to zwierzęta. Chociaż jestem Niemcem, ale pójdę z wielką ochotą przeciwko nim. Rząd radziecki jest bardzo czujny, nie da się oszukać niemieckim faszystom”.

^aWśród osób innych narodowości^a

Mieszkaniec m[iasta] Umania MOTŁO, Galicjanin:

„...Przy panach oni chociaż byli odziani, a przy władzy radzieckiej będą chodzić gołymi, takie to dla nich wyzwolenie”.

Mieszkanica m[iasta] Tulczyna, żona represjonowanego JANOWICZA, Galicjanka:

„...Władza radziecka otworzyła swoją paszczę, żeby połknąć kawałek Polski. Lepiej byłoby, gdyby Niemcy wzięli całą Polskę”.

Mieszkanica Charkowa CHOMINA, Galicjanka:

„...Dobrze tak Polakom, ponieważ nie chcieli przyjąć propozycji Hitlera i połączyć siły z Niemcami”.

Notariusz z Kijowa SADAKI, Bułgar:

„...Hitler – to geniusz, który zaprowadzi porządek w Europie. Niemcy, bezwzględnie będą wojować ze Związkiem Radzieckim i Niemcy zaprowadzą również u nas porządek”.

Mieszkaniec Woroszyłowgradu¹¹ SIELANINOW, Bułgar:

„...Radziecki rząd udaje przed narodem mówiąc, że wojny nie chcemy i cudzej ziemi nam nie trzeba. Taki czyn jest nieprawidłowy, naród może upewnić się w niesprawiedliwości, wszcząć powstanie. Niemcy to wykorzystają i uderzą ze wszystkich stron, to wtedy im się odechce zawojowywania cudzych ziem. Faszizm zwycięży cały świat”.

Mieszkający w Charkowie WYSKOCZYŁ, Austriak:

„...Obecnie faszyzm i komunizm podali sobie ręce, żeby podzielić między siebie polskie państwo. Po tym Hitler rozprawi się z Francją. Takie to porozumienie z Niemcami, a mówią, że to w interesach pokoju”.

Mieszkanca m[iasta] Korosteszów GERDLER, austriackiego poddaństwa:

„...Żeby szybciej przyszli Niemcy, ja bym swój dom zabrała z powrotem, ponieważ bolszewicy umieją tylko rabować, a Niemcy to naród uczciwy”.

Mieszkaniec Kijowa LOR, Czech:

„...Swoim aktem Związek Radziecki pokazał całemu światu swoje agresywne plany. Gdy Niemcy okupowały Czechosłowację i Austrię, Związek Radziecki krzyczał, że to agresja, a teraz milczy. Niemcy niczego nie straciły, one oddały Związkowi Radzieckiemu niepotrzebne jej błoto, a sobie zostawili przemysłową część Polski. Prawdziwi komuniści rozstrzelani, a pozostali zmówili się z Niemcami i oni oddadzą im całą Ukrainę”.

Elektryk Fabryki im. Lenina m[iasta] Stalino LANBERT, Włoch:

„...Hitler to dyplomata, zawarł ze Związkiem Radzieckim umowę i poszedł na wojnę z Polską. Teraz otrzymuje od Związku Radzieckiego żywności tyle ile mu potrzeba. Hitler ograł Związek Radziecki”.

Nauczyciel z Kijowa ISANAS-ALWARES-AGANIS, Hiszpan:

„...Ja nie mogę być teraz spokojnym. Dla nas tyle dobrego zrobił Związek Radziecki, że teraz nie mogę siedzieć z założonymi rękami. Ja chcę prosić partię, aby posłała mnie i naszych towarzyszy do pomocy w wyzwoleniu Ukraińców i Białorusinów od ucisku polskich panów”.

Wobec osób przejawiających nastroje kontrrewolucyjne podjęto działania o charakterze agenturalno-operacyjnym.

ZAST[ĘPCA] KOM[ISARZA] LUD[OWEGO] SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR
GORLINSKI

[podpis maszynowy]

^a26 września 1939 roku^a

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 16, op. 32, spr. 54, k. 172-181.*

¹ Kobelaky (ukr. Кобеляки) – miasto na Ukrainie w obwodzie połtawskim.

² Narkompros – Ludowy Komisariat Oświaty (ros.: Народный комиссариат просвещения – Наркомпрос).

- ³ Januszpol (ukr. Янушпіль) – miasto w obwodzie żytomierskim na Ukrainie. Od 1946 Iwanopil (ukr. Івано́піль).
- ⁴ Chrystyniówka (ukr. Христинівка) – wieś w rejonie narodyckim obwodzie żytomierskim na Ukrainie.
- ⁵ Rejon nowomyrhorodzki znajduje się w obwodzie kirowohradzkim na Ukrainie.
- ⁶ Rejon potijewski istniał w latach 1923-1959 w obwodzie żytomierskim na Ukrainie.
- ⁷ WŁKSM, Komsomoł – Wszechzwiązkowy Leninowski Komunistyczny Związek Młodzieży (ros.: Комсомол, Всесоюзный Ленинский Коммунистический Союз Молодёжи, ВЛКСМ).
- ⁸ Rejon rowieniecki od 1937 w składzie obwodu woroszyłowhradzkiego (od 1990 ługański). Siedziba rejonu miasto Rowieńki (ukr. Ровеньки).
- ⁹ Maksim Litwinow (1876-1951) – polityk, dyplomata radziecki. Od 1898 w SDPRR. Od 1907 prowadził działalność polityczną w Wielkiej Brytanii. W 1917 rozpoczął służbę w dyplomacji radzieckiej, w 1918 internowany do Moskwy. Od 1921 do 1930 pełnił funkcję wicekomisarza spraw zagranicznych RFSRR i ZSRR. W latach 1930-1939 pełnił urząd kierownika Ludowego Komisariatu Spraw Zagranicznych ZSRR. W latach 1934-1941 był członkiem Komitetu Centralnego WKP(b). Od 1941 do 1943 pełnił urząd ambasadora ZSRR w USA.
- ¹⁰ Polski Rejon Narodowy im. Feliksa Dzierżyńskiego, Dzierżowszczyzna, Dzierżyńszczyzna, Polrajon – autonomiczna polska jednostka administracyjna. Została utworzona 15 III 1932 w obwodzie mińskim, na obszarze ówczesnej BSRR. Głównymi inicjatorami jego powołania byli polscy komuniści Feliks Kon i Tomasz Dąbal. Stolicą rejonu został Kojdanów, którego nazwę zmieniono na Dzierżyńsk na cześć Feliksa Dzierżyńskiego. Na obszarze Dzierżońszczyzny wprowadzono język polski jako język urzędowy. Ponadto działały tutaj również polskie czytelnie, szkoły oraz wydawano publikacje w języku polskim. W latach 1930-1934 przeprowadzano tam kolektywizację rolnictwa oraz starano się poddać jego mieszkańców gruntownej ateizacji, co spotkało się z powszechnym oporem społeczeństwa. Został zlikwidowany 31 VII 1937.
- ¹¹ Obecnie Ługańsk (ukr. Луганськ) – miasto na wschodzie Ukrainy, leży w Donieckim Zagłębiu Węglowym. W latach 1935-1958 i 1970-1991 nosiło nazwę Woroszyłowhrad.

6

1939, 11 października, Dubno – Postanowienie dotyczące wszczęcia dochodzenia w sprawie aresztowanego Michała Zaremby, s. Władysława, podejrzanego o działalność antyradziecką.

a-[...]-a

Do
Naczelnika 1. Oddziału Spec[jalnego]
Z[arząd] NKWD m[iasto] Dubno

a-^{-a} Adnotacja odręczna „ob[ywatel] pol[ski], osadnik, „b[rak]/n[umeru] [sprawy]”.

b-[...]-b

Postanowienie

Dotyczące aresztowanego Zaremby* Michała Władysławowicza, urodzonego w 1906 roku.

Wszczęć nowe śledztwo w sprawie c-[...]-c

Wszystkie materiały dołączyć do akt sprawy śledczej nr 615.

Aresztowanego ewidencjonować w dubienieckim Powiatowym Oddziale NKWD.

Śledztwo w sprawie będzie prowadzić c-[...]-c bezpieczeństwa państwowego tow. c-[...]-c Telefon nr c-[...]-c pokój c-[...]-c

^dNACZELNIK DUBIENIECKIEGO ODDZIAŁU NKWD (Z[ARZĄDU] NKWD)
lejtant bezp[ieczeństwa] państ[wowego]^d

[podpis odręczny nieczytelny]

„11” października 1939 r.

Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 11773, npg.

---

b- ^{-b} Adnotacja odręczna „b[rak]/n[umeru] [sprawy]”.

* Być może w języku polskim nazwisko to funkcjonowało jako „Zaręba”.

c- ^{-c} Brak wpisu.

d- ^{-d} Fragment oznaczony pionową kreską wykonaną odręcznie czerwoną kredką.

1939, 11 października, Dubno – Postanowienie o wybraniu środka zapobiegawczego wobec Michała Zaremby, s. Władysława, oskarżonego o działalność antyradziecką.

Postanowienie

M[iaasto] *Dubno 11 października 1939 roku*. Ja, pełnomocnik *grupy oper[acyjno]-czekist[owskiej]* NKWD USRR, st[arszy] lej[tnant] *Kozłów* rozpatrzyłem materiały śledcze dotyczące ob. *Zaremby Michała Władimirowicza¹, 1906 rok urodzenia, mieszkańca kolonii Maruszyn gminy Młynów, Polaka, b[ez]/p[artyjnego], słabo piśmiennego* oskarżonego o przestępstwa przewidziane w art. 54-2, 54-11 KK USRR, polegające na tym, że *był on osadnikiem [wojskowym] i organizatorem związku ^bLegii^b przeciwko Armii Czerwonej,*

ustalił, że (przytoczyć motywy wybrania środka zapobiegawczego) *znajdowanie się Zaremby na wolności może wpływać na przebieg śledztwa.*

Na podstawie wyłożonego i kierując się art. 143, 145 i 156 KPK USRR,

postanawiam:

1. Jako środek zapobiegający uchylaniu się od sądu i śledztwa oskarżonego *Zaremby wybrać umieszczenie go w więzieniu m. Dubno.*
2. Niniejsze postanowienie przekazać *prokuratorowi wojskowemu garnizonu m. Dubno.*

PEŁNOMOCNIK GRUPY OPER[ACYJNO]-CZEKIST[OWSKIEJ] [NKWD USRR]
st. lejtnant ^cbezpieczeństwa państwowego^c *Kozłów*
[podpis odręczny]

Zgadzam się:

NACZELNIK GRUPY OPER[ACYJNO]-CZEKIST[OWSKIEJ]
lejtnant bezpieczeństwa państw[owego] *Winokur*
[podpis odręczny]

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

^a -^a Brak numeru sprawy.

^b -^b Wyraz podkreślony odręcznie.

^c -^c Fragment skreślony.

Zatwierdzam:

NACZELNIK ^d[...] ^dBEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO

[brak podpisu]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 11773, npg.*

^d – ^dBrak wpisu.

¹ W poprzednich dokumentach dotyczących Michała Zaremby jako imię obojczyckie wpisano „Władysławowicz”, jako syn Władysława.

8

1939, po 11 października, Równe – Informacja dotycząca Michała Zaremby, s. Władysława, oskarżonego o przynależność do polskiej organizacji wojskowej Związek Strzelecki i działalność na szkodę Związku Radzieckiego.

ŚCIŚLE TAJNE

INFORMACJA w sprawie śledczej nr 957 na aresztowanego ZAREMBĘ Michała Władysławowicza	
Nazwisko, imię oraz imię obojczyckie. Inne dane	ZAREMBA ¹ Michał Władysławowicz, 1906 r. urodz[enia], ur[odzony] w kol[onii] Maruszyn r[ejo]nie młyńskim obwodzie rówieńskim, Polak, b[yły] polski poddany, piśmienny, kawaler. Do aresztowania mieszkał w kolonii Maruszyn r[ejo]nie młyńskim obwodzie rówieńskim. Rodzina mieszka tamże.

Stanowisko i stopień. Sytuacja majątkowa, kiedy aresztowany, gdzie znajduje się w areszcie	Kułak, miał 12 ha ziemi. Aresztowany przez grupę oper[acyjną] NKWD m[iasta] Dubno 11 października 1939 r. Znajduje się w więzieniu miasta Dubno.
O co oskarżony	ZAREMBA Michał Władysławowicz – od 1932 r. do września 1939 r. był członkiem polskiej organizacji wojskowej „Związek Strzelecki”, która przygotowywała kadry dla ochrony i wzmacniania polskiego ustroju burżuazyjnego. Do przedstawionych mu zarzutów przyznał się.
Wnioski	^a [...]- ^a

LUADOWY KOMISARZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR

Komisarz Bezpieczeństwa Państwowego 3. rangi SIEROW²

[podpis maszynowy]

NACZELNIK Z[ARZĄDU] NKWD OBWODU RÓWIEŃSKIEGO

kapitan bezpieczeństwa państw[owego]

KRUTOW³

[podpis maszynowy]

Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.

HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 11773, npg.

^a –^a Brak wpisu.

¹ Być może nazwisko aresztowanego w oryginale polskim pisało się „Zareba”.

² Iwan Sierow (1905-1990) – oficer bezpieczeństwa państwowego ZSRR, szef KGB (1954-1958), szef GRU (1958-1963). Od 1923 w Komsomole, a następnie od 1925 w Rosyjskiej Komunistycznej Partii (bolszewików). Od 1939 w NKWD ZSRR. W tym samym roku pełnił również funkcję szefa Tajnego Wydziału Politycznego GUGB oraz ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR. Od 1940 członek KP(b)U. Od 1941 w KC WKP(b). W 1945 otrzymał funkcję Pełnomocnika NKWD ZSRR przy 1. Froncie Białoruskim. Nadzorował

aresztowania członków AK. Od 1953 zastępca ministra w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych ZSRR (MWD). W latach 1954-1958 przewodniczący KGB. Następnie w latach 1958-1963 sprawował funkcję szefa GRU. W 1965 został wykluczony z partii i zwolniony do rezerwy. Zmarł 1 VII 1990.

³ Roman Krutow (1903-1987) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. W latach 1923-1928 był sekretarzem gminnego komitetu Komsomołu. W 1927 wstąpił do WKP(b). W latach 1928-1939 sprawował m.in. następujące funkcje: kierownika wydziału Komitetu Wykonawczego Niżno-Wołżańskiej Rady Krajowej (1928-1929); pełnomocnika operacyjnego Pełnomocnego Przedstawicielstwa OGPU Kraju Niżno-Wołżańskiego/Kraju Stalingradzkiego, oraz zastępcy szefa oddziału Wydziału UGB (1929-1936); zastępcy szefa Wydziału Kadr NKWD USRR (1938-1939). W latach 1939-1941 pełnił funkcję szefa Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego. W 1942 został zastępcą ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR. W latach 1943-1944 był szefem Zarządu NKGB obwodu saratowskiego, a następnie obwodu olszyńskiego (1944-1946). W następnych latach był kolejno: zastępcą szefa Zarządu MGB obwodu stanisławowskiego (1946-1947); jego pomocnikiem (1947-1952); a następnie szefem Wydziału „B” (1952-1953). W latach 1953-1954 został szefem Wydziału VII Zarządu MWD obwodu winnickiego. W 1954 przeszedł na emeryturę.

9

1939, 24 listopada, Skole – Postanowienie o aresztowaniu Stanisława Krepskiego, s. Jana, oskarżonego o próbę nielegalnego przekroczenia granicy państwowej ZSRR z zamiarem przedostania się na Węgry, a stamtąd do Francji, aby wstąpić do organizowanego tam wojska polskiego.

Formularz nr 1

„ZATWIERDZAM”
„24” XI 19^a-[...] ^a r. ^b [...] ^b
ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA]
ODDZIAŁU
[podpis odręczny nieczytelny]

DAJĘ SANKCJĘ NA ARESZT
PROKURATOR
17 XII 1939 r.
[podpis odręczny nieczytelny]

^a -^a Brak wpisu pełnej daty rocznej.

^b -^b Na numerze sprawy „197”, zapisano nowy „1579”.

Postanowienie (o aresztowaniu)*

M[iasto] Skole „24” listopada 1939 r.

Pom[ocnik] nacz[elnika] Wydziału Skole [...] ¹ NKWD ZSRR [...] ² rozpatrzył otrzymane przez NKWD ZSRR materiały o działalności przestępczej ob. *Krepskiego* ** Stanisława Janowicza, urodzonego w 1909 r. w m. Dubno – Kazimierza Wielka, zamieszkałego w m. Dubno, urzędnika, Polaka, b[ez]/p[artyjnego], piśmiennego, kawalera, ze słów niekaranego.

Ustalił:

że 21 listopada 1939 r. *Krepski S.J.* był zatrzymany przez patrol pograniczny w rejonie Beskidu ³, miał zamiar przejść granicę państwową z terytorium ZSRR na terytorium Węgier w celu dostania się na terytorium Francji i wstąpienia do polskiego legionu. W ten sposób dokonał przestępstwa przewidzianego w art. 16-80 KK USRR.

Postanowił:

Krepskiego Stanisława Ja[nowicza] zamieszkałego ^c[...] ^c, który próbował przekroczyć granicę państwową, poddać aresztowaniu i przeszukaniu.

POM[OCNIK] NACZ[ELNIKA] WYDZIAŁU [podpis odręczny nieczytelny]

ZGADZAM SIĘ:

NACZ[ELNIK] WYDZIAŁU ŚLED[CZEGO] [brak podpisu]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 19076, k. 2.*

¹ Wyraz nieodczytany.

² Nazwisko nieodczytane.

³ Beskid (ukr. Бескид) – wieś na Ukrainie, znajdująca się w Bieszczadach Wschodnich, rejon skolski, obwód lwowski.

* Tu i w całej publikacji wyróżnienia tytułów i śródtytułów pogrubioną czcionką pochodzą od redaktora.

** Być może w języku polskim nazwisko to funkcjonowało jako „Krepski”.

^c ^c Brak wpisu.

1939, 24 listopada, Ludwikówka – *Protokół zatrzymania i przesłuchania Stanisława Krepskiego, s. Jana, usiłującego nielegalnie przekroczyć granicę państwową ZSRR i przedostać się na Węgry.*

Protokół zatrzymania – przesłuchania nr 1579

„^{a-24-a} ^a-listopada^{-a} 1939 roku

Strażnica nr ^{a-16-a}, komenda nr ^{a-4-a} Ludwikówka, Oddz[iał] Pogran[iczny] Skole

Pytania:	Odpowiedzi:
1. Nazwisko, imię, imię ojcowskie [zatrzymanego]	^{b-} <i>Krepski Stanisław Janowicz^{-b*}</i>
2. Data i miejsce urodzenia	<i>1909 r. m. Kazimierza Wielka</i>
3. Miejsce stałego zamieszkania [przed przekroczeniem granicy]	<i>m. Dubno</i>
4. Narodowość	<i>Polak</i>
5. Poddaństwo, język ojczysty i znajomość innych języków	<i>Polski poddany, język ojczysty polski, ukraiński</i>
6. Wykształcenie, pochodzenie społ[eczne] i główna specjalność (zawód)	<i>Średnie, urzędnik, kapral b[yłej]/polskiej armii</i>
7. Przynależność do partii [wcześniej i obecnie]	<i>Nie [należał]</i>

^{a-} ^{-a} Wpis sporządzony czarnym atramentem w celu odróżnienia od reszty tekstu zapisanego granatowym atramentem.

^{b-} ^{-b} Tu i w dalszej części dokumentu wszystkie odpowiedzi sporządzono czarnym atramentem.

* W celu wyróżnienia odpowiedzi zatrzymanego zapisujemy je kursywą.

8. Gdzie, kiedy i w jakich okolicznościach przeprowadzono zatrzymanie	[Wieś] <i>Beskid</i> , 21.11.[19]39 roku o [godz.] 22, podczas próby przekroczenia granicy na Węgry.
9. Jakie dokumenty i rzeczy znaleziono przy przeszukaniu [zatrzymanego]	<i>Ujęto w protokole przeszukania.</i>
10. Suma znalezionych pieniędzy (w jakiej walucie)	<i>97 złotych 22 grosze.</i>
11. Cel przejścia granicy, skąd i dokąd idzie, przez jakie miejscowości kierował się do granicy	^c <i>Szedł do Francji w celu wstąpienia do polskiego legionu</i> ^c
12. Czas i miejsce przejścia granicy	<i>Nie przeszedł</i>
13. Kto i w jaki sposób pomagał w przejściu granicy, ich nazwiska, imiona, imiona ojcowskie i dokładny adres lub cechy szczególne i gdzie oni się ukryli	^d [...] ^d
14. Po raz który przechodził granicę, w jaką stronę i gdzie dokładnie	
15. Jeśli przerwany przymusowo przez granicę, to przez kogo, w jakich okolicznościach, za co, jeden czy z grupą osób, gdzie znajdują się pozostali przerwani i kim oni są, przyczyny ich przerwania	
16. W jakich punktach i u kogo mieszkał lub zatrzymywał się i na jak długo (jeśli nie zna nazwisk osób, u których mieszkał lub zatrzymywał się, to wskazać ich dokładne cechy)	
17. Nazwiska, imiona i dokładny adres krewnych mieszkających za granicą	<i>Nie ma</i> [krewnych mieszkających za granicą]

^c ^c Fragment podkreślony odręcznie czerwoną kredką.

^d ^d Litera „Z” obejmująca 4 kolejne pola tabeli w znaczeniu – miejsca te nie zostały wypełnione.

18. Przez kogo zatrzymany	<i>Przez kordon¹ graniczny oddziału przyfrontowego.</i>
19. Jakie były wniesione protesty i skargi ze strony zatrzymanego	<i>Nie było</i>
20. Przy przeszukaniu byli obecni:	<i>Chlebow</i>

Podpis przeprowadzającego przesłuchanie: [podpis odręczny nieczytelny]

Podpis zatrzymanego:

S. Krepski
[podpis odręczny]

Podpis uczestniczącego w przeszukaniu:

Chlebow
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

Protokół przesłuchania sporządzono odręcznie, granatowym atramentem, w formie tabeli mającej odzwierciedlać stosowany wówczas formularz przesłuchań.

HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 19076, k. 5-5v.

---

¹ Kordon – bariera tworzona przez posterunki policyjne lub wojskowe umiejscowione wzdłuż granicy określonego terenu w celu jego ochrony oraz kontroli ruchu.

1939, 1 grudnia, [Dubno] – Postanowienie o pociągnięciu do odpowiedzialności karnej Michała Zaremby, s. Władysława, za działalność antyradziecką.

F[ormularz] nr 20/B*

Do sprawy nr 957

---

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

Postanowienie

Miasto ^a[...]-^a 193 ^b[...]-^b roku. Ja, pełnomocnik grupy oper[acyjno]-czekist[owskiej] NKWD USRR, st[arszy] lejtnant Kozłow, rozpatrzyłem materiały śledcze dotyczące ob. Zaremby Michała Władysławowicza, ustaliłem, że oskarżony Zaremba Michał Władysławowicz był osadnikiem [wojskowym] i organizatorem legii przeciwko Armii Czerwonej.

Na podstawie art. 126 KPK i kierując się art. 127 KPK USRR,

postanawiam:

postawić ob. Zarembę Michała Władysławowicza w stan oskarżenia, oskarżyć go o to, że był osadnikiem [wojskowym] i organizatorem związku legii¹ przeciwko Armii Czerwonej,

tj. o przestępstwa przewidziane w art. ^c54-2, 54-11-^c KK USRR.

Kopię niniejszego postanowienia przesłać do prokuratora wojskowego m[iasta] Dubno.

PEŁNOMOCNIK GRUPY OPER[ACYJNO]-CZEKIST[OWSKIEJ] [NKWD USRR]
st[arszy] lejtnant KOZŁOW
[podpis maszynowy]

„Zgadzam się” naczelnik ^d[...]-^d

„Zatwierdzam”

NACZELNIK GRUPY OPERACYJNO-CZEKISTOWSKIEJ
lejtnant bezp[iecieństwa] państ[wowego] WINOKUR
[podpis maszynowy]

Postanowienie ogłoszono mi

Zaremba M.
[podpis odręczny]

^e „1”-^e XII 1939 r.

^a -^a Brak wpisu.

^b -^b Brak daty.

^c -^c Fragment podwójnie podkreślony odręcznie.

^d -^d Brak podpisu.

^e -^e Liczba poprawiona.

Заремба Михаил

Форма № 1	<i>Заремба</i>		Пол	_____
Фамилия	<i>Заремба</i>			
Имя и отчество	<i>Михаил Владимирович</i>			
Классика	_____	Д/формула	_____	
Социальное положение	<i>Безработный</i>	По МОНО зарег., не зарегист.	_____	
Национальность	<i>Украинец</i>	Негатив №	_____	
Профессия	<i>с-вожисер</i>	Образование	<i>2-й кл. / с-м. - инж.</i>	
Год рождения	<i>1905</i>	Место рождения	<i>Вост. Сталинск обл.</i>	
_____	_____	Последнее местожительство	<i>Вост. Сталинск обл.</i>	
Указательный палец правой руки	Паспорт серия _____ № _____ выдан _____			
	Рост	<i>174</i>	Цвет волос	<i>Блонд</i>
	Цвет глаз	<i>Синий</i>		
Особые приметы: _____				
Подпись зарегистр. <i>Заремба М</i>		Карта составлена <i>С.И.Т.</i>		

Fragment akt śledczych Michała Zaremby

Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.

HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 11773, npg.

---

¹ Tak w dokumencie.

12

1939, grudzień, Kijów – Instrukcja Sekretariatu NKWD USRR dotycząca schematu sporządzania planu pracy przez Odcinkowe Trójki Operacyjne.

^a-Kopia^{-a}

^b-ŚCIŚLE TAJNE^{-b}

^a-Schemat^{-a}
sporządzania planu pracy
Odcinkowej^{*} ^b-Trójki Operacyjnej^{-b}

1. Skład trójki.
2. Ogólna liczba wysiedlanych.
3. Lista wsi odcinka^{**} ze wskazaniem liczby wysiedlanych z nich rodzin, osób i potrzebnej liczby grup oper[acyjnych].
4. Punkty załadunku ze wskazaniem naczelników tych punktów i wsi przypisanych do nich.
5. Trasa ruchu kolumn wysiedlanych ze wskazaniem kolejno wszystkich miejscowości, obok których powinny przejść kolumny ze wskaza-

---

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo.

^{b-} ^{-b} Fragment podkreślony maszynowo.

^{*} Tu w znaczeniu terenowej (regionalnej).

^{**} W sensie administracyjnym NKWD jako „odcinek” rozumiano 2-3 lub więcej wsi, objętych nadzorem. W ten sposób należy rozumieć „odcinek” także w innych publikowanych tu dokumentach.

niem punktu odpoczynku, noclegu, ogrzania się i inn[ych]. Obowiązkowo wskazać kilometrą.

6. Punkty rozmieszczenia grup rezerwowych ze wskazaniem nazwisk naczelników rezerwy.

7. Obliczenia ludzi potrzebnych do [przeprowadzenia] operacji.

8. Punkty rozmieszczenia przybywających uczestników operacji i transportu¹.

11. Źródło otrzymania broni, uzbrojenia, przez aktyw part[yjny].

12. Praca z agenturą wśród przewidzianych do wysiedlenia.

13. Do planu dołącza się:

a) szczegółową mapę odcinka operacyjnego z naniesionymi na nią odpowiednimi oznaczeniami miejscowości, z których będzie przeprowadzane wysiedlenie ze wskazaniem przy każdej miejscowości ilości wysiedlanych rodzin, ilości osób w nich, podstawowych punktów zbiórek, punktów odpoczynku lub noclegu, punktów załadunku, strzałkami [oznaczono] kierunek ruchu kolumn wysiedlanych ze wskazaniem odległości między poszczególnymi punktami;

b) podział ludzi bezpośrednio prowadzących operację na trójki;

c) spisy wysiedlanych według wsi;

d) instrukcję o porządku przeprowadzenia operacji zatwierdzoną przez tow. BERIE²;

e) sprawy osobowe wysiedlanych;

f) wypisy z tras ruchu kolumn dla starszych grup operacyjnych.

ZA ZGODNOŚĆ:

NACZ[ELNIK] WYDZIAŁU SEKRETARIATU NKWD USRR

lejtant bezpieczeństwa państ[wowego]

WOROBJOW

[podpis maszynowy]

Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 16, op. 33, spr. 10, k. 124-125.

¹ W dokumencie brakuje punktów nr 9 i 10.

² Ławrientij Beria (1899-1953) – radziecki działacz komunistyczny, w latach 1938-1945 ludowy komisarz spraw wewnętrznych (NKWD). Współodpowiedzialny za masowe represje i zbrodnie w okresie stalinowskim. W 1953 skazany na karę śmierci i rozstrzelany.

1939, 3 grudnia, Skole – *Postanowienie o aresztowaniu Józefa Nowackiego, s. Waława, usiłującego nielegalnie przekroczyć granicę w celu przedostania się na terytorium Węgier.*

Formularz nr 1

„ZATWIERDZAM”
 „3” XII 19^a[...]^a r.
 ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA]
 ODDZIAŁU
 [podpis odręczny nieczytelny]

DAJĘ SANKCJĘ NA ARESZT
 PROKURATOR
 17 XII 1939 r.
 [podpis odręczny nieczytelny]

Postanowienie (o aresztowaniu)

M[iasto] Skole „3” grudnia 1939 r.

P[omocnik] n[aczelnika] W[ydziału] 94. Oddziału Gran[icznego] NKWD ZSRR lejtnant Juchnowiec rozpatrzył otrzymane przez NKWD ZSRR materiały o działalności przestępczej Nowackiego Józefa Waławowicza, urodz[onego] w 1921 r. w m. Toruń, zamieszkałego w m. Równe, Polaka, był[ego] pol[skiego] poddan[ego], piśmiennego, b[ez]/p[artyjnego], uczące[go] się – kierowcę.

Ustalił:

że Nowacki Józef Waławowicz, 3 grudnia 1939 r. w rejonie znaku granicznego [nr] 18 próbował przekroczyć granicę państwową ZSRR i przejść na terytorium Węgier, w ten sposób dokonał przestępstwa przewidzianego w art. 16-80 KK USRR.

^a ^a Brak wpisu pełnej daty rocznej.

Postanowił:

Nowackiego Józefa Waclawowicza zamieszkałego w m. Równe poddać aresztowaniu i przeszukaniu.

POM[OCNIK] NACZ[ELNIKA] WYDZIAŁU

Juchnowiec
[podpis odręczny]

ZGADZAM SIĘ: NACZ[ELNIK] ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO]

[podpis odręczny nieczytelny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 19077, k. 1.*

14

1939, [6 grudnia, Iwaszkowce] – Ankieta personalna Józefa Nowackiego, s. Waclawa, aresztowanego za próbę nielegalnego przekroczenia granicy ZSRR.

NKWD Z[arząd] NKWD ^{a-}[...]-^a

ANKIETA ARESZTOWANEGO	
PYTANIA:	ODPOWIEDZI:
1. Nazwisko	<i>Nowacki</i>
2. Imię oraz imię obojczyckie	<i>Józef Waclawowicz</i>
3. Rok i miejsce urodzenia	<i>Urodził się w 1921 roku 9 lutego Pomorskie obwód (kraj) województwo rejon, wieś ^{a-}[...]-^a miasto Toruń</i>

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

4. Stałe miejsce zamieszkania (adres)	<i>m. Równe ul. Wschodnia 13</i>
5. Zawód i specjalność	<i>Student</i>
6. Ostatnie miejsce pracy i stanowisko lub rodzaj zajęcia	a) organizacja <i>liceum humanistyczne</i> Przedsiębiorstwo ^{b-} ..... ^{-b} b) stanowisko <i>student</i> c) ranga ^{a-} [...] ^{-a} d) do systemu jakiego Ludowego Komisariatu lub innego organu kierowniczego wchodzi organizacja (przedsiębiorstwo) ^{a-} [...] ^{-a} e) jeśli nie pracuje – kiedy zwolniony <i>„^{c-}[...]-^c” ^{c-}[...]-^c 19 ^{c-}[...]-^c r.</i>
7. Przynależność partyjna	a) w przeszłości <i>nie był członkiem</i> b) w obecnym czasie <i>nie jest członkiem</i> legitymacja nr ^{a-} [...] ^{-a}
8. Narodowość	^{a-} [...] ^{-a}
9. Obywatelstwo (przy braku paszportu, wskazać jaki dokument potwierdza obywatelstwo)	a) obywat[elstwo] (podd[a]ństwo) <i>b[yły] pol[ski] poddany</i> b) paszport nr ^{d-} [...] ^{-d} wydany przez ^{a-} [...] ^{-a}
10. Wykształcenie (podkreślić i wskazać, co ukończył)	Wyższe, średnie, niższe <i>Niepełne średnie</i>
11. Do jakiej grupy społecznej należy (podkreślić)	Robotników, urzędników, kołchoźników, rolników indywidualnych, rzemieślników, wolnego zawodu, duchownych, ^{e-} na utrzymaniu ^{-e} , inne
12. Pochodzenie społeczne (kim byli ojciec i matka)	<i>Z urzędników</i>

^{b-} ^{-b} Brak nazwy przedsiębiorstwa.

^{c-} ^{-c} Brak daty.

^{d-} ^{-d} Brak numeru paszportu.

^{e-} ^{-e} Podkreślono odręcznie.

13. Sytuacja majątkowa i czym zajmował się do 1929 r.	a) syt[uacja] mająt[kowa] uczęcy się b) zajęcie ^a [...]- ^a .
14. To samo do 1917 r.	a) syt[uacja] mająt[kowa] ^a [...]- ^a b) zajęcie ^a [...]- ^a
15. Służba w carskiej armii i ranga	<i>Nie służył</i>
16. Służba w białej armii i ranga	<i>Nie służył</i>
17. Kategoria ewidencji wojskowej (rezerwy)	<i>Po raz pierwszy został wciągnięty do ewidencji wojskowej</i>
18. Udział w k[ontr]r[ewolucyjnych] powstaniach i bandach (kiedy i gdzie)	^f [...]- ^f
19. Karalność (czy znajdował się pod sądem i śledztwem, gdzie, kiedy, za co, wyrok)	<i>Nie był karany</i>
20. Czy był członkiem antyradzieckich partii i organizacji (s[ocjaliści]-r[ewolucjoniści], anarchiści, trockiści, prawi, nacjonałiści itp.), gdzie i kiedy	<i>Był członkiem organizacji „Harcerstwo”</i>
21. Skład rodziny (wskazać każdego nazwisko, imię, imię ojcowskie, wiek, miejsce pracy i stanowisko, adres)	Ojciec <i>Nowacki Wacław (imienia ojcowskiego nie zna) 42 lata, pracował w oddziale finansowym w charakterze naczelnika.</i> Matka <i>Nowacka Marta Franciszkówna, 43 l., (nazwisko panieńskie Krupkówna¹), gospodyni domowa</i> Mąż <i>kawaler²</i> Żona <i>kawaler³</i> Dzieci <i>kawaler⁴</i> Bracia (siostry) <i>nie miał</i>

J. Nowacki
[podpis odręczny]

^g[...]-^g

^f -^f Wykonana odręcznie kreska w znaczeniu – nie dotyczy.

^g -^g Brak podpisu funkcjonariusza przeprowadzającego ankietę.

Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 19077, k. 5-6.

¹ Potocznie o córce Krupki.

² Tak w dokumencie.

³ Tak w dokumencie.

⁴ Tak w dokumencie.

15

1939, [6 grudnia], Iwaszkowce – Protokół zatrzymania, przesłuchania i przeszukania Józefa Nowackiego, s. Waclawa, oskarżonego o próbę nielegalnego przekroczenia granicy ZSRR.

Protokół zatrzymania – przesłuchania

Nr ^{a-} _____ ^{-a}

^{b-}[...] ^{-b} ^{c-}[...] ^{-c}

„^{d-} ____ ^{-d}” ^{d-} _____ ^{-d} 193 ^{d-}[...] ^{-d} r.

Strażnica *Iwaszkowce*¹, kom[en]da *Ławoczne*², oddz[iał] gran[iczny] ^{e-} _____ ^{-e} (strażnicy, komisariatu i oddziału granicznego nie wskazuje się, wpisuje się przypisaną im numerację).

Pytania:	Odpowiedzi:
1. Nazwisko, imię, imię ojcowskie zatrzymanego	<i>Nowacki Józef Waclawowicz</i>
2. Data i miejsce urodzenia	<i>1921 r. w m. Toruń, ul. Wodna nr 29</i>

^{a-} ^{-a} Brak numeru protokołu.

^{b-} ^{-b} Wpis odręczny sporządzony czarnym atramentem o treści: „1720”.

^{c-} ^{-c} Ukośny wpis odręczny sporządzony czerwoną kredką na prawym marginesie i podkreślony, o treści: „na Węgry”.

^{d-} ^{-d} Brak daty.

3. Miejsce stałego zamieszkania przed przekroczeniem granicy	<i>m. ^fRówne ul. Wschodnia nr 13^f</i>
4. Narodowość	<i>Polak</i>
5. Poddaństwo, język ojczysty i znajomość innych języków	<i>b[ył]/polskie, polski, francuski, niemiecki</i>
6. Wykształcenie, pochodzenie społeczne i główny zawód	<i>Średnie, uczący się, kierowca</i>
7. Przynależność do partii (wcześniej i obecnie)	<i>B[ez]/p[artyjny]</i>
8. Gdzie, kiedy i w jakich okolicznościach przeprowadzono zatrzymanie	<i>3. 12 [19]39 r. w rejonie znaku granicznego [nr] 18 w Iwaszkowcach. Wzgórze 748 podczas próby przejścia granicy na Węgry.</i>
9. Jakie dokumenty i rzeczy znaleziono przy przeszukaniu zatrzymanego	<i>Lista jest dołączona</i>
10. Ilość znalezionych pieniędzy (w jakiej walucie)	<i>Polskie pieniądze: 300 złot[ych] (trzysta) Jeden rubel radz[iecki]</i>
11. Cel przejścia granicy, skąd i dokąd idzie, przez jakie miejscowości kierował się do granicy	<i>Objaśnił: granicy nie przeszedł, ^fpróbował przejść na Węgry^f, a potem do Francji</i>
	<i>Pieniądze w sumie 80 złot[ych] 78 grosz[y], 1 r[ubel] (radziecki) otrzymałem do rąk, pretensji nie mam 6 XII [19]39 r. Otrzymał J. Nowacki [podpis odręczny]</i>
12. Czas i miejsce przejścia granicy	<i>^g[...] ^g</i>
13. Kto i w jaki sposób pomagał w przejściu granicy, ich nazwiska, imiona, imiona ojcowskie i dokładny adres lub cechy szczególne i gdzie oni ukryli się	<i>^g[...] ^g</i>

^f ^f Fragment podkreślony odręcznie.

^g ^g Kreska wykonana odręcznie w znaczeniu – nie dotyczy.

14. Który raz przechodził granicę, w którą stronę i gdzie dokładnie	^g [...] ^g
15. Jeśli został przerwany przez granicę przymusowo, to przez kogo, w jakich okolicznościach, za co, jeden czy z grupą osób, gdzie znajdują się przerwani i kim oni są, przyczyny ich przerwania	^g [...] ^g
16. W jakich punktach i u kogo mieszkał lub zatrzymywał się i na jak długo (jeśli nie zna nazwisk osób, u których mieszkał lub zatrzymywał się, to wskazać ich dokładne cechy)	^g [...] ^g
17. Nazwiska, imiona i dokładny adres krewnych, mieszkających za granicą	<i>Krewni: dziadek Krupka Franciszek m. Toruń w Niem[czech]</i>
18. Przez kogo zatrzymany	<i>Strzelcy graniczni Korniejew, Pieriedieriejew i Ałtaniec</i>
19. Jakie były wniesione protesty i skargi ze strony zatrzymanego	<i>Nie [było]</i>
20. Przy przeszukaniu byli obecni:	^e [...] ^e

Podpis przeprowadzającego przesłuchanie: *N. Krawczenko*
[podpis odręczny]

Podpis zatrzymanego: *J. Nowacki*
[podpis odręczny]

Podpisy uczestniczących w przeszukaniu: ^h[...]^h

Wszystko wymienione w p[unktach] 9 i 10 tego protokołu i samego zatrzymanego przyjął „^d__^{-d}” ^d_____ ^{-d} 193 ^d[...]^{-d} r. Podpis ^h[...]^{-h}
Powtórne przeszukanie zatrzymanego ^e_____ ^{-e}

^h ^{-h} Brak podpisu.

Przeprowadził „^{d-}__^{-d}” ^{d-}_____ ^{-d} 193 ^{d-}[...]^{-d} r. w ^{e-}____^{-e} (wskazać gdzie)
Rezultat zatrzymania ^{e-}_____ ^{-e}

Podpis przeprowadzającego powtórne przeszukanie: ^{h-}[...]^{-h}

Podpis uczestniczących w przeszukaniu: ^{h-}[...]^{-h}

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 19077, k. 4-4v.*

¹ Iwaszkowce (ukr. Івашківці) – obecnie wieś na Ukrainie, obwód lwowski, rejon turczański. W dwudziestoleciu międzywojennym należała do Polski, powiat turczański. Znajdowała się tam Placówka Straży Celnej „Iwaszkowce”.

² Ławoczne (ukr. Лавочне) – obecnie wieś na Ukrainie, obwód lwowski, rejon skolski. W dwudziestoleciu międzywojennym należała do Polski, gmina Ławoczne, powiat skolski (od 1932 stryjski), woj. stanisławowskie. Znajdował się tam Komisariat Straży Celnej „Ławoczne”. Od 1945 w składzie ZSRR.

1939, [9 grudnia], Równe – Ankieta personalna aresztowanego Jana Gajka, s. Jakuba, oskarżonego o próbę nielegalnego przekroczenia granicy ZSRR.

Z[arząd] NKWD ZSRR ^{a-}[...]^{-a}

ANKIETA ARESZTOWANEGO	
PYTANIA:	ODPOWIEDZI:
1. Nazwisko	<i>Gajek</i>
2. Imię oraz imię ojcowskie	<i>Jan Jakubowicz</i>

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

3. Rok i miejsce urodzenia	Urodził się w 1901 roku ^b [...] ^a obwód (kraj) <i>kieleckiej gub[erni]</i> rejon, wieś <i>Holendry</i> ¹ miasto ^a [...] ^a
4. Stałe miejsce zamieszkania (adres)	<i>m. Równe ul. Obozowa 4a</i>
5. Zawód i specjalność	<i>lekarz</i>
6. Ostatnie miejsce pracy i stanowisko lub rodzaj zajęcia	^c a) organizacja ..... Przedsiębiorstwo ..... b) stanowisko ..... c) ranga ..... d) do systemu jakiego Ludowego Komisariatu lub innego organu kierowniczego wchodzi organizacja (przedsiębiorstwo) ^c <i>szpital wojskowy st[arszy] lekarz</i> e) jeśli nie pracuje – kiedy zwolniony <i>„2” października 1939 r.</i>
7. Przynależność partyjna	a) w przeszłości ..... b) w obecnym czasie ..... legitymacja nr ^d <i>bezpartyjny</i> ^d
8. Narodowość	<i>Polak</i>
9. Obywatelstwo (przy braku paszportu, wskazać, jaki dokument potwierdza obywatelstwo)	a) obywat[elstwo] (podd[aństwo]) <i>b[yłe]/pol[skie] pań[sstwo]</i> b) paszport nr ^e [...] ^e wydany przez ^a [...] ^a
10. Wykształcenie (podkreślić i wskazać, co ukończył)	^f Wyższe ^f , średnie, niższe <i>Ukończył Uniwersytet Warszawski</i>
11. Do jakiej grupy społecznej należy (podkreślić)	Robotników, ^f urzędników ^f , kółchoźników, rolników indywidualnych, rzemieślników, wolnego zawodu, duchownych, na utrzymaniu, inne

^b ^b Brak miejsca urodzenia.

^c ^c Fragment skreślony odręcznie pionową kreską.

^d ^d Wyraz wpisany ukośnie w rubryce ankiety.

^e ^e Brak numeru paszportu.

^f ^f Wyraz podkreślony odręcznie.

12. Pochodzenie społeczne (kim byli ojciec i matka)	<i>Syn chłopów</i>
13. Sytuacja majątkowa i czym zajmował się do 1929 r.	a) syt[uacja] mająt[kowa] ^a [...]- ^a b) zajęcie <i>lekarz</i>
14. To samo do 1917 r.	a) syt[uacja] mająt[kowa] ^a [...]- ^a b) zajęcie <i>na utrzymaniu rodziców</i>
15. Służba w armii carskiej i ranga	<i>Nie służył</i>
16. Służba w białej armii i ranga	<i>Nie służył</i>
17. Kategoria ewidencji wojskowej (rezerwy)	<i>Nie figuruje</i>
18. Udział w k[ontr]r[ewolucyj-nych] powstaniach i bandach (kiedy i gdzie)	<i>Nie brał udziału</i>
19. Karalność (czy znajdował się pod sądem i śledztwem, gdzie, kiedy, za co, wyrok)	<i>Nie był karany</i>
20. Czy był członkiem antyradzieckich partii i organizacji (mniejszowicy, s[ocjaliści]-r[ewolucjoniści], anarchiści, trockiści, prawi, nacjonalści itp.), gdzie i kiedy	<i>Nie był członkiem</i>
^g <i>Służba w armii polskiej</i> ^g	^g <i>Służył od 1928 roku, jako lekarz</i> ^g
21. Skład rodziny (wskazać każdego nazwisko, imię, imię ojca, wiek, miejsce pracy i stanowisko, adres)	<i>ojciec Jakub Martynowicz Gajek, mieszka we w[si] Holendry, gmina Chmielnik, gubernia kielecka (Niemcy, b[yła]/Polska) matka matka zmarła w 1926 r. żona Elżbieta Romanowna Gajek 38 lat dzieci – córka Agnieszka-Teresa 9 lat,</i>

^g ^g Dopisano odręcznie na formularzu.

	<p><i>do aresztowania mieszkali wspólnie z głową rodziny w m. Równem bracia (^h-siostry^{-h}) Andrzej Jakubowicz Gajek, mieszka w m. Skarżysko-Kamienna, guberni kieleckiej. Roman Jakubowicz Gajek, w[ieś] Holendry, guberni kieleckiej (Niemcy, b[yla]/Polska). Siostra Stefania Jakubowna, mieszkała w m. Skarżysko-Kamienna. Zamężna z Tarrapatą Ignatijem.</i></p>
--	---

Osobisty podpis aresztowanego

Gajek Jan ⁱ[...]ⁱ
[podpis odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 32, k. 8-9.*

¹ Holendry – wieś w Polsce, obecnie gmina Chmielnik, powiat kielecki, województwo świętokrzyskie.

^h ^{-h} Wyraz skreślony.

ⁱ ⁻ⁱ Brak podpisu funkcjonariusza przeprowadzającego ankietę.

1940, 4 stycznia, Winnica – Ankieta personalna aresztowanego Stanisława Krepskiego, s. Jana, oskarżonego o próbę nielegalnego przekroczenia granicy ZSRR.

[formularz druku urzędowego:]
Z[arząd] NKWD ZSRR

ANKIETA ARESZTOWANEGO	
PYTANIA:	ODPOWIEDZI:
1. Nazwisko	<i>Krepski</i>
2. Imię oraz imię odojcowskie	<i>Stanisław Janowicz</i>
3. Rok i miejsce urodzenia	Urodził się w 1909 roku m. <i>Kazimierza Wielka powiatu pińczowskiego</i> rejon ^a [...]- ^a , wieś ^b [...]- ^b , miasto ^a [...]- ^a
4. Stałe miejsce zamieszkania (adres)	<i>m. Dubno</i>
5. Zawód i specjalność	<i>Żołnierz zawodowy</i>
6. Ostatnie miejsce pracy i stanowisko lub rodzaj zajęcia	a) organizacja ^b [...]- ^b Przedsiębiorstwo ^b [...]- ^b b) stanowisko <i>pisarz</i> c) ranga <i>kapral 2. dywizjonu artylerii konnej</i> d) do systemu jakiego Ludowego Komisariatu lub innego organu kierowniczego wchodzi organizacja (przedsiębiorstwo) ^a [...]- ^a e) jeśli nie pracuje, kiedy został zwolniony „ ^c [...]- ^c ” ^c [...]- ^c 193 ^c [...]- ^c r. <i>Po zakończeniu wojny</i>
7. Przynależność partyjna	a) w przeszłości ^b [...]- ^b b) w obecnym czasie ^b [...]- ^b legitymacja nr ^a [...]- ^a
8. Narodowość	<i>Polak</i>
9. Obywatelstwo (przy braku paszportu, wskazać jaki dokument potwierdza obywatelstwo)	a) obywat[elstwo] (podd[aiństwo]) <i>ZSRR</i> b) paszport nr ^b [...]- ^b wydany przez ^b [...]- ^b

^a -^a Brak wpisu.

^b -^b Kreska wykonana odręcznie w znaczeniu – nie dotyczy.

^c -^c Brak daty.

10. Wykształcenie (podkreślić i wskazać, co ukończył)	Wyższe, ^d -średnie ^{-d} , niższe <i>Ukończył 3-klasowe Gimnazjum Kupieckie w m. Dubno</i>
11. Do jakiej grupy społecznej przynależy (podkreślić)	Robotników, urzędników, kołchoźników, rolników indywidualnych, rzemieślników, wolnych zawodów, duchownych, na utrzymaniu, inna <i>żołnierz zawodowy</i>
12. Pochodzenie społeczne (kim byli ojciec i matka)	<i>Ojciec urzędnik służby weterynaryjnej, matka na utrzymaniu ojca</i>
13. Sytuacja majątkowa i czym zajmował się do ^e 1929 ^{-e} r.	a) syt[uacja] mająt[kowa] ^a -[...] ^{-a} b) zajęcie <i>lekarz (weterynarz)</i>
14. To samo do 1917 r.	a) syt[uacja] mająt[kowa] ^a -[...] ^{-a} b) zajęcie ^a -[...] ^{-a}
15. Służba w carskiej armii i ranga	<i>Służył w armii polskiej jako kapral od 1931 r. do 1939 r.</i>
16. Służba w białej armii (jakiej) i ranga	^b -[...] ^{-b}
17. Kategoria ewidencji wojskowej (rezerwy)	^b -[...] ^{-b}
18. Udział w kontrrewolucyjnych powstaniach i bandach (kiedy i gdzie)	^a -[...] ^{-a}
19. Karalność (czy znajdował się pod sądem i śledztwem, gdzie, kiedy, za co, wyrok)	<i>Nie [był karany]</i>
20. Czy był członkiem antyradzieckich partii i organizacji (mienszewicy, s[ocjaliści]-r[ewolucjoniści], anarchiści, trockiści, prawi, nacjonalisci itp.), gdzie i kiedy	<i>Nie [był członkiem]</i>

^d- ^{-d} Wyraz podkreślony odręcznie.

^e- ^{-e} Poprawiono na „1939”.

21. Skład rodziny (wskazać każdego nazwisko, imię, imię ojca, wiek, miejsce pracy i stanowisko, adres)	<p>Ojciec <i>Krepski Jan 1880 r. urodzenia, pracuje jako lekarz weterynarii we wsi Beheń powiatu rówieńskiego</i></p> <p>Matka <i>Adela, 1886 r. urodzenia, jest na utrzymaniu ojca</i></p> <p>Mąż ^b[...]-^b</p> <p>Żona <i>nie</i> [ma]</p> <p>Dzieci <i>nie</i> [ma]</p> <p>^dBracia-^d (siostry) 1. <i>Władysław, 1914 r. urodzenia, leśniczy m. Ołyka¹ powiatu łuckiego; 2. br. Tadeusz, 1916 r. urodzenia, jest na utrzymaniu ojca; 3. br. Stefan, 1922 r. urodzenia, jest na utrzymaniu ojca. Siostra Janina zamężna mieszka z ojcem.</i></p>
--	---

Podpis aresztowanego

Krepski Stanisław
[podpis odręczny]

1. Zewnętrzne znaki szczególne aresztowanego ^b[...]-^b
2. Przez kogo i kiedy aresztowany lub skąd przybył (numer nakazu) ^a[...]-^a
3. Skierowany do więzienia w *Winnicy*.
4. Inne uwagi ^b[...]-^b

Stanowisko, stopień i nazwisko funkcjonariusza, przepytującego aresztowanego i wypełniającego ankietę:

Pełnomocnik oper[acyjny] 2. Oddziału UGB Z[arządu] NKWD

[podpis odręczny nieczytelny]

„2” stycznia 1940 r.

1. Przynależność społeczna ^b[...]-^b
2. Dziedzina gospodarki, aparatu państwowego, kultury ^b[...]-^b
3. Zarząd *NKWD obw[odu] winnic[kiego] oddział 3*
4. Zabarwienie polityczne *nielegalne przejście granicy*
5. Charakter przestępstwa *próba nielegalnego przejścia granicy ze strony ZSRR na Węgry*

Nazwisko i podpis funkcjonariusza I Oddziału Specjalnego

[podpis odręczny nieczytelny]

„4” I 1940 r.

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równie, f. O, spr. 19076, k. 6-7v.*

---

¹ Ołyka (ukr. Олика) – obecnie osiedle typu miejskiego na Ukrainie, obwód wołyński, rejon kiwerecki. Do 1945 na terenie Polski (województwo wołyńskie, powiat łucki, gmina Ołyka).

18

1940, 10 stycznia, Moskwa – Dyrektywa NKWD ZSRR o pracy agenturalno-operacyjnej wśród osób przesiedlonych z Kresów Wschodnich, uchodźców z Polski centralnej i zachodniej oraz jeńców wojennych byłej armii polskiej pracujących w zakładach przemysłowych i gospodarce rolnej ZSRR.

10 stycznia 1940 r.

**DO KOMISARZY LUDOWYCH SPRAW WEWNĘTRZNYCH REPUBLIK
ZWIĄZKOWYCH I AUTONOMICZNYCH,
NACZELNIKÓW Z[ARZĄDÓW] NKWD KRAJÓW I OBWODÓW ZSRR**

Do zakładów przemysłowych, kopalni węgla, na budowy, do sowchozów i MTS¹ szeregu republik, krajów i obwodów ZSRR w charakterze robotników kierowani są bezrobotni z zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi, uchodźcy z terytorium byłej Polski zajętej przez Niemcy i jeńcy wojenni z byłej armii polskiej.

Wśród przybyłego kontyngentu znajduje się znacząca ilość elementu antyradzieckiego, byłych członków różnych partii kontrrewolucyjnych oraz osób współpracujących z organami wywiadowczymi byłej Polski i innych zagranicznych państw.

Praktyka obsługi agenturalnej osób należących do wymienionych kategorii pokazała, że wrogie elementy prowadzą działania antyradzieckie

wśród robotników, ustanawiają kontakty z miejscową ludnością tworząc w ten sposób bazę do różnego rodzaju ugrupowań kontrrewolucyjnych.

W obozach jeńców wojennych w obwodach USRR: zaporoskim i dniepropietrowskim odnotowano fakty otwartej agitacji antyradzieckiej, rozprzestrzeniania prowokacyjnych pogłosek, odmów od pracy i ucieczek z obozów.

Proponuję:

1. Wszystkich przybywających do pracy w zakładach przemysłowych i w gospodarce rolnej z terytorium zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi, uchodźców z terytorium byłej Polski zajętej przez Niemcy oraz jeńców wojennych poddać ewidencji i przystąpić do ich agenturalnego rozpracowania.

2. W celu rozpracowania tego kontyngentu stworzyć wśród nich i w ich otoczeniu sieć agenturalno-informacyjną, skierować jej działanie na ujawnienie możliwych ugrupowań antyradzieckich i działań podziemnych.

3. Szczególną uwagę zwrócić na ujawnienie i rozpracowanie osób zaangażowanych w przeszłości w polskich organach wywiadowczych, wywiadach innych zagranicznych państw, konfidentów (informatatorów) i wywiadowców byłej polskiej policji, pracowników byłego II Oddziału polskiego Sztabu Generalnego, członków partii kontrrewolucyjnych.

4. Zorganizować szczegółową obserwację agenturalną osób przejawiających aktywność antyradziecką, inicjatorów wszelkich bezpodstawnych wymagań, organizatorów odmawiania pracy i ucieczek.

5. Ustanowić obserwację działalności tej kategorii osób w zakładach, ich kontaktów z miejscową ludnością, szczególnie z antyradzieckimi elementami znajdującymi się w rejestrze w organach NKWD. Wziąć pod uwagę to, że wśród osób przybyłych z terytorium zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi mogą znajdować się dywersanci. Wszystkie ujawnione kontakty tych osób jak wewnątrz ZSRR, tak i za granicą poddawać szczegółowemu przestudiowaniu i rozpracowaniu.

6. Ustalonych agentów wywiadów zagra[n]icznych], a także osoby wystarczająco zdemaskowane w aktywnych działaniach antyradzieckich poddać aresztowaniu i zabezpieczyć szczegółowe przeprowadzenie śledztwa.

7. Nie dopuszczać osób przybywających z terytorium zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi, z terytorium byłej Polski zajętego przez Niemcy oraz jeńców wojennych do zakładów przemysłowych i budów, co do których ustanowiono specjalny reżim najmu i zwalniania siły roboczej.

8. O przebiegu wykonania niniejszej dyrektywy meldować z przedstawieniem raportów specj[alnych] z wynikających rozpracowań.

Druk w języku rosyjskim.

Przekład dokumentu drukujemy na podstawie publikacji: Володимир Баран, Василь Токарський, *Україна: західні землі: 1939-1941 pp.*, Львів 2009, s. 342-344.

---

¹ MTS – Ośrodek Maszynowo-Traktorowy (ros. Машинно-тракторная станция – МТС). Przedsiębiorstwa państwowe prowadzące obsługę maszynową spółdzielczych gospodarstw rolnych. Powstały w Związku Radzieckim w latach 20. XX wieku.

19

1940, styczeń, Moskwa – Instrukcja Głównego Zarządu Wojsk Konwojowych NKWD ZSRR dla naczelników eszelonów dotycząca eskortowania przesiedleńców specjalnych - osadników.

„ZATWIERDZAM”

Zast[ępc]a Lud[owego] Kom[isarza]
Spraw Wewnętrznych ZSRR

Komdyw¹

CZERNYSZOW²

[podpis maszynowy]

^{b-}17 stycznia 1940 r. ^{-b}

^{a-}Kopia^{-a}

^{b-}ŚCIŚLE TAJNE^{-b}

**INSTRUKCJA
dla naczelników eszelonów
dotycząca eskortowania przesiedleńców spec[jalnych] – osadników**

---

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo.

^{b-} ^{-b} Fragment podkreślony maszynowo.

1. Według rozporządzenia GUKW³ NKWD, NKWD USRR, NKWD BSRR dla eskortowania eszelonów przesiedleńców spec[jalnych] do miejsc osiedlenia do każdego eszelonu wyznaczany jest:

a) naczelnik eszelonu (z dowódców wojsk konwojowych NKWD);
b) zast[ępcy] nacz[elników] eszelonów – 2 (ze składu oper[acyjnego]);
c) lekarz – 1, felczer – 1, pielęgniarki – 2 (wyznaczane są przez Nar-komzdraw⁴ USRR i BSRR) oraz konwój w składzie 22 osób (ze składu wojsk konwojowych).

2. Wysyłka osadników do miejsc osiedlenia przeprowadzana jest eszelonami w składzie 55-60 wagonów z zimowym wyposażeniem, przystosowanych do przewozu ludzi (w tym jeden klasyczny wagon dla ochrony i personelu medycznego, jeden wagon-izolator sanitarny oraz jeden wagon-sklep.

W każdym wagonie mieści się 30 osób dorosłych i dzieci z ich majątkiem.

Dla masywnych rzeczy na każdy eszelon wydziela się po cztery wagony towarowe.

3. Przesiedleńcom spec[jalnym] – osadnikom zezwala się brać ze sobą następujący majątek i drobny inwentarz gospodarczy: 1) odzież; 2) bieliznę; 3) obuwie; 4) pościel; 5) naczynia (w tym łyżki, noże, widelce, [naczynia] do herbaty, do gotowania, wiadra); 6) żywność – miesięczny zapas na rodzinę; 7) drobne narzędzia gospodarcze (siekiera, piła, łopata, motyka, kosa, grabie, widły, młotek, kleszcze, dłuto itp.) 8) pieniądze (suma nieograniczona) i przedmioty wartościowe (obraczki, zegarki, kolczyki, bransoletki, papierośnice itp.); 9) skrzynię lub pudło do spakowania rzeczy.

^a-UWAGI:^a Masywne rzeczy, w tym inwentarz gospodarczy przewożony jest w specjalnie wydzielonych wagonach.

4. Naczelnik eszelonu przyjmuje przesiedleńców spec[jalnych] według imiennej listy nie przeprowadzając kontroli osobistej i przeglądu rzeczy, otrzymuje dokumenty na nich sporządzone przez miejscowe organy NKWD, przesiedleńców spec[jalnych] należy rozmieszczać w wagonach rodzinami.

Po przyjęciu przesiedleńców spec[jalnych] do eszelonu, naczelnik eszelonu w pełni odpowiada za stan eszelonu, jego przeładunek z wąskich torów na szerokie oraz dostarczenie wszystkich przyjętych do miejsca przeznaczenia.

5. Naczelnik eszelonu uprzedza przesiedleńców o tym, że przy próbie ucieczki ochrona użyje broni.

6. Naczelnik eszelonu organizuje łączność pomieszczenia wartowników z parowozem, w tym celu w tym ostatnim wystawia się posterunek

w środku i na końcu eszelonu na platformach hamulcowych wystawia się wartowników, obowiązkiem których jest niedopuszczenie do ucieczki przemieszczających się przez użycie broni po jednorazowym wystrzale ostrzegawczym w powietrze.

Po usłyszeniu wystrzału ostrzegawczego naczelnik eszelonu zatrzymuje pociąg, wyjaśnia okoliczności zdarzenia, organizuje pościg za uciekającym wykorzystując żołnierzy niepełniących w danej chwili patrolu.

7. Zakazuje się używać broni przeciwko kobietom i dzieciom.

8. W przypadkach ciężkich zachorowań przemieszczających się spec[jalnych] w czasie ich przewożenia naczelnik eszelonu przekazuje chorych przez miejscowe organy Z[arządu] NKWD na leczenie do najbliższych punktów ochrony zdrowia, na co sporządza się odpowiedni dokument i powiadamia się Główny Transportowy Zarząd NKWD ZSRR.

Po ujawnieniu wypadków zachorowań epidemiologicznych naczelnik eszelonu odczepia odpowiedni wagon i pozostawia w celu kwarantanny pod obserwacją miejscowego organu NKWD, o czym melduje do Głównego Transportowego Zarządu NKWD ZSRR.

9. Na opłatę wydatków związanych z eskortowaniem przemieszczających się spec[jalnych] (wyżywienie, telegraficzne i inne wydatki) NKWD USRR i NKWD BSRR wydzielają naczelnikowi eszelonu zaliczkę pieniężną, w tym na wyżywienie przemieszczających się spec[jalnych] 2 ruble 50 kopiejek na osobę na dobę.

10. Podczas podróży koleją przemieszczający się spec[jalni] otrzymują bezpłatnie jeden raz na dobę gorący posiłek i 800 gram chleba na osobę.

Gorący posiłek i chleb wydaje się w bufetach kolejowych trustu restauracji i bufetów NKTorga⁵ ZSRR.

W celu otrzymania jedzenia naczelnik eszelonu 24 godziny przed przybyciem na stację telegraficznie informuje dyrektorów bufetów stacji i odpowiednio DTO⁶ NKWD według formularza: „Przygotujcie dla eszelonu przemieszczających się „liter” nr ^{c-}___^{-c} dnia ^{c-}___^{-c} o godzinie ^{c-}___^{-c} obiadów ^{c-}___^{-c} kg, ^{c-}___^{-c} chleba naczelnik eszelonu ^{c-}___^{-c} podpis”.

Obiady wydawane będą na wynos w prywatnych naczyniach przemieszczających się spec[jalnych]. W celu otrzymania obiadu i wrzątku naczelnik eszelonu wysyła odpowiednią ilość ludzi spośród przemieszczających się z każdego wagonu pod obserwacją eskortującego ich konwoju.

Po wydaniu obiadów, naczelnik eszelonu rozlicza się za żywność otrzymaną przez przemieszczających się spec[jalnych] według cen restauracji lub bufetu.

---

^{c-} ^{-c} Brak wpisu.

11. W trakcie podróży eszelonu wagony z przesiedleńcami są zamykane. Podczas postojów na małoludnych stacjach naczelnik eszelonu organizuje wyjście przesiedleńców na spacer według wagonów pod obserwacją wartowników.

12. O ruchu i miejscach znajdowania się eszelonu i jego stanie naczelnik eszelonu codziennie melduje przez telegraf do Głównego Transportowego Zarządu NKWD ZSRR, eszelon nr ^c____^c, przejechał stację ^c____^c dnia ^c____^c podpis ^c____^c. O wszystkich ważnych zdarzeniach mających miejsce w trakcie podróży (ucieczki, zachorowania, problemy z żywnością itp.) naczelnik eszelonu natychmiast melduje do Głównego Transportowego Zarządu NKWD ZSRR i do najbliższego DTO NKWD.

13. Naczelnicy eszelonów w trakcie podróży pociągu zwracają się o pomoc do transportowych organów NKWD i milicji kolejowej.

14. Po przybyciu eszelonu do stacji przeznaczenia naczelnik eszelonu przekazuje ludzi według wagonów przedstawicielowi miejscowego oddziału lub zarządu NKWD, sporządza odpowiedni dokument, załącza imienną listę oraz ankiety osobowe przesiedleńców. Dokumenty sporządza się w 3 egzemplarzach podpisanych przez: przyjmującego, przekazującego oraz lekarza eskortującego eszelon.

Jeden egzemplarz dokumentu przesyła się do Wydziału Osiedleń Roboczych i Specjalnych GUŁAGu NKWD ZSRR, drugi egzemplarz przekazuje się przedstawicielowi miejscowego organu (przyjmującego) i trzeci egzemplarz pozostaje w rękach naczelnika eszelonu dla ewidencji.

TYMCZAS[OWO] P[ELNIACY] O[BOWIAZKI]
NACZELNIKA GŁÓWNEGO ZARZĄDU WOJSK KONWOJOWYCH NKWD
pułkownik KRIWIENKO⁷
[podpis maszynowy]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 16, op. 33, spr. 10, k. 152-156.*

¹ Komdyw – dowódca dywizji (ros.: Командир дивизии – Комдив).

² Wasilij Czernyszow (1896-1952) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. Ur. się 5 IV 1896 we wsi Wysielki, guberni rzyańskiej. Od 1917 we frakcji bolszewickiej Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej Rosji. W latach 1917-1919 pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego miejskiego komitetu wykonawczego w miejscowości Rianzań. Od 1920 w WCzK. Od 1922 objął stanowisko szefa sztabu wojsk OGPU Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego w Samarze. W latach 1924-1937 był m.in.: naczelnikiem Oddziału Ochrony

Pogranicza w Pełnomocnym Przedstawicielstwie przy OGPU (od 1924); pełnomocnikiem naczelnika Zarządu Ochrony Pogranicza i Wojsk GPU (od 1927); naczelnikiem Zarządu Ochrony Pogranicza i Wojsk GPU (od 1930); naczelnikiem Zarządu Ochrony Pogranicznej i Wewnętrznej Zarządu NKWD w Kraju Dalekowschodnim (1930-1934). W 1937 został mianowany zastępcą ludowego komisarza spraw wewnętrznych. Jeden z odpowiedzialnych za zbrodnię katyńską – wymordowanie polskich wojskowych w 1940. W latach 1939-1941 był szefem GUŁagu. Do śmierci był zastępcą szefa NKWD. Zmarł 12 IX 1952 i został pochowany w Moskwie.

³ GUKW NKWD – Główny Zarząd Wojsk Konwojowych NKWD (ros.: Главное управление конвойных войск НКВД – ГУКВ НКВД).

⁴ Narkomzdraw – Ludowy Komisariat Ochrony Zdrowia (ros.: Народный комиссариат здравоохранения – Наркомздрав).

⁵ NKTorg ZSRR – Ludowy Komisariat Handlu ZSRR (ros.: Народный комиссариат торговли СССР – НКТорг СССР).

⁶ DTO – Oddział Drogowo-Transportowy (ros.: Дорожно-транспортный отдел – DTO).

⁷ Michaił Kriwienko (1904-1954) – funkcjonariusz radzieckich służb specjalnych. Po 1939 został szefem sztabu Wojsk Konwojowych NKWD. W 1940 brał udział w rozstrzelaniu polskich jeńców wojennych pochowanych w Miednoje (zeznania Dmitrija Tokariewa z 1991 złożone w rosyjskiej prokuraturze wojskowej). Po zakończeniu II wojny światowej pełnił funkcję szefa Głównego Zarządu ds. Jeńców Wojennych i Internowanych NKWD.

[1940], Kijów – Instrukcja sekretariatu NKWD USRR dotycząca porządku przeprowadzenia operacji wysiedlenia polskich osadników.

^a-Kopia^a

^b-ŚCIŚLE TAJNE^b

^bPorządek administracyjny operacji^b

Naczelnik odcinka operacyjnego, otrzymawszy polecenie Trójki Obwodowej o rozpoczęciu operacji w jej przeddzień przeprowadza spotkanie z odpowiednimi funkcjonariuszami na temat porządku i charakteru operacji. Naczelnik odcinka uprzedza skład operacyjny o utrzymaniu

---

^a- ^a Wyraz podkreślony maszynowo.

^b- ^b Fragment podkreślony maszynowo.

konspiracji i podejmuje działania skierowane na to, żeby po spotkaniu nie dopuścić do rozgłaszania informacji o operacji.

Naczelnik odcinka na spotkaniu objaśnia polityczne znaczenie wysiedlenia osadników i leśników oraz uprzedza skład operacyjny o zachowaniu niezbędnej ostrożności w czasie przeprowadzania operacji, ponieważ nie jest wykluczona możliwość zbrojnego sprzeciwu, prowokacji, masowych wystąpień i innych k[ontr]r[ewolucyjnych] przejawów, akcentując uwagę składu operacyjnego na szybkim i dokładnym wykonaniu zadań. Uprzedza także skład operacyjny o kategorycznym zakazie spożywania posiłku w domu osadnika lub leśnika, korzystania z artykułów spożywczych, podwód i itp.

Porządek operacji przyjmuje się następujący:

Grupy operacyjne przybywają na miejsce operacji w nocy. Operacja w całym obwodzie rozpoczyna się jednocześnie z nastaniem świtu.

Każda grupa operacyjna składająca się z 3 funkcjonariuszy w ciągu dnia powinna przeprowadzić wysiedlenie 3 rodzin.

Grupa operacyjna przeprowadza wysiedlenie każdej rodziny oddzielnie, po kolei. W pierwszej kolejności przeprowadzana jest operacja wobec podejrzewanych o aktywne przejawy k[ontr]r[ewolucyjne] oraz rodzin kułackich.

Starszy grupy operacyjnej otrzymuje od naczelnika odcinka operacyjnego zadanie wysiedlenia 3 rodzin, 3 ankiety (sprawy osobowe) dotyczące głów tych rodzin, trasę i czas przybycia na miejsce operacji, trasę konwojowania wysiedlanych i aresztowanych.

W czasie wejścia do domu podlegającego wysiedleniu starszy grupy operacyjnej zostawia żołnierza przy drzwiach wejściowych dla zapobieżenia możliwym ucieczkom i obserwacji zachowania wysiedlanych. Po tym, starszy grupy operacyjnej i drugi funkcjonariusz przystępuje na początku do przeszukania osobistego obecnych, a potem do ogólnego przeszukania mieszkania.

Po zakończeniu przeszukania starszy informuje głowę rodziny o tym, że jest postanowienie rządu radzieckiego o natychmiastowym wysiedleniu jego i jego rodziny do innej miejscowości i proponuje wszystkim członkom rodziny od razu zbierać się w drogę. Wyjaśnia wysiedlanemu, że może on wziąć ze sobą ciepłą bieliznę, odzież, buty, artykuły spożywcze, nie przewyższając miesięcznego zapasu, a także prywatne narzędzia: ślusarskie, stolarskie, szewskie itp. Wszystkiego nie więcej niż 30 pudów na rodzinę.

Jeśli na wniosek lekarza osoba podlegająca wysiedleniu, członek rodziny, nie może podróżować etapem z powodu swojego stanu chorobowego (leży w łóżku), to taka osoba nie jest poddawana wysiedleniu do czasu wyzdrowienia. Wszyscy pozostali członkowie rodziny są wysiedla-

ni. O takim fakcie naczelnik odcinka informuje naczelnika Powiatowego Oddziału NKWD, który przez miejscowe organy władzy podejmuje działania w celu zabezpieczenia choremu mieszkaniu i odpowiedniej opieki do czasu jego wyzdrowienia.

Jeśli po przyjeździe do domu wysiedlanego ustalono, że głowa rodziny jest chora i nie może być poddana wysiedleniu, to grupa operacyjna przeprowadza przeszukanie w domu pod pretekstem zajęcia broni i ukrywa rzeczywisty cel swojego przybycia do domu osadnika. Grupa operacyjna przeprowadza przeszukanie w mieszkaniu i na podwórzu wysiedlanego w celu zatrzymania broni, dokumentów o charakterze k[ontr]r[ewolucyjnym] oraz wartościowych przedmiotów.

^aUWAGI:^a – Podlegają konfiskacji tylko duże sumy pieniędzy.

Podczas zajęcia broni i pakowaniu takich narzędzi jak: topory, młotki, noże i piły funkcjonariusze grupy operacyjnej podejmują niezbędne działania w celu przeciwdziałania możliwemu napadowi. Narzędzia pakuje się oddzielnie ze wskazaniem na opakowaniu nazwiska, imienia, imienia ojcowskiego oraz miejsca zamieszkania osadnika.

W przypadku znalezienia u wysiedlanego dużej ilości broni lub dokumentów o charakterze k[ontr]r[ewolucyjnym] starszy grupy operacyjnej zajmuje znalezione oraz natychmiast melduje o tym naczelnikowi odcinka. Następnie naczelnik odcinka operacyjnego kontaktuje się z członkiem trójki obwodowej, od którego otrzymuje wskazówki o aresztowaniu lub wysiedleniu danej osoby. W wypadku utrudnionego kontaktu naczelnik odcinka decyduje w tym temacie samodzielnie.

Po zakończeniu przeszukania i zbierania się rodziny, co powinno zająć nie więcej niż dwie i pół - trzy godziny, starszy grupy operacyjnej wykorzystując transport wysiedlanego, a przy jego braku, transport innych wysiedlanych lub podstawiony przez miejscowe organy władzy, wspólnie z dwoma innymi funkcjonariuszami operacyjnymi konwojuje rodzinę do początkowego punktu zbiórki wysiedlanych, gdzie przekazuje wysiedlanych ochronie.

Gospodarstwo i majątek wysiedlanego starszy grupy operacyjnej zostawia przedstawicielowi miejscowego organu władzy i wspólnie z nim podpisuje opis pozostawionego majątku wysiedlanego.

Początkowy punkt zbiórki wyznacza naczelnik operacyjnego w miejscu dogodnym i położonym blisko od działających grup operacyjnych, w miarę możliwości w zamkniętym pomieszczeniu (szkoła, klub, dom osadnika itp.).

Po zakończeniu operacji wobec wszystkich trzech rodzin starszy grupy operacyjnej wspólnie z dwoma innymi funkcjonariuszami konwojuje

ich do miejsca załadunku do eszelonu według wskazówek funkcjonariusza odpowiedzialnego za operację w wysiedlanej miejscowości.

We wszystkich przypadkach konwojowania wysiedlanych, transport organizuje się w taki sposób, żeby osobiste narzędzia wysiedlanych znajdowały się na specjalnej podwozie lub wagonie, co uniemożliwiłoby ich wykorzystanie we wrogich celach.

Po dostarczeniu wysiedlanych do miejsca załadunku na eszelon starszy grupy oper[acyjnej] melduje o swoim przybyciu naczelnikowi odcinka lub jego zastępcy i następnie działa zgodnie z poleceniami ostatniego.

Po wysłaniu eszelonu starszy grypy oper[acyjnej] odpowiada za dostarczenie transportu miejscowemu organowi władzy tej wsi, z której ten transport był zmobilizowany.

Naczelnik odcinka operacyjnego przekazuje naczelnikowi eszelonu wysiedlanych według listy i ankiet.

Niezgodność listy z obecnymi wysiedlanymi odnotowuje się w protokole, pierwszy egzemplarz protokołu pozostaje u przekazującego osadników, a drugi u naczelnika eszelonu. Po odejściu eszelonu naczelnik odcinka operacyjnego zwalnia personel operacyjny, który wraca do miejsca służby, a sam natychmiastowo informuje trójkę obwodową o rezultatach operacji, a potem stawia się i melduje osobiście.

Osadnicy i pracownicy straży leśnej, podlegający aresztowaniu za aktywną działalność k[ontr]r[ewolucyjną], podlegają operacji podobnie jak pozostali wysiedlani. Po zakończeniu przeszukania członkowie rodzin aresztowanego wspólnie z nim konwojowani są do początkowego punktu zbiórki, gdzie aresztowany oddzielany jest do specjalnego pomieszczenia, a po wysłaniu jego rodziny przewożony jest w eskorcie dwóch konwojentów do powiatowego oddziału NKWD.

Po zakończeniu operacji starszy grupy oper[acyjnej] wysyła raport o rezultatach operacji do naczelnika odcinka operacyjnego według wyznaczonego wzoru.

Naczelnik odcinka operacyjnego sumuje dane na całym odcinku i z raportem przekazuje do trójki obwodowej.

Za zgodność:

NACZ[ELNIK] WYDZIAŁU SEKRETARIATU NKWD USRR

lejtant bezpieczeństwa państ[wowego]

WOROBJOW

[podpis maszynowy]

Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 16, op. 33, spr. 10, k. 126-131.

1940, 11 stycznia, Żytomierz – *Kopia protokołu przesłuchania Heleny Bańkowskiej, c. Antoniego.*

[Dopisek:]

(Oryginał protokołu przesłuchania znajduje się w aktach sprawy śledczej nr 5474 dotyczącej BAŃKOWSKIEJ Heleny Antonowny, 1940 r., s. 58).

^a-Kopia^a

**Protokół przesłuchania
oskarżonej Bańkowskiej Heleny Antonowny**

^b-z dnia 11 stycznia 1940 roku, m. Żytomierz^b

BAŃKOWSKA Helena Antonowna, 1893 r. urodzenia, urodzona we wsi Jasieniec, gmina Dąbrowica, powiat Sarny. Mieszkanca m. Dąbrowica, powiat Sarny, [pochodzi] z chłopów-średniaków, właścicielka kinoteatru, piśmienna, Polka, bezpartyjna, obywatelstwo b[ył]e polskie. Z jej słów była skazana na 8 miesięcy więzienia za dopuszczenie na ekran zakazanego filmu. Przesłuchanie rozpoczęło o 10:30.

^c-[...]^c

^d-Pytanie:^d W jaki sposób dostaliście się do Polskich Legionów?

^d-Odpowiedź:^d W 1919 r., w okresie naprężonej sytuacji wojennej, pracowałam jako pomoc domowa u księdza ŻMIJEWSKIEGO¹, na jego propozycję wyjechałam do Lublina. W Lublinie ksiądz zostawił mnie u swo-

^a -^a Wyraz podkreślony maszynowo.

^b -^b Fragment podkreślony maszynowo.

^c -^c Podwójna linia prosta wykonana maszynowo.

^d -^d W całym dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone maszynowo.

ich dobrych znajomych, a sam wyjechał za Warszawę do m. Michniów. W Lublinie wtedy istniała organizacja (Legion Kobiet)², kobiety legion, który podlegał bezpośrednio miejscowemu zarządowi policji. Wszystkie kobiety znajdujące się w legionie nosiły wojskowe mundury w maskującym kolorze. Kiedyś widząc legionistkę zwróciłam się do niej z prośbą o wyjaśnienie mi istoty tego legionu, ta ostatnia szczegółowo opowiedziała mi o tym i ja, wyrażając pragnienie zostania legionistką, poprosiłam ją o zaprowadzenie mnie do zarządu policji, gdzie mogłabym zaciągnąć się do legionu, ta ostatnia zgodziła się i poprowadziła mnie zgodnie z uzgodnieniem. Po przyjeździe do zarządu policji, spotkałam się również z kobietą ubraną w mundur, lecz, jak widać było, ze składu oficerskiego, która zapisała mnie do legionu, a także wzięła ode mnie pisemne zobowiązanie o tym, że w legionie będę służyć nie mniej niż 6 miesięcy, po czym powiedziała żebym przysłała na następny dzień, ponieważ będzie wysyłany eszelon do Warszawy, gdzie również pojadę. Na następny dzień w liczbie 30 kobiet nowo przyjętych do legionu wysłano nas do Warszawy do Centrum organizacji legionu kobiet. Po przyjeździe do Warszawy rozmieszczono nas w budynku legionu, gdzie było ok. 150 legionistek. We wskazanym budynku byliśmy przez 2 dni, po czym zaczęto nam wydawać mundury, a także broń (pistolet Browning nr 1), po czym zaczęłyśmy chodzić na posterunki i ogólnie pełniliśmy służbę zmieniając policjantów. Ja osobiście stałam na posterunkach, a także pilnowałam porządku.

Pytanie: W jaki sposób Wy dostaliście się do wywiadu, tj. do pododdziału II Oddziału polskiego Sztabu Generalnego?

Odpowiedź: Będąc legionistką przez ok. trzy miesiące, zwróciłam się z prośbą do dowództwa o danie mi urlopu, żeby pojechać do domu, tj. do m[iasta] Dąbrowica, mój wniosek został rozpatrzony pozytywnie, więc pojechałam do Dąbrowicy, gdzie pomimo wojny było całkiem spokojnie, a wokół Dąbrowicy była rozlokowana 4. Dywizja Piechoty. W samym miasteczku Dąbrowica znajdował się oddział żandarmerii polowej, a raczej pododdział II Oddziału polskiego Sztabu Generalnego przy 4. dywizji. Przebywając na urlopie poznałam komendanta żandarmerii, który zaproponował mi przejście do pracy w żandarmerii, na co wyraziłam zgodę. Złożone przeze mnie pisemne zobowiązanie podczas wstąpienia do legionu stało na przeszkodzie do przeniesienia się do pracy w wywiadzie, więc komendant wystąpił z wnioskiem o to, żeby mnie z legionu zwolniono do pracy w wywiadzie, co zostało ^{e-}zrobione^{e-}. Do pracy w wywiadzie wstąpiłam w charakterze informatora, do obowiązków którego wchodziło: przeprowadzanie rewizji wśród ludności w poszukiwaniu broni,

---

^{e-} ^{e-} Wyraz podkreślony odręcznie.

walka z pędzącymi samogon, a także z osobami odmawiającymi przyjmowania polskiej waluty. Poza tym komendant polskiej żandarmerii dał mi zadanie pójścia do stacji kolejowych Olewsk³ i Białokorowicze⁴ na tyłach oddziałów Armii Czerwonej, gdzie miałam dowiedzieć się o mundurach i oznakach stopni, tego zadania komendanta nie wykonałam, ponieważ komendant ogólnie na to nie nalegał.

Przesłuchanie przerwano o 16 godz.

Protokół zapisano z moich słów prawidłowo, przeczytano w zrozumiałym dla mnie języku pod czym się podpisuję. (Podpis)

[Pieczęć]*

Нар[одный] Ком[иссариат] Внутренних Дел УССР
Управл[ение] НКВД по Житомир[ской] обл[асти]
Нар[одный] Ком[исариат] Внутріш[ніх] Справ УРСР
Управл[іння] НКВС по Житомир[ській] обл[асті]

Przesłuchał:

ST. PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] 3. ODDZIAŁU
sierżant bezpieczeństwa państw[wowego] (Podpis)

Za zgodność:

ŚLEDZCY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
sierżant bezpieczeństwa państw[wowego] Łysiuk
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 413, k. 8-8v.*

¹ Jan Żmijewski (1879-1970) – duchowny wyznania rzymskokatolickiego. Świecenia kapłańskie przyjął w 1902. Zakonnik przy Bazylice Grobu Pańskiego w Jerozolimie, a następnie w klasztorze oo. Franciszkanów w Zasławiu. W 1919 był wikariuszem w kolegiacie ołyckiej. Od 1920 do 1923 sprawował funkcję administratora parafii Dąbrowica, dekanat łucki.

* Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w językach ukraińskim i rosyjskim o treści w przekładzie na język polski: „Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD Obwodu Żytomierskiego”.

Następnie został proboszczem tejże parafii. Po 1945 znalazł się na terenie diecezji wrocławskiej. Zmarł w 1970 w Ciechocinku. Zob. R. Dzwonkowski, *Losy duchowieństwa katolickiego w ZSRR 1917-1939. Martyrologium*, Lublin 1998, s. 535.

² Ochotnicza Legia Kobiet (OLK) – w grudniu 1918 utworzono we Lwowie ochotniczą kobiecą organizację wojskową. Jej celem była walka o niepodległość Polski. Inicjatorką tej formacji była Aleksandra Zagórska (1884-1965). W trakcie obrony Lwowa w wojnie polsko-ukraińskiej, zginął jej syn z pierwszego małżeństwa Jerzy Bitschan (1904-1918). Kobiety z OLK brały udział zarówno w walkach polsko-ukraińskich, jak również w wojnie polsko-bolszewickiej (ok. 2 500 ochotniczek). Służyły nie tylko w służbie sanitarnej, czy też piechocie, ale również w artylerii, kawalerii i wywiadzie. 1 IV 1920 Wydział OLK powstał w Warszawie. Istniała także w Lublinie. Wśród znanych przedstawicielek tej organizacji wymienić można m.in.: Aleksandrę Zagórską (1884-1965), Ludwikę Jadwigę Zawadzką (1864-1954), Wandę Gertz (1896-1958), Janinę Ładę-Walicką (1885-1935), Janinę Prus Niewiadomską (1895-1919), Marię Stanisławę Wittek (1899-1997). OLK uległa rozwiązaniu w 1922. Organizacją która w znacznej mierze nawiązuje do jej założeń jest Przysposobienie Obronne Kobiet.

³ Olewsk (ukr. Олевськ) – obecnie miasto na Ukrainie, obwód żytomierski, rejon olewski.

⁴ Białokorowicze (ukr. Білокоровичі) – wieś na Ukrainie, rejon olewski, obwód żytomierski.

1940, 13 stycznia, Winnica – Protokół przesłuchania aresztowanego Stanisława Krepskiego, s. Jana, oskarżonego o próbę nielegalnego przekroczenia granicy i przedostania się na Węgry.

F[ormularz] nr 24

USRR

LUDOWY KOMISARIAT SPRAW WEWNĘTRZNYCH
ZARZĄD BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO

Protokół przesłuchania

Do sprawy nr ^{a-}____-^a

1940 r., 13 stycznia. Ja, pełnomocnik oper[acyjny] O[ddziału] K[ryminalnego] UGB sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] Zinowjew, przesłuchałem w charakterze oskarżonego:

---

^{a-} ^{-a} Brak numeru sprawy.

1. Nazwisko	<i>Krepskiego</i>
2. Imię oraz imię ojcowskie	<i>Stanisława Janowicza</i>
3. Data urodzenia	<i>1909 r.</i>
4. Miejsce urodzenia	<i>m. Kazimierza Wielka powiatu pińczowskiego</i>
5. Miejsce zamieszkania	<i>m. Dubno</i>
6. Nar[odowość] i obyw[atelstwo] (poddaństwo)	<i>Polak, poddaństwa polskiego</i>
7. Paszport (kiedy i przez jaki organ wydany, seria, numer oraz miejsce zameldowania)	^b [...]- ^b
8. Rodzaj zajęcia	<i>W armii polskiej w stopniu kaprała</i>
9. Pochodzenie socjalne (rodzaj zajęcia rodziców oraz ich sytuacja majątkowa)	<i>Z urzędników</i>
10. Sytuacja socjalna (rodzaj zajęcia oraz sytuacja majątkowa)	a) do rewolucji ^b [...]- ^b b) po rewolucji ^b [...]- ^b
11. Skład rodziny (bliscy krewni, ich imiona, nazwiska, adresy oraz rodzaj zajęcia)	<i>Ojciec Jan pracuje jako weterynarz, matka Adela, siostra Janina Janowna zamężna, brat Władysław pracuje jako leśniczy w m. Ołyka, brat Tadeusz mieszka przy rodzicach, brat Stefan Janowicz uczy się w gimnazjum w m. Równe.</i>
	<i>Krepski St.*</i>
12. Wykształcenie (ogólne, specjalistyczne)	<i>Średnie</i>
13. Przynależność partyjna (w przeszłości i obecnie)	<i>Bezpartyjny</i>

^b - ^b Brak wpisu.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchwanego.

14. Jakim represjom był poddawany: karalność, areszt i in[ne] (kiedy, przez jaki organ i za co)	a) do rewolucji <i>nie karany</i> b) po rewolucji ^b [...]- ^b
15. Jakie posiada nagrody (ordery, wyróżnienia, broń i in[ne]) otrzymane przy wł[adzy] radz[ieckiej]	<i>Nie posiada</i>
16. Kategoria ewidencji wojskowej-rezerwy oraz gdzie figuruje w ewidencji	<i>Zobowiązany do służby wojskowej</i>
17. Służba w Armii Czerwonej (czerw[onej] gwardii, w oddziałach partyzan[ckich]), kiedy i w jakim charakterze)	<i>Nie służył</i>
18. Służba w białej armii i innych armiach k[ontr]-r[ewolucyjnych] (kiedy i w jakim charakterze)	<i>Nie służył</i>
19. Udział w bandach, organizacjach k[ontr]-r[ewolucyjnych] i powstaniach	<i>Nie uczestniczył</i>
20. Informacja o działalności społeczno-politycznej	^b [...]- ^b

Uwagi: Każda strona protokołu powinna być potwierdzona podpisem przesłuchiwanego, ostatnia również przesłuchującego.

^c[...]-^c

^dPytanie:^d Opowiedzcie krótko swój życiorys.

^dOdpowiedź:^d Urodziłem się w 1909 r. w miasteczku Kazimierza Wielka powiatu pińczowskiego w rodzinie urzędnika, ojciec mój pracował i pracuje jako weterynarz w stadninie we wsi Beheń powiatu rówieńskiego. Od 1922 r. do 1926 r. uczyłem się w gimnazjum w m. Równe, w 1926 r. wstąpiłem do Gimnazjum Kupieckiego, ukończyłem je w 1929 r. W 1930 r. powołano mnie do służby wojskowej w m. Dubno do drugiego Dywizjonu Artylerii Konnej, gdzie przesłużyłem 2 lata, tj. do 1932 r., po

^c -^c Poniżej cały protokół przesłuchania napisany odręcznie.

^d -^d W całym dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

zakończeniu swojego okresu służby, dobrowolnie zostałem służyć w swoim dywizjonie jako podoficer w stopniu kaprała w sztabie na stanowisku pisarza do września 1939 r. Od 25 września 1929 r., w czasie działań wojennych, nasz dywizjon poszedł na front i ja poszedłem ze swoim dywizjonem. Na froncie nasz dywizjon rozbito i wróciłem do domu, było to 7 października 1939 r. W domu przebywałem do 15 listopada 1939 r. Przez radio poinformowano, że ^e generał Sikorski organizuje armię i ja postanowiłem przejść nielegalnie granicę ZSRR^e i dostać się na Węgry.

Pytanie: Co Was pobudziło do przejścia z radzieckiego terytorium na Węgry?

Odpowiedź: W radiu usłyszałem, że generał Sikorski organizuje armię z Polaków do wojny z Niemcami, żeby oswobodzić Polskę od Niemców, wtedy ja postanowiłem przejść nielegalnie radziecką granicę i dostać się na Węgry, ^e a z Węgień do Francji i wstąpić do armii^a generała Sikorskiego, chciałem walczyć z Niemcami i oswobodzić swoje państwo od Niemców.

Pytanie: Powiedzcie o okolicznościach, w jakich próbowaliście nielegalnie przejść granicę ZSRR?

Odpowiedź: 16 listopada 1939 r. wyjechałem pociągiem z m. Dubno przez m. Lwów i dojechałem do ostatniej stacji Dolina¹, a od stacji szedłem pieszo przez góry i lasy, żeby mnie nikt nie zauważył. 21 listopada, wieczorem, zabłądziłem i trafiłem na pograniczne koszary, tam mnie aresztowano, zabrano wszystkie dokumenty, sporządzono protokół i wysłano do wsi Ludwikówka.

Pytanie: W jakich celach szpiegowskich szliście z ZSRR na Węgry?

Odpowiedź: Jak już wcześniej powiedziałem, szedłem na Węgry żeby dostać się do generała Sikorskiego i wstąpić do armii, a szpiegowskich celów nie miałem żadnych.

Protokół z moich słów zapisany prawidłowo, przeze mnie przeczytany, pod czym się podpisuję.

Krepski St.
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] O[DDZIAŁU] K[RYMINALNEGO] UGB
sierżant bezpieczeństwa państw[owego]

Zinowjew
[podpis odręczny]

---

^e ^e Fragment podkreślony odręcznie.

*Oryginał. Wpisy na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 19076, k. 9-11.*

¹ Stacja kolejowa Dolina znajduje się obecnie w miasteczku o takiej samej nazwie w obwodzie iwanofrankowskim na Ukrainie. Stacja leży na odcinku Stryj-Iwano-Frankowsk podporządkowanym Kolei Lwowskiej.

23

1940, 25 stycznia, Winnica – Protokół przesłuchania Józefa Nowackiego, s. Wacława, oskarżonego o próbę nielegalnego przekroczenia granicy ZSRR z Węgrami.

F[ormularz] nr 24

USRR
LUDOWY KOMISARIAT SPRAW WEWNĘTRZNYCH
ZARZĄD BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO

Protokół przesłuchania

Do sprawy nr ^{a-}____^{-a}

1940 r. 25 stycznia. Ja, zast[ępcą] n[aczelnika] Wydziału 2. Oddziału Zarządu NKWD sierżant bezpieczeństwa państwowego Moskowko, przesłuchałem w charakterze oskarżonego:

1. Nazwisko	<i>Nowacki</i>
2. Imię oraz imię ojcowskie	<i>Józef Wacławowicz</i>
3. Data urodzenia	<i>1921</i>
4. Miejsce urodzenia	<i>m. Toruń</i>
5. Miejsce zamieszkania	<i>m. Równe</i>

^{a-} ^{-a} Brak numeru sprawy.

6. Nar[odowość] i obyw[atelstwo] (poddaństwo)	<i>Polak, były poddany Polski, teraz ZSRR</i>
7. Paszport (kiedy i przez jaki organ wydany, seria, numer oraz miejsce zameldowania)	<i>Nie ma</i>
8. Rodzaj zajęcia (miejsce służby i stanowisko)	<i>Student liceum w m. Równe</i>
9. Pochodzenie socjalne (rodzaj zajęcia rodziców oraz ich sytuacja materialna)	<i>Ojciec pracował jako pracownik rozliczeniowy w podatkowych oddziałach finansowych, prywatnej własności nie miał</i>
10. Sytuacja socjalna (rodzaj zajęcia oraz sytuacja majątkowa)	a) do rewolucji <i>uczy się, jest na utrzymaniu ojca¹</i> b) po rewolucji <i>^b[...]^b</i>
11. Skład rodziny (bliscy krewni, ich imiona, nazwiska, adresy oraz rodzaj zajęcia)	<i>Ojciec Nowacki Wacław, około 40 lat, pracował w m. Równem jako pracownik rozliczeniowy podatkowego oddziału finansowego</i> <i>Matka – Marta, około 40 lat, mieszka w m. Równe, znajduje się na utrzymaniu ojca</i>
	<i>Nowacki*</i>
12. Wykształcenie (ogólne, specjalistyczne)	<i>Nieukończzone średnie</i>
13. Przynależność partyjna (w przeszłości i obecnie)	<i>Bezpartyjny</i>
14. Jakim represjom był poddawany: karalność, areszt i in[ne] (kiedy, przez jaki organ i za co)	a) do rewolucji <i>represjom nie podlegał</i> b) po rewolucji <i>nie [podlegał]</i>
15. Jakie posiada nagrody (ordery, wyróżnienia, broń i in[ne]) otrzymane przy wł[adzy] radz[ieckiej]	<i>Nie posiada</i>
16. Kategoria ewidencji wojskowej-rezerwy oraz gdzie figuruje w ewidencji	<i>W ewidencji wojskowej nie figuruje</i>

^b – ^b Brak wpisu.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchwanego.

17. Służba w Armii Czerwonej (czerw[onej] gwardii, w oddziałach partyzan[ckich]), kiedy i w jakim charakterze)	<i>Nie służył</i>
18. Służba w białej armii i in[nych] armiach k[ontr]-r[ewolucyjnych] (kiedy i w jakim charakterze)	<i>Nie służył</i>
19. Udział w bandach, organizacjach k[ontr]-r[ewolucyjnych] i powstaniach	<i>Nie uczestniczył</i>
20. Informacje o działalności społeczno-politycznej	<i>Nie [ma]</i>

Uwagi: Każda strona protokołu powinna być potwierdzona podpisem przesłuchiwanego, ostatnia również przesłuchującego.

^c[...]^c

Zeznania aresztowanego Nowackiego Józefa Waławowicza.

Przesłuchanie rozpoczęło o 23:30

^d*Pytanie:*^d Gdzie mieszkaliście i czym zajmowaliście się przed aresztowaniem?

^d*Odpowiedź:*^d Mieszkałem w mieście Równe, byłem na utrzymaniu ojca oraz uczyłem się w liceum.

Pytanie: Kogo macie z rodziców i bliskich krewnych, gdzie oni znajdują się i czym zajmują się?

Odpowiedź: Moi rodzice matka i ojciec mieszkają w Równem. Ojciec Nowacki Waław przed przyjsciem Armii Czerwonej na terytorium Ukrainy Zachodniej pracował jako pracownik rozliczeniowy podatkowego oddziału finansowego. Następnie został zwolniony z pracy. Matka Marta znajdowała się na utrzymaniu ojca. Innych krewnych nie mam.

Pytanie: Jaka jest sytuacja majątkowa Waszych rodziców?

Odpowiedź: Ojciec mój żył z pracy zarobkowej, żadnej własności prywatnej nie miał.

Pytanie: Do jakich partii i organizacji przynależeliście?

^c ^c Poniżej cały protokół przesłuchania napisany odręcznie.

^d ^d W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zapisujemy kursywą.

Odpowiedź: W okresie nauki w liceum przynależałem do młodzieżowego związku „Harcerstwo”.

Pytanie: Co to jest za związek, jakie cele on sobie stawia?

Odpowiedź: Ten związek to młodzieżowa organizacja sportowa, hasłem tego związku było „W zdrowym ciele, zdrowy duch”. Członkowie tego związku zajmowali się ćwiczeniami fizycznymi, wykonywali przejścia na długie odległości, nocowali pod odkrytym niebem itd.

Pytanie: W ten sposób ćwiczyli was fizycznie? A na czym dokładnie polegało wychowanie duchowe, czego oprócz tego Was nauczali, w jakim duchu wychowywali itd.?

e-Odpowiedź:^e Ten związek nie zajmował się żadną polityką, lecz wyłącznie zajmował się wzmocnieniem stanu fizycznego jego członków.

Pytanie: Dlaczego waszego ojca zwolnili z pracy w instytucji, w której on pracował?

Odpowiedź: Z przyjściem oddziałów Armii Czerwonej we wszystkich instytucjach zaczął obowiązywać język ukraiński, tj. język tej narodowości, której była większość. Mój ojciec włada tylko językiem polskim i dlatego on nie mógł pracować w instytucjach, gdzie obowiązywał język ukraiński, więc był zwolniony.

Pytanie: Co Was pobudziło do przejścia granicy na stronę Węgier?

Odpowiedź: Ja próbowałem przejść granicę na stronę Węgier w celu podjęcia pracy na Węgrzech, ponieważ jako Polak nieznający języka ukraińskiego pracy w Równem otrzymać nie mogłem.

Pytanie: Wy władacie dobrze językiem węgierskim?

Odpowiedź: Nie. Języka węgierskiego nie znam.

Pytanie: Co Wy robilibyście na Węgrzech nie znając języka węgierskiego?

Odpowiedź: Ja bym się go nauczył.

Pytanie: Języka ukraińskiego Wam byłoby dużo łatwiej nauczyć się niż węgierskiego, a pracę na terytorium Ukrainy Zachodniej również moglibyście otrzymać, gdybyście zechcieli. Ukrywacie prawdziwą przyczynę próby przejścia granicy na stronę Węgier. Wymagamy prawdziwych zeznań w istocie sprawy.

Odpowiedź: Celem mojego przejścia granicy było wyłącznie to, że chciałem otrzymać pracę. Innych celów nie miałem.

Pytanie: Wy łżecie. Zupełnie nie znając języka węgierskiego nie moglibyście otrzymać pracy na Węgrzech. Przez Węgry Wy chcieliście dostać się do Francji i tam wstąpić do polskiego legionu organizowanego przez polskiego generała do walki ze Związkiem Radzieckim.

---

^e ^e Wyraz „Pytanie” został skreślony, a nad nim zapisano „Odpowiedź”.

Odpowiedź: Nie, do takich celów ja nie dążyłem, chciałem tylko poprawić swoją sytuację materialną, tj. otrzymać pracę i jedzenie.

Pytanie: Wy mówicie nieprawdę. Pracę i jedzenie Wy mogliście otrzymać w Równem. Wymagamy szczegółowego opowiedzenia o tym, kto ^{f-}był^{f-} inicjatorem przejścia granicy, kto oprócz Was już przeszedł i próbował przejść do Francji i dlaczego?

Odpowiedź: Ja jeszcze raz powtarzam, że celem mojego przejścia granicy było otrzymanie pracy i jedzenia.

Wyraz „był” poprawiono w mojej obecności.

Nowacki

[podpis odręczny]

Inicjatora i organizatora przejścia granicy ja nie znam. I także nie wiem, kto już znajduje się we Francji. Razem ze mną jechał jeden człowiek, lat około 40, nazwisko jego Larski, pracował jako technik radiowy, nie wiem gdzie. On także jechał na Węgry w celu otrzymania pracy. Przed granicą zaproponował, żebyśmy poszli oddzielnie, ja zostałem zatrzymany przez czerwonarmistów, a on nie wiem, przeszedł czy także został zatrzymany.

Pytanie: Co Wam odebrano przy przeszukaniu w czasie zatrzymania?

Odpowiedź: W czasie zatrzymania zostały mi odebrane: brzytwa, kompas, dokumenty o wykształceniu, mały radio-techniczny instrument, słowniki angielski i francuski.

Pytanie: Po co Wam był słownik francuski idąc na Węgry?

Odpowiedź: Słownik francuski był mi potrzebny do tego, żeby lepiej orientować się w języku francuskim.

Pytanie: Słownik francuski był Wam potrzebny do tego, żeby lepiej orientować się w języku francuskim będąc we Francji. Czyż nie tak?

Odpowiedź: Nie, słownik francuski miałem tylko z powodu mojego zainteresowania językiem francuskim. Do Francji iść nie zamierzałem, a Węgry wybrałem jako kraj niezniszczony przez wojny i bogaty w żywność w celu otrzymania tam pracy, ^{g-}żeby zostać tam mieszkać^{g-}.

Przesłuchanie zakończono o 1:30.

Fragment „żeby zostać tam mieszkać” poprawiono w mojej obecności

Nowacki

[podpis odręczny]

Protokół zapisany z moich słów prawidłowo, odczytany mi, pod czym się podpisuję.

^{f-} ^{-f} Wyraz poprawiony.

^{g-} ^{-g} Fragment skreślony.

Nowacki
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

ZAST[ĘPCA] N[ACZELNI]KA WYDZIAŁU 2. ODDZIAŁU ZARZĄDU NKWD
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] Moskowko
[podpis odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 19077, k. 11-18.*

---

¹ Tak w dokumencie. Ta informacja powinna być wpisana poniżej, ponieważ Józef Nowacki urodził się w 1921, czyli po rewolucji 1917 r.

24

**1940, 28 stycznia, Winnica – Protokół przesłuchania Stanisława Krep-
skiego, s. Jana, oskarżonego o to, że usiłował przedostać się poprzez
Węgry do Francji w celu wstąpienia do tworzonych tam oddziałów
wojska polskiego.**

**Protokół przesłuchania
oskarżonego Krepskiego Stanisława Janowicza**

^a-z dnia 28 stycznia 1940 roku^a

^b-Pytanie:^b Opowiedzcie o tym, gdzie mieszkaliście i czym zajmowali-
ście się do aresztowania?

^b-Odpowiedź:^b Przed aresztowaniem mieszkałem w m. Dubno, ulica
Artyleryjska nr 7 i niczym nie zajmowałem się, nie miałem pracy.

Pytanie: Opowiedzcie o personalnym składzie Waszej rodziny i krew-
nych, ich miejscach zamieszkania i czym oni się zajmowali do Waszego
aresztowania?

---

^a- ^a Fragment podkreślony odręcznie.

^b- ^b W całym dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

Odpowiedź: Przed moim aresztowaniem moja rodzina mieszkała w województwie wołyńskim we wsi Beheń, ojciec mój – Jan Krepski, 60 lat, pracował w stadninie jako weterynarz i mieszkał we wsi Beheń, matka Adela Krepska, 55 lat, nigdzie nie pracuje, mieszka wspólnie z ojcem, jest gospodynią domową, siostra Janina Janowna Krepska, 25 lat, zamężna, nigdzie nie pracuje, mieszkała przy rodzinie, mąż jej Rodak Tadeusz, 35 lat, służył w armii polskiej w stopniu podoficera w m. Równe, brat Władysław Janowicz Krepski, 23 lata, pracował we wsi Ołyka jako leśniczy, brat Tadeusz Janowicz Krepski, 19 lat, nigdzie nie pracuje, mieszka z rodzicami, brat Stefan Janowicz Krepski, 16 lat, uczy się w Równem w gimnazjum.

Krepski*

Pytanie: Opowiedzcie, czy służyliście w armii, gdzie i w jakim stopniu?

Odpowiedź: Ja służyłem w byłej armii polskiej w m. Dubno w drugim Dywizjonie Artylerii Konnej w stopniu kaprała, tj. podoficera.

Pytanie: Powiedzcie, co Was pobudziło do ucieczki z terytorium radzieckiego na Węgry?

Odpowiedź: Gdy usłyszałem w radiu, że generał Sikorski organizuje armię polską we Francji do walki z Niemcami i wzywa Polaków do wstępowania do armii, wtedy ja, jako były żołnierz zawodowy, postanowiłem przejść nielegalnie granicę i dostać się na Węgry, a stamtąd do Francji i wstąpić do armii, żeby walczyć z Niemcami w celu oswobodzenia Polski od Niemców.

Pytanie: Powiedzcie szczegółowo w jakich okolicznościach Wy chcieliście przejść nielegalnie granicę ZSRR?

Odpowiedź: 16 listopada 1939 r. wyjechałem pociągiem z Dubna przez Lwów do stacji Dolina, a od st[acji] Dolina miałem przejść pieszo jeszcze 50 km do Węgier. 19 listopada 1939 roku przyjechałem do st. Dolina i szedłem pieszo przez góry i lasy, żeby mnie nikt nie zauważył, a 21 listopada 1939 r., wieczorem, zabłądziłem i wpadłem na pograniczne koszary, tam mnie aresztowali i sporządzili protokół, zabrali wszystkie dokumenty i wysłali do wsi Ludwikówka.

Pytanie: W jakich szpiegowskich celach poszliście z ZSRR na Węgry?

Odpowiedź: Żadnych szpiegowskich celów nie miałem, jak już wcześniej powiedziałem, szedłem, żeby dostać się do generała Sikorskiego i wstąpić do jego armii.

---

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchwanego.

Protokół z moich słów zapisano prawidłowo, został mi przeczytany, pod czym się podpisuję.

Krepski
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] O[DDZIAŁU] K[RYMINALNEGO] UGB
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Zinowjew*
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równie, f. O, spr. 19076, k. 12-14.

25

1940, 2 lutego, Moskwa – Instrukcja zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Wsiewołoda Mierkułowa i ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa dla operacyjnych trójek NKWD dotycząca przeprowadzania operacji wysiedlania polskich osadników z Kresów Wschodnich II RP.

^a-Kopia^{-a}
^b-ŚCIŚLE TAJNE^{-b}

**DO WSZYSTKICH OPERACYJNYCH TRÓJEK Z[ARZĄDU] NKWD
ZACHODNICH OBWODÓW USRR**

2 lutego 1940 r.

W uzupełnieniu do wcześniej wydanych wskazówek o porządku przeprowadzenia znanej Wam operacji proponujemy wykonanie poniższego:

1. Przekazany Wam 1 egz[emplarz] „Instrukcji o porządku przeprowadzenia operacji” należy skopiować i wyposażyć [w nią] wszystkie od-

^a -^a Wyraz podkreślony maszynowo.

^b -^b Fragment podkreślony maszynowo.

cinikowe trójki w celu wykorzystania przy instruktarzu uczestników operacji.

2. Poradźcie się i ustalcie, gdzie i w jakim pomieszczeniu będzie odbywać się instruktarz składu grup operacyjnych, gdzie będą skoncentrowane środki transportu przeznaczone do przewozu grup operacyjnych na miejsce operacji.

^a-UWAGI:^a Instruktarz personelu operacyjnego powinien być przeprowadzany w tej miejscowości, gdzie znajduje się odcinkowa trójka i skąd uczestnicy operacji będą rozjeżdżać się do wyznaczonych miejsc.

3. Wcześniej przygotować w celu rozdania starszym grupom operacyjnym sprawy osobowe, listy wysiedlanych oraz dokładne trasy ruchu kolumn do punktów załadunku ze wskazaniem miejsc początkowych punktów zbiórki, punktów noclegowych, miejsc, gdzie można się ogrzać, wpisać odległości w kilometrach między każdym z punktów, a także inne niezbędne dokumenty.

4. Przygotować czysty papier, ołówki chemiczne w celu zaopatrzenia w nie starszych grup.

5. Podjąć działania w celu pozyskania broni i nabojów dla uzbrojenia aktywu partyjnego.

6. Instruktarz ludzi wysyłanych na operację rozpocząć odpowiednio wcześniej, żeby ludzie zdążyli przybyć na miejsca wykonania operacji, w szczególności do oddalonych rejonów. Wcześniej skoncentrować we wskazanym miejscu transport niezbędny do przewiezienia personelu operacyjnego].

7. Wspólnie z sekretarzami obw[odowych] i rej[onowych] komitetów partii omówcie i opracujcie plan wezwania pod odpowiednim pretekstem przewidzianych do udziału w operacji pracowników radz[ieckiego] aktywu part[yjnego], a także plan wykorzystania miejscowego aktywu wiejskiego przewidując miejsca jego skoncentrowania oraz porządek włączania go do grupy operacyjnej], żeby przedwcześnie nie rozszyfrować przed aktywem wiej[skim] celu jego wezwania.

8. Zaplanujcie wspólnie z sekretarzami obw[odowych] i rej[onowych] komitetów partii porządek zaopatrzenia w ciepłą odzież i obuwie tych osadników, a szczególnie ich dzieci, którzy tych rzeczy nie mają.

Informujemy, że w niektórych obwodach ciepła odzież wcześniej została uszyta i dostarczona do punktów handlowych we wsiach, gdzie je mogą nabyć osadnicy za opłatą zgodnie z rekomendacją grupy operacyjnej].

9. Nie zapomnijcie zająć się tematem żywienia personelu operacyjnego] wyznaczonego do wykonania operacji.

10. Wyznaczony do udziału w operacji miejscowy aktyw wiejski dołącznie przefiltrujcie i niegodnych zaufania odsiejcie.

11. Zabezpieczcie starszym dowodzącym grupami operacyjnymi możliwość przyjazdu do wyznaczonego im rejonu wykonania operacji w celu rozpoznania sytuacji, rozmieszczenia domów wysiedlanych, dróg i in.

12. Weźcie pod uwagę to, że znajdujący się w Waszej dyspozycji personel operacyjny (funkcjonariusze NKWD i milicji) powinien być wykorzystywany w charakterze starszych grup operacyjnych, naczelników rezerwowych grup Armii Czerwonej oraz naczelników punktów załadunku.

13. Naczelnicy kolumn z wysiedlanymi, naczelnicy punktów zbiórek, punktów noclegu i ogrzania się, starsi [grup operacyjnych] wsi, naczelnicy transportu w miejscach, do których wysyłane są grupy operacyjne, osoby odpowiedzialne za wydanie broni itd. z powodu ograniczonej ilości posiadanego personelu operacyjnego są wyznaczani z liczby starszych grup operacyjnych bezpośrednio przeprowadzających operację.

14. Czerwoarmistów Wojsk NKWD oraz młodzików z zakładów szkoleniowych przy oddziałach pogranicznych możecie wykorzystywać w składzie grup rezerwowych, a także włączać ich w charakterze trzeciego członka do grupy operacyjnej przeprowadzającej wysiedlenie.

15. Grupa operacyjna przeprowadzająca wysiedlenie kompletowana jest w następujący sposób:

1. Starszy grupy (funkcjonariusz NKWD lub milicji), albo naczelnik dowódczy kadry politycznej wojsk NKWD. W szczególnych przypadkach dopuszcza się wyznaczenie na starszego grupy operacyjnej doświadczonego funkcjonariusza ze składu radzieckiego aktywu partyjnego].
2. Pracownik radzieckiego aktywu partyjnego lub młodszy dowódca wojsk.
3. Czerwoarmista Wojsk NKWD albo oddziału pogranicznego lub przedstawiciel gwardii robotniczej lub miejscowy milicjant itd.
4. Do nich przydziela się od dwóch do czterech ludzi z miejscowego aktywu wiejskiego mających za zadanie sporządzania spisu majątku osadnika oraz pomocy w przeprowadzeniu operacji. Należy zawczasu podzielić ludzi na trójki operacyjne biorąc pod uwagę ich osobiste cechy.

16. Natychmiast podejmijcie działania w celu zabezpieczenia przyjęcia i rozmieszczenia przybywających do obwodu i na odcinki ludzi (personel operacyjny, Wojska NKWD).

17. Funkcjonariuszy operacyjnych i czerwonoarmistów skierowanych przez Was do dyspozycji odcinkowych trójek operacyjnych należy przestrzec, żeby oni nie chodzili dużymi grupami ulicami małych powiatowych miast w celu zapobieżenia zdekonspirowania ich pojawienia się tam.

18. Naczelnicy punktów załadunku wspólnie z funkcjonariuszami DTO i naczelnikami eszelonów powinni opracować, wyjeżdżając na miejsce, konkretny porządek załadunku wysiedlanych do eszelonu uwzględniając możliwości każdej ze stacji załadunku.

19. Opracowane przez Was plany przeprowadzenia operacji, a także przesłaną Wam instrukcję o porządku jej przeprowadzenia zreferujcie pierwszym sekretarzom Obwodowych Komitetów WKP(b)¹.

20. Niniejsze wskazówki przekażcie wszystkim odcinkowym trójkom operacyjnym.

Powtarzamy jeszcze raz: zadanie wysiedlenia osadników i leśników jest złożonym i odpowiedzialnym zadaniem. Nie można go traktować lekko myśląc, że wszystko jakoś obejdzie się. Trójka operacyjna personalnie odpowiada za sukces prowadzonej przez nią operacji.

Operacja powinna być przeprowadzona rzetelnie, mądrze, bez szumu i paniki, w ścisłej zgodzie z poleceniami ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR tow. Berii.

ZAST[ĘPCA] LUD[OWEGO] KOM[ISARZA] SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR
komisarz bezpieczeństwa państwowego 3. rangi MIERKUŁOW²
[podpis maszynowy]

LUDOWY KOMISARZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR
komisarz bezpieczeństwa państwowego 3. rangi SIEROW
[podpis maszynowy]

Za zgodność:
NACZ[ELNIK] WYDZIAŁU SEKRETARIATU NKWD USRR
lejtant bezpieczeństwa państw[owego] WOROBJOW
[podpis maszynowy]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 16, op. 3, spr. 10, k. 132-137.*

¹ WKP(b) – Wszechzwiązkowa Komunistyczna Partia (bolszewików) (ros.: Всесоюзная Коммунистическая Партия (большевики) – ВКП(б)).

² Wsiewołod Mierkułow (1895-1953) – funkcjonariusz służb specjalnych ZSRR. Od 1916 brał udział w działaniach wojennych I wojny światowej. W latach 1918-1921 był pracownikiem administracyjnym w szkole dla niewidomych w Tbilisi. Od 1921 w CzeKa. Od 1925 w WKP(b). Od 1931 związany z gruzińskim aparatem partyjnym. W 1938 pełnił funkcję szefa Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego LKSW ZSRR, a następnie szefa Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego. W 1939 nadzorował działania grup operacyjno-czekistowskich w państwie polskim. Wchodził w skład trójki NKWD. Odpowiedzialny za mord katyński w 1940. W 1941 był ludowym komisarzem bezpieczeństwa państwowego ZSRR. W latach 1941-1943 objął stanowisko pierwszego zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych. W 1943 stanął na czele NKGB. W 1946 zakończył służbę w organach bezpieczeństwa. Od 1950 minister kontroli państwowej ZSRR. Po odsunięciu od władzy Ławrientija Berii, został aresztowany i 23 XII 1953 rozstrzelany.

26

1940, 3 lutego, Łuck – Instrukcja wołyńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U dotycząca potrzeby wzmożenia cenzury prasy i innej drukowanej literatury.

Łuck, 3 lutego 1940 r.

ŚCIŚLE TAJNE

**Do
Sekretarzy miej[skich] i rej[onowych] komitetów KP(b)U**

Ochrona przed rozgłaszaniem państwowych i wojskowych tajemnic w druku otwartym, szczególnie w zachodnich obwodach USRR, wymaga od każdego pracownika cenzury Obłlitu¹ zwiększonej bolszewickiej czujności i odpowiedzialności na powierzonym odcinku pracy. Najmniejsza utrata czujności prowadzi do różnego typu naruszeń, co daje możliwość zagranicznym wywiadowcom otrzymania z prasy cennych dla nich informacji i poprzez to [może] spowodować uszczerbek dla naszego państwa socjalistycznego. W pierwszym kwartale pracy wołyńskiego Obłlitu specjaliści pełnomocnicy dopuścili się ok. 9 rozgłoszeń tajemnic wojskowych i państwowych. Tylko w Kowlu dopuszczono się 7 rozgłoszeń, co

świadczy o niezadowolającej pracy pełnomocnika tow. CZUCHRAJA oraz jego zastępcy tow. NIEMCZUKA. Trzeba zaznaczyć, że również poszczególne rajkomy² KP(b)U, szczególnie w rejonie kowelskim wysyłając pełnomocników Obłlitu do prowadzenia różnych kampanii nie zabezpieczyły kontrolą cenzorską wydawania gazet i drobnej produkcji drukarskiej, co doprowadziło do rozgłaszania tajemnic wojskowo-państwowych.

W związku z tym Ob[wodowy] Kom[itet] KP(b)U proponuje żeby:

1. Sekretarze rejonowych partyjnych komitetów nie przemieszczali pełnomocników do jakiegokolwiek innej pracy bez sankcji KP(b)U i uzgodnienia z wołyńskim Obłlitem.

2. Redaktorzy gazet rejonowych nie wydawali gazet i innych wydawnictw drukowanych na terytorium obwodu wołyńskiego bez zezwolenia pełnomocnika rejonowego. Z kolei rejonowi pełnomocnicy nie przekazywali [obowiązków] cenzurowania gazet innym towarzyszom, którzy nie mają do tego pełnomocnictw Obłlitu.

3. Miejskie i rejonowe komitety KP(b)U wysłuchiwały raportów składanych przez pełnomocników Obłlitu, o stanie ochrony tajemnic państwowych i wojskowych w prasie, na terenie, na którym ukazują się gazety, a także wysłuchiwały pełnomocników o przebiegu wycofywania wrogiej literatury we wszystkich rejonach.

SEKRETARZ

WOŁYŃSKIEGO OB[WODOWEGO] KOM[ITETU] KP(b)U

TACENKO

[podpis maszynowy]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DAWO, f. II-1, op. 3, spr. 5, k. 12.

¹ Obłlit – Obwodowy Zarząd Kontroli Prasy i Publikacji (ros.: Областное управление по охране государственных тайн в печати – Обллит).

² Rajkom – Komitet Rejonowy (ros.: Районный комитет – Райком).

1940, 25 lutego, Łuck – List sekretarza wołyńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U dotyczący wprowadzenia na Wołyniu cenzury i wycofania z bibliotek literatury antyradzieckiej i antykomunistycznej.

Łuck, 25 lutego 1940 r.

TAJNE

Do wszystkich rej[onowych] kom[itetów] KP(b)U

W rejonach obwodu prowadzone są przygotowania do wydania gazet rejonowych i otwarcia drukarni.

Zgodnie z dyrektywami organów władzy żadna drukowana pozycja nie może wychodzić bez kontroli organów Litkontroli¹. Organy Litkontroli przeprowadzają również oczyszczanie bibliotek z wrogiej literatury.

Do tej pracy w każdym rejonie powinien być wyznaczony pełnomocnik Obłitu, który zatwierdzany jest przez Rajkom KP(b)U oraz Obkom KP(b)U, lecz teraz nie możemy do wszystkich rejonów przysłać ludzi do tej pracy. Dlatego Wy musicie wyznaczyć do tej pracy politycznie poprawnego członka partii, który natychmiast ma przystąpić do pracy.

W pierwszej kolejności we wszystkich wsiach należy wycofać z bibliotek kontrrewolucyjną literaturę, zwieźć ją do centrum rej[onowego] i trzymać w zamkniętym pomieszczeniu do czasu otrzymania list z Obłitu, po czym zniszczyć sporządzając protokoły.

W ostatnim czasie w szeregu rejonów zachodnich obwodów Ukrainy z powodu braku pełnomocników Obłitu lub przerzucania [ich] do innej pracy, odnotowano dużo wypadków rozgłaszania tajemnic państwowych i wojskowych w gazetach rejonowych. Dlatego należy wyznaczyć takich członków partii, którzy zabezpieczyliby ten wrażliwy odcinek pracy, nie powierzać innej pracy już przydzielonym [pełnomocnikom] i nie wydawać bez kontroli pozycji drukowanych.

Wypisy z decyzji o wyznaczeniu pełnomocników Obłitu przekazać do Obkomu KP(b)U i Obłitu nie później niż 15/II.

SEKRETARZ [WOŁYŃSKIEGO] OB[WODOWEGO] KOM[ITETU] KP(b)U
TACENKO
[podpis maszynowy]

*Oryginał. Maszynopis w języku ukraińskim.
DAWO, f. II-1, op. 3, spr. 36, k. 2.*

---

¹ Litkontrola – Oddział Kontroli Literatury (ukr.: Відділ літературного контролю – Літ-контроль).

28

1940, 28 lutego, Winnica – Postanowienie o postawieniu w stan oskarżenia Józefa Nowackiego, s. Waclawa, pod zarzutem próby nielegalnego przejścia przez granicę z ZSRR na Węgry.

**Postanowienie
(o postawieniu w stan oskarżenia)**

1940 roku, „28” lutego, m. Winnica.

Ja, śledczy Oddziału Śledczego Z[arządu] NKWD obwodu winnickiego, sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] CZEPEL, rozpatrzyłem materiały śledcze w sprawie nr 1720 i, wzięwszy pod uwagę to, że NOWACKI Józef Waclawowicz próbował przejść granicę z ZSRR na Węgry, nielegalnego przejścia dokonał pieszo i był zatrzymany przez patrol graniczny wojsk NKWD,

postanawiam:

kierując się art. 126 i 127 KPK USRR postawić NOWACKIEGO Józefa Waclawowicza w stan oskarżenia zgodnie z art. 80 KK USRR, o czym poinformować oskarżonego, który ma poświadczyć to swoim podpisem na niniejszym postanowieniu.

Kopię postanowienia przesłać do winnickiego prokuratora obwodowego.

ŚLEDCZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Czepel*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZATWIERDZAM”:
NACZELNIK ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
lejtant bezpieczeństwa państ[wowego] *Worona*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Niniejsze postanowienie ogłoszono mi
„28” lutego 1940 roku.

Podpis oskarżonego *Nowacki*
[podpis odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 19077, k. 24.*

29

1940, 29 lutego, Winnica – Kolejny protokół przesłuchania Stanisława Krepskiego, s. Jana, oskarżonego o próbę nielegalnego przekroczenia granicy ZSRR.

**Protokół przesłuchania
oskarżonego Krepskiego Stanisława Janowicza
z dnia 29 II 1940 roku**

Przesłuchanie rozpoczęto o godz. 21 i zakończono o 21:45.

^aPytanie:^a Oskarżono Was zgodnie z art. 80 KK USRR, tj. o to, że 21 listopada 1939 roku zostaliście zatrzymani podczas próby nielegalnego przejścia granicy państwowej z ZSRR na Węgry. Czy przyznajecie się do winy?

^aOdpowiedź:^a Do przedstawionych mi zarzutów w pełni przyznaję się, ja rzeczywiście 21 listopada 1939 roku chciałem nielegalnie przejść granicę państwową z ZSRR na Węgry i tego dnia byłem zatrzymany przez radzieckie wojska pograniczne.

Pytanie: Jaki był cel Waszego nielegalnego przejścia [granicy] na Węgry?

Odpowiedź: Gdy usłyszałem w radiu, że generał Sikorski organizuje armię polską we Francji do walki z Niemcami

Krepski*

i wzywa Polaków żeby wstępowali do tej armii, wtedy, jako były żołnierz zawodowy armii polskiej, postanowiłem przejść nielegalnie granicę na Węgry, a stamtąd do Francji i wstąpić do armii generała Sikorskiego, i walczyć przeciwko Niemcom dla oswobodzenia byłego państwa polskiego.

Pytanie: Kto Wam pomagał w próbie nielegalnego przejścia granicy państwowej z ZSRR na Węgry?

Odpowiedź: Nikt mi nie pomagał w próbie nielegalnego przejścia na Węgry, żeby stamtąd przejść do Francji.

Pytanie: Kto jeszcze szedł z Wami, żeby nielegalnie przejść na Węgry?

Odpowiedź: Na Węgry szedłem sam, więcej nikogo nie było.

Protokół z moich słów zapisano prawidłowo, został mi przeczytany, pod czym się podpisuję.

Krepski

[podpis odręczny]

Przesłuchał:

ŚLEDZCY Z[ARZĄDU] NKWD OBWODU WINNICKIEGO

[podpis odręczny nieczytelny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

HDA SBU, m. Równne, f. O, spr. 19076, k. 15-16.

^a ^a W całym dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchawanego.

1940, 29 lutego, Winnica – Decyzja o postawieniu w stan oskarżenia Stanisława Krepskiego, s. Jana, usiłującego nielegalnie przekroczyć granicę państwową ZSRR, dotrzeć na Węgry, a stamtąd przedostać się na terytorium Francji by wstąpić do wojska polskiego.

**Postanowienie
(o postawieniu w stan oskarżenia)**

1940 roku, „29” lutego, m. Winnica. Ja, śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obwodu winnickiego ANTONIUK, rozpatrzyłem materiały śledcze w sprawie nr 1979 i, wzięwszy pod uwagę to, że KREPSKI Stanisław Janowicz 21 listopada 1939 roku został zatrzymany podczas próby nielegalnego przejścia granicy państwowej z ZSRR na Węgry,

postanawiam:

kierując się art. 126 i 127 KPK USRR postawić KREPSKIEGO Stanisława Janowicza w stan oskarżenia zgodnie z art. 80 KK USRR, o czym poinformować oskarżonego, który ma poświadczyć to swoim podpisem na niniejszym postanowieniu.

Kopię postanowienia przesłać do winnickiego prokuratora obwodowego.

ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD   Antoniuk
[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZATWIERDZAM”:
NACZELNIK ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
lejtant bezpieczeństwa państw[owego]   Worona
[podpis maszynowy oraz odręczny]

^{d-} **Akt oskarżenia**^{-d}

przeciwko KREPSKIEMU Stanisławowi Janowiczowi oskarżonemu [o czyny określone] w art. 80 KK USRR

Patrol Oddziału Pogranicznego Wojsk NKWD, 21 listopada 1939 roku w rejonie Beskidu zatrzymał KREPSKIEGO Stanisława Janowicza podczas próby nielegalnego przejścia granicy państwowej z ZSRR na Węgry.

Na podstawie tych danych KREPSKI Stanisław Janowicz został aresztowany i postawiony w niniejszej sprawie w stan oskarżenia.

W śledztwie przeprowadzonym w sprawie USTALONO:

21 listopada 1939 roku osk. KREPSKI Stanisław Janowicz próbował dokonać nielegalnego przejścia ^e granicy Związku Radzieckiego na terytorium Węgier^e (k. spr. 2).

Osk[arżony] KREPSKI S.J. próbował dokonać nielegalnego przejścia granicy Związku Radzieckiego w rejonie Beskidu, gdzie był zatrzymany przez straż graniczną NKWD (k. spr. 2).

Będąc przesłuchany w charakterze oskarżonego KREPSKI S.J. przyznał się do winy (k. spr. 15-16).

Na podstawie wyłożonego OSKARŻONY JEST:

KREPSKI Stanisław Janowicz, 1909 r. urodzenia, urodzony w m. Kazimierza Wielka powiatu pińczowskiego, mieszkaniec m. Dubno, Ukraina ^f Zachodnia^{-f}, Polak, b[yl]y] polski poddany, bezpartyjny, pochodzi z urzędników, do aresztowania żołnierz zawodowy b[ył]y] armii polskiej

o to, że:

21 listopada 1939 roku próbował nielegalnie przejść granicę państwową z terytorium ZSRR na terytorium Węgier.

tj. o przestępstwa przewidziane w art. 80 KK USRR.

Na podstawie wyłożonego i kierując się art. 204 KPK USRR niniejszą sprawę śledczą nr 1979 o oskarżenie KREPSKIEGO Stanisława Janowicza przekazać do winnickiego prokuratora obwodowego w celu skierowania sprawy do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne przy NKWD ZSRR.

---

d- ^{-d} Fragment podkreślony maszynowo.

e- ^{-e} Fragment podkreślony odręcznie.

f- ^{-f} Wyraz skreślony.

8- INFORMACJA: 8 Osk[arżony] KREPSKI Stanisław Janowicz znajduje się w więzieniu m. Winnicy od 21 listopada 1939 roku i od tego dnia przekazany jest do dyspozycji winnickiego prokuratora obwodowego.
Dokumenty osobiste dołączone są do akt sprawy.
Dowodów rzeczowych w sprawie nie ma.

ŚLEDZCY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD   *Antoniuk*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZATWIERDZAM”:
NACZELNIK ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
lejtant bezpieczeństwa państ[wowego]   *Worona*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Sporządzono „3” marca 1940 roku.
m. Winnica

ZGADZAM SIĘ na przekazanie do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne przy NKWD ZSRR sprawy nr 1979 wobec KREPSKIEGO Stanisława Janowicza oskarżonego na podstawie art. 80 KK USRR.

ZAST[ĘPCA] WINN[ICKIEGO] PROKURATORA OBW[ODOWEGO]
DO SPRAW SPECJALNYCH
Kamieniec
[podpis maszynowy oraz odręczny]

„5” marca 1940 roku

[Pieczęć]*
Прокуратура Союза ССР
Прокурор Винницької області
Прокуратура Союзу РСР
Прокурор Вінницької області

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równne, f. O, spr. 19076, k. 20-21.*

8- 8 Wyraz podkreślony maszynowo.

* Pieczęć okrągła z godłem w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim oraz ukraińskim, co w tłumaczeniu na język polski oznacza: „Prokuratura Związku S[ocjalistycznych] R[epublik] R[adzieckich]. Prokurator obwodu winnickiego”.

1940, 3 marca, Winnica – Akt oskarżenia przeciwko Józefowi Nowackiemu, s. Waclawa, oskarżonemu o próbę nielegalnego przekroczenia granicy ZSRR.

„ZATWIERDZAM”

Zast[ępc]a nacz[elnika] Z[arządu] NKWD   Do sprawy śledczej 1720
 obwodu winn[ickiego]
 st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]
Korzewnikow
 [podpis maszynowy oraz odręczny]
 „3” marca 1940 roku
 a-[...]a

^b-**Akt oskarżenia**^b

przeciwko NOWACKIEMU Józefowi Waclawowiczowi oskarżonemu [o czynny określone] w art. 80 KK USRR

3 grudnia 1939 roku w rejonie znaku granicznego [nr] 18 patrol Wojsk Pogranicznych NKWD w m. Skole zatrzymał podczas próby nielegalnego przejścia granicy państwowej z terytorium ZSRR na terytorium Węgier NOWACKIEGO Józefa Waclawowicza.

Na podstawie tych danych NOWACKI Józef Waclawowicz był aresztowany i postawiony w niniejszej sprawie w stan oskarżenia.

W przeprowadzonym w sprawie śledztwie USTALONO:

Na początku grudnia 1939 roku (dokładnego dnia on nie pamięta) osk[arżony] NOWACKI próbował dokonać nielegalnego przejścia granicy z terytorium ZSRR na terytorium Węgier (k. spr. 14, 15, 21, 22).

Podczas próby nielegalnego przejścia granicy państwowej NOWACKI J.W. był zatrzymany przez patrol graniczny NKWD (k. spr. 1, 2, 4).

^{a-} ^{-a} Adnotacja odręczna: „Próba przejścia granicy państ[wowej], 5 lat ITL, 14 VI [podpis odręczny nieczytelny]”.

^{b-} ^{-b} Fragment podkreślony maszynowo.

Będąc przesłuchany w charakterze oskarżonego NOWACKI Józef Wa-
cławowicz przyznał się do winy (k. spr. 24).

Na podstawie wyłożonego OSKARŻONY JEST:

NOWACKI Józef Waclawowicz, 1921 roku urodze-
nia, urodzony w m. Toruń – b[yla] Polska, obec-
nie terytorium Niemiec, mieszkaniec m. Równie,
Polak, b[yl]y polski poddany, bezpartyjny, pocho-
dzący z rodziny urzędnika, przed aresztowaniem
uczący się

o to, że on:

3 grudnia 1939 roku próbował nielegalnie przejść granicę państwową
z ZSRR na Węgry,

tj. w przestępstwach przewidzianych w art. 80 KK USRR.

Na podstawie wyłożonego i kierując się art. 204 KPK USRR niniejszą
sprawę nr 1720 wobec NOWACKIEGO Józefa Waclawowicza skierować
do winnickiego prokuratora obwodowego w celu przekazania sprawy do
rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne przy NKWD ZSRR.

°INFORMACJA:° Osk[arżony] NOWACKI Józef Waclawowicz znajduje się
w więzieniu m. Winnicy od 3 *grudnia 1939 r.* i od
tego dnia przekazany jest do dyspozycji winnic-
kiego prokuratora obwodowego.
Dokumenty osobiste dołączone są do akt sprawy.
Dowodów rzeczowych w sprawie nie ma.

ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Czepel*

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZATWIERDZAM”:

NACZELNIK ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD

lejtant bezpieczeństwa państ[wowego] *Worona*

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Sporządzono „3” marca 1940 roku
m. Winnica

° ° Wyraz podkreślony maszynowo.

ZGADZAM SIĘ na przekazanie do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne przy NKWD ZSRR sprawy nr 1720 NOWACKIEGO Józefa Wacławowicza oskarżonego zgodnie z art. 80 KK USRR.

ZAST[ĘPCA] WINN[ICKIEGO] PROKURATORA OBW[ODOWEGO]
DO SPRAW SPECJALNYCH

Kamieniec

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„5” marca 1940 roku

[Pieczęć]*

Прокуратура Союза ССР
Прокурор Винницької області
Прокуратура Союзу РСР
Прокурор Вінницької області

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 19077, k. 27-28.*

---

* Pieczęć okrągła z godłem w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim oraz ukraińskim, co w tłumaczeniu na język polski oznacza: „Prokuratura Związku SRR Prokurator obwodu winnickiego”.

1940, 3 marca, Równe – Postanowienie o przedłużeniu okresu śledztwa i tymczasowego aresztowania Michała Zaremby, s. Władysława, obwinionego o działalność antyradziecką.

Do sprawy śledczej nr ^{a-}[...]-^a

---

^{a-} ^{-a} Brak numeru sprawy.

„ZATWIERDZAM”
Nacz[elnik] Z[arządu] NKWD
obw[odu] rówień[skiego]
kapitan bezpieczeństwa państ[wowego]
KRUTOW
[podpis maszynowy]
„^{b-}[...]” marca 1940 r.

**^{c-}Postanowienie^{-c}
(o przedłużeniu okresu śledztwa i tymczasowego aresztowania)**

Miasto Dubno

5 marca 1940 roku

Ja, śledczy grupy śled[czej] Z[arządu] NKWD SIERDIUK, w tym dniu rozpatrzyłem sprawę śledczą nr ^{a-}[...] ^{-a}ZAREMBY Michała Władysławowicza oskarżonego zgodnie z art. 54-2, 54-11 KK USRR.

Ustaliłem:

ZAREMBA M.W., 1906 rok urodzenia, urodzony w kolonii Adamówka gminy Młynów powiatu dubieńskiego, pochodził z kułaków, niekarany, słabo piśmienny, przed aresztowaniem mieszkał w kolonii Maruszyn gminy Młynów powiatu dubieńskiego, narodowość – Polak, poddaństwo polskie, 11 października 1939 roku został aresztowany przez dubieński Powiatowy Oddział NKWD, [oskarżony] o to, że był osadnikiem i organizatorem związkowej legii¹ przeciwko Armii Czerwonej.

Biorąc pod uwagę to, że w sprawie niezbędnym jest przeprowadzenie szeregu dodatkowych działań śledczych takich jak:

- przesłuchanie oskarżonego w celu wykrycia członków organizacji,
- przesłuchanie świadków potwierdzających jego działalność kontrrewolucyjną, przeprowadzenie konfrontacji między oskarżonym a świadkami, do czego potrzebny jest czas, i dlatego na podstawie art. ^{d-}113^{-d}, 157 KPK USRR,

postanawiam:

Przedstawić wniosek poprzez prokuratora obwodowego obwodu rówieńskiego przed Prokuratorem Związku SRR o przedłużenie okresu

^{b-} ^{-b} Brak daty dziennej.

^{c-} ^{-c} Wyraz podkreślony maszynowo.

^{d-} ^{-d} Dopisano odręcznie.

śledztwa i tymczasowego aresztowania^d w sprawie^d oskarż[onego] ZAREMBY na okres jednego miesiąca, tj. od 5 marca do 5 kwietnia 1940 roku.

^cINFORMACJA:^c 1. Wniosek składa się po raz pierwszy.
2. Oskarżony ZAREMBA M.W. znajduje się w więzieniu m. Dubno od 11 października 1939 roku.

ŚLEDZCY GRUPY ŚLED[CZEJ] Z[ARZĄDU] NKWD   *Sierdiuk*
[podpis odręczny oraz maszynowy]

„ZGADZAM SIĘ”
NACZELNIK DUBIEŃSKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD
lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]   *Winokur*
[podpis odręczny oraz maszynowy]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 11773, npg.*

---

¹ Tak w dokumencie.

**1940, 4 marca, Równe – Pismo Oddziału Specjalnego Zarządu NKWD
USSR w sprawie pilnego przesłania kopii decyzji o postawieniu
w stan oskarżenia aresztowanego Władysława Ziembry, s. Józefa.**

Zarząd NKWD
obwodu rówieńskiego
1. Oddział Spec[jalny]
„4” marca 1940 r.
nr ^a[...] ^a

TAJNE
W[ażne] Pilne

---

^a ^{-a} Brak numeru sprawy.

Do naczelnika Rej[onowego] Oddziału NKWD
m. *Dubno*

Okres przedstawienia oskarżenia w sprawie śledczej nr 579 dotyczącej oskarżonego *Ziembry Władysława* Józ[efowicza] oskarżonego zgodnie z ^{b-}art. 54-2, 10, 11 KK USRR^{-b} upłynął „8” października 1939 r. Od Was do tej pory nie wpłynęła kopia postanowienia o przedstawieniu mu oskarżenia.

Natychmiast wyślijcie do 1. ODDZIAŁU SPECJALNEGO Z[arządu] NKWD 2 kopie postanowienia o przedstawieniu oskarżenia aresztowanemu *Ziembrze Władysławowi* Józ[efowiczowi], nie dopuszczając się w przyszłości naruszeń art. 126 KPK i rozkazu NKWD USRR nr 00931-1939 r.

NACZ[ELNIK] I ODDZIAŁU SPECJALNEGO Z[ARZĄDU] NKWD
lejtant bezpieczeństwa państ[wowego] RIEZNICKI
[podpis maszynowy]

ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK I O[DDZIAŁU] S[PECJALNEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Baszenko*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 11774, k. 3.*

35

1940, 5 marca, Równe – Pismo Oddziału Specjalnego Zarządu NKWD USRR do naczelnika Rejonowego Oddziału NKWD w Dubnie ponaglające w sprawie pilnego przesłania kopii postanowienia o przedstawieniu oskarżenia aresztowanemu Michałowi Zarembie, s. Władysława.

---

^{b-} ^{-b} Fragment podkreślony odręcznie podwójną linią.

Zarząd NKWD
obwodu rówieńskiego
1. Oddział Spec[jalny]
„5” marca 1940 r.
nr ^a[...]-^a

TAJNE
W[ażne] Pilne

Do Naczelnika Rej[onowego] Oddziału NKWD
m. *Dubno*

Termin przedstawienia oskarżenia w sprawie śledczej nr ^a[...]-^a dotyczącej *Zaremby M.W.* oskarżonego zgodnie z art. 54-2, 54-11 KK USRR upłynął „24” października 1939 r. Od Was do tej pory nie wpłynęła kopia postanowienia o przedstawieniu mu oskarżenia.

Natychmiast wyślijcie do 1. ODDZIAŁU SPEC[JALNEGO] Z[arządu] NKWD 2 kopie postanowienia o przedstawieniu oskarżenia aresztowanemu *Zarembie*, nie dopuszczając się w przyszłości naruszeń art. 126 KPK i rozkazu NKWD USRR nr 00931-1939 r.

NACZ[ELNIK] I ODDZIAŁU SPEC[JALNEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
lejtant bezpieczeństwa państ[wowego] RIEZNICKI
[podpis maszynowy]

STARSZY PEŁNOMOCNIKI O[DDZIAŁU] S[PECJALNEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] BASZENKO
[podpis maszynowy]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 11773, npg.*

---

^a -^a Brak numeru sprawy.

1940, 6 marca, Rafałówka – *Wypis z protokołu przesłuchania świadka Piotra Leonowa, s. Nestora, w sprawie oskarżonego Jana Masłochy, s. Stanisława.*

Wypis z protokołu przesłuchania świadka

Leonowa Piotra Niestierowicza

z dnia 6 III [19]40 r.

^aPytanie:^a Wymieńcie nazwiska konfidentów będących w kontakcie z Kozyrą Władysławem i powiedzcie, skąd Wam jest to wiadomo?

^aOdpowiedź:^a Wiadomo mi, że z Kozyrą Władysławem byli w kontakcie następujący konfidenti:

Maślacha Jan – b[yl]y] rezerwista, gajowy, mieszka we w[si] Soszniki.

Wypis zgodny z oryginałem:

PEŁNOMOCNIK O[PERACYJNY]

RAFAŁOWSKIEGO O[DDZIAŁU] R[E]JONOWEGO] NKWD *Gołubiew*

[podpis odręczny]

6 III [19]40 r.

[Pieczęć]*

След[ственная] Часть

Областное Управление НКВД

по Ровенской области

Oryginał. Wypis z protokołu przesłuchania świadka. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 27.

^a ^a W dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

* Pieczęć trójkątna z napisem w języku rosyjskim, co w tłumaczeniu na język polski oznacza: „Oddział Śledczy Obwodowy Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego”.

1940, 7 marca, Moskwa – Dyrektywa ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii dotycząca wysiedlenia członków rodzin represjonowanych.

7 marca 1940 r.

ŚCIŚLE TAJNE

Nr-892/Б*

**Do
LUDOWEGO KOMISARZA SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR
komisarza bezpieczeństwa państwowego 3. rangi**

^{a-}Tow. SIEROWA^a

**Do
LUDOWEGO KOMISARZA SPRAW WEWNĘTRZNYCH BSRR
st. majora bezpieczeństwa państwowego**

^{a-}Tow. CANAWY^{a1}

NKWD ZSRR proponuje do 15 kwietnia br. przeprowadzić wysiedlenie do rejonów Kazachskiej SRR na okres 10 lat wszystkich członków rodzin znajdujących się w obozach dla jeńców wojennych i w więzieniach zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi – byłych oficerów armii polskiej, policjantów, strażników więziennych, żandarmów, wywiadowców, byłych ziemian, fabrykantów i znaczących funkcjonariuszy byłego polskiego aparatu państwowego.

W celu wykonania tej decyzji, ROZKAZUJĘ:

1. Natychmiast przystąpić i do 30 marca br. zakończyć sporządzanie według określonego wzoru szczegółowych list członków rodzin wszystkich wymienionych powyżej kategorii jeńców i aresztowanych.

---

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

^{a-} ^a Fragment podkreślony maszynowo.

^b-UWAGI:^b Do członków rodzin zaliczać żonę, dzieci, a także rodziców, braci i siostry (w przypadku, gdy oni mieszkają wspólnie z rodziną aresztowanego lub jeńca wojennego).

2. W celu przygotowania i przeprowadzenia operacji przy Z[arządzie] NKWD zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi utworzyć operacyjne trójki w składzie: naczelnika wyznaczonego przez Z[arząd] NKWD, przedstawiciela Z[arządu] NKWD oraz przedstawiciela NKWD USRR lub BSRR.

3. W miastach lub rejonach obwodu, w których liczba rodzin podlegających wysiedleniu okaże się wyższą niż 200 utworzyć także miejskie i rejonowe operacyjne trójki, którymi będą kierować naczelnicy Miejskiego lub Rejonowego Oddziału Z[arządu] NKWD z udziałem przedstawiciela Obwodowego Z[arządu] NKWD.

4. Obwodowe, miejskie i rejonowe trójki operacyjne powinny szczegółowo opracować dokładne plany przeprowadzenia operacji w granicach swojego odcinka.

5. Podczas opracowywania planów przeprowadzenia operacji należy kierować się następującymi wskazówkami:

a) w przeprowadzeniu operacji będą uczestniczyć funkcjonariusze operacyjni, funkcjonariusze terytorialnych i transportowych organów NKWD USRR i BSRR, dowódcy, pracownicy polityczni i czerwonoarmiści Wewnętrznych i Pogranicznych Wojsk NKWD rozlokowanych na terytorium zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi oraz funkcjonariusze operacyjni milicji. Z nich kompletuje się trójki operacyjne po 3 osoby. Każda taka grupa przeprowadza wysiedlenie dwóch / trzech rodzin;

b) oprócz utworzenia grup operacyjnych bezpośrednio uczestniczących w prowadzeniu operacji przy każdej obwodowej, miejskiej lub rejonowej operacyjnej trójce tworzy się rezerwę w składzie 3-5 funkcjonariuszy operacyjnych oraz 15-25 czerwonoarmistów Wojsk NKWD;

c) przeprowadzenie operacji zacznie się w tym samym dniu na całym terytorium zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi i rozpocznie się z nastaniem świtu. O dniu operacji będzie powiadomienie dodatkowe;

d) po przybyciu do mieszkania wysiedlanej rodziny grupa operacyjna przeprowadza przeszukanie w celu znalezienia broni, literatury o charakterze k[ontr]r[ewolucyjnym] oraz zagranicznej waluty, potem ogłasza członkom rodziny o ich wysiedleniu i wyjaśnia porządek wysiedlenia;

e) majątek nieruchomy i przedsiębiorstwa handlowo-przemysłowe wysiedlanych rodzin podlegają konfiskacie. Wysiedlane rodziny mają prawo wziąć ze sobą do miejsca wysiedlenia rzeczy osobiste o wadze nie większej niż 100 kilogramów na każdego członka rodziny włączając dzie-

---

^b -^b Wyraz podkreślony maszynowo.

ci. Pozostały majątek wysiedlani mają prawo sprzedawać we wskazanym poniżej porządku;

f) wszystkie zwolnione po wysiedleniu pomieszczenia mieszkalne i gospodarcze przekazuje się miejscowym organom radzieckim w celu zasiedlenia w nich w pierwszej kolejności żołnierzy RKKK oraz radzieckich funkcjonariuszy partyjnych odkomenderowanych do pracy w zachodnich obwodach Ukrainy i Białorusi;

g) po zakończeniu operacji wysiedlana rodzina z dozwolonym do wywiezienia majątkiem pod konwojem kierowana jest na stację kolejową w celu załadunku na wcześniej podstawione wagony. Wysiedlani do punktów załadunku przewożeni są przygotowanym przez NKWD transportem;

h) chorzy członkowie wysiedlanych rodzin tymczasowo pozostają na miejscu i po wyzdrowieniu wysyłani są do miejsc wysiedlenia pozostałych członków rodzin. Obserwacja takich rodzin organizowana jest przez odpowiednie organy NKWD;

i) przed załadunkiem wysiedlanych do eszelonu naczelnikowi eszelonu wręczane są listy wysiedlanych i ich sprawy osobowe. Naczelnik eszelonu zobowiązany jest sprawdzić obecność wysiedlanych według list i spraw osobowych, a każdy przypadek niezgodności odnotowuje w protokole, pierwszy egzemplarz pozostaje u zdającego wysiedlanych dla ustalenia przyczyn różnicy, a drugi egzemplarz u naczelnika eszelonu;

j) po przyjęciu i załadunku ludzi do eszelonu naczelnik eszelonu nie sie odpowiedzialność za wszystkich przekazanych mu ludzi i dostarczenie ich do miejsca przeznaczenia.

6. Członków rodzin podlegających wysiedleniu wobec których organy NKWD dysponują materiałami o ich antyradzieckich działaniach w przeszłości i obecnie poddać aresztowaniu, a następnie opracowaniu spraw osobowych na nich dla rozpatrzenia na Kolegium Specjalnym przy NKWD ZSRR.

7. Porządek sprzedaży majątku wysiedlanych ustalić następujący:

a) wysiedlani obowiązani są wskazać zaufane osoby (sąsiedzi, znajomi, krewni), którym oni mogą powierzyć sprzedaż pozostawionego w mieszkaniu ich osobistego mienia;

b) starszy grupy operacyjnej przeprowadzającej wysiedlenie wzywa wskazaną przez wysiedlaną rodzinę zaufaną osobę;

c) zaufana osoba, której wysiedlana rodzina powierza sprzedaż pozostawionego majątku podpisuje zobowiązanie na odpowiednim formularzu, po czym otrzymuje pozostawiony majątek według opisu;

d) opis sporządza się w 3 egzemplarzach, z których jeden egzemplarz wręcza się rodzinie wysiedlanego, drugi zaufanej osobie, a trzeci pozostaje u grupy operacyjnej NKWD;

e) zobowiązanie od zaufanej osoby odbierane jest w dwóch egzemplarzach, z których jeden egzemplarz wręcza się wysiedlanej rodzinie, a drugi grupa operacyjna dołącza do raportu sprawozdawczego razem z kopią opisu majątku i przekazuje odpowiedniej trójce operacyjnej;

f) zaufana osoba powinna sprzedać majątek i zwolnić mieszkanie w ciągu 10 dni;

g) po sprzedaży majątku zaufana osoba stawia się w organach NKWD i przekazuje pieniądze w celu przesłania ich wysiedlonej rodzinie do miejsca jej wysiedlenia;

h) zwolnione pomieszczenia mieszkalne i gospodarcze wysiedlonych rodzin są opieczętowywane przez organy NKWD, ich spis przekazywany jest miejscowym organom władzy.

8. Szczegółowo przemyśleć plan bezpośredniego przeprowadzenia operacji, przewidzieć niezbędne działania w celu niedopuszczenia do jakichkolwiek ekscesów, k[ontr]r[ewolucyjnych] wystąpień i zakłóceń podczas przeprowadzania wysiedlenia nie tylko ze strony wysiedlanych rodzin, ale i ze strony wroga do nas nastawionej części ludności.

9. Listy znajdujących się w obozach dla jeńców wojennych byłych polskich oficerów, policjantów, żandarmów, strażników więziennych, jawnych i niejawnych agentów policji, byłych ziemian i fabrykantów oraz znaczących funkcjonariuszy byłego polskiego aparatu państwowego ze wskazaniem składu ich rodzin i adresów będą Wam wysłane przez Zarząd ds. Jeńców Wojennych do ustalenia i ewidencji członków rodzin.

Jeśli w procesie sprawdzenia i ewidencji przez organy NKWD będzie ustalone, że członkowie rodzin podlegających wysiedleniu wyjechali poza granice zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi, należy podjąć działania w celu ujawnienia ich nowego miejsca zamieszkania i wszystkie materiały o tym wysłać do NKWD ZSRR.

10. Przy opracowaniu planów, a także w procesie wysiedlenia wykorzystywać zdobyte przez Was doświadczenie z przeprowadzonej operacji wobec osadników, nie dopuszczać do powtórzenia się błędów i niedociągnięć mających miejsce podczas przeprowadzenia wysiedlenia osadników i leśników.

11. O rezultatach ewidencji wysiedlanych rodzin aresztowanych i znajdujących się w obozach dla jeńców wojennych telegraficznie informować NKWD ZSRR 31 marca.

12. Opracowane przez Was plany i porządek przeprowadzenia wysiedlenia zreferujcie KC KP(b) Ukrainy i Białorusi.

13. Szczegółowa instrukcja o porządku przeprowadzenia operacji będzie wysłana Wam dodatkowo.

ZAŁĄCZNIKI:

formularz, ankiety i zobowiązania.

LUDOWY KOMISARZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR

komisarz bezpieczeństwa państwowego 1. rangi   Ł[AWRIENTIJ] BERIA
[podpis maszynowy]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 42, spr. 47, k. 6-9.

---

¹ Ławrientij Canawa (1900-1955) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. Od 1920 w RKP(b). W latach 1939-1952 był członkiem Centralnej Komisji Rewizyjnej WKP(b). W latach 1938-1941 pełnił funkcję ludowego komisarza spraw wewnętrznych BSRR. W 1941 został szefem Wydziału Specjalnego NKWD Frontu Zachodniego. W latach 1942-1943 był m.in.: szefem Wydziału Specjalnego NKWD Frontu Zachodniego (1942-1943); ludowym komisarzem bezpieczeństwa państwowego BSRR (od 1943). Od 1951 do 1952 był szefem II Zarządu Głównego Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego Związku Radzieckiego. Po odsunięciu od władzy Ławrientija Berii został aresztowany. Zmarł 12 X 1955 w więzieniu.

1940, marzec, Moskwa – Wzór ankiety osobowej, wypełnianej na członków rodzin osoby represjonowanej, podlegających wysiedleniu z miejsca dotychczasowego zamieszkania.

**SPRAWA OSOBOWA
(ankieta)**

Miasto _____ rejon _____ obwód _____ wieś _____

1. Nazwisko, imię oraz imię ojcowskie głowy rodziny ze wskazaniem miejsca zatrzymania (wymienić więzienie lub obóz dla jeńców wojennych) _____

2. Rok, miejsce urodzenia, stopień, stanowisko, sytuacja majątkowa i społeczna głowy rodziny _____

3. Skład rodziny podlegającej wysiedleniu (wskazać imiona, imiona ojcowskie, nazwiska, wiek, narodowość oraz kim są dla głowy rodziny wymienieni członkowie rodziny mieszkający wspólnie) _____

4. Rodzaj zajęcia pracujących członków rodziny _____

5. Jaki posiada majątek nieruchomy (wskazać ilość ziemi, określić stan i ilość budynków mieszkalnych i gospodarczych, rodzaj i charakter przedsiębiorstwa handlowo-przemysłowego) _____

6. Adres _____

7. Dane, na podstawie których sporządzona została ankieta _____

8. Uwagi _____

Stanowisko i nazwisko osoby wypełniającej ankietę _____

„ .... ” _____ 1940 r.

*Oryginał. Druk w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 42, spr. 47, k. 10.*

1940, 21 marca, Rafałówka – Protokół przesłuchania Fiodora (Teodora) Halczyka, s. Klimenta, w sprawie osób oskarżonych o to, że były konfidentami polskiej Policji Państwowej.

Protokół przesłuchania uzupełniającego

Halczyka Fiodora Klimentowicza, urodz[onego] [w] 1912 roku

[z dnia] ^{a-}21 marca 1940 r.^a

PYTANIE: Kogo znacie z był[ych] konfidentów polskiej policji i jak możecie to potwierdzić?

ODPOWIEDŹ: Osobiście jest mi wiadomo o tym, że konfidentami polskiej policji były następujące osoby:

– BUSEŁ Paweł, urodzony we w[si] Kukły, w powiecie łuckim, w latach 1930-1936 mieszkał we w[si] Wereteno¹. Od 1936 r. do teraz mieszka we w[si] Police, od 1936 r. do przyścia władzy radzieckiej na Zachodnią Ukrainę był on konfidentem polskiej policji i był w kontakcie z rezydentem policji wywiadowczej KOZERĄ Władysławem, a także często odwiedzał komendanta policji w Rafałówce PIACKĘ. On, BUSEŁ Paweł, wspólnie z KOZERĄ pisali ulotki o treści „Precz z Polską z jej Żydami – niech żyje KPZU²”, które rozklejali na ulicach w celach prowokacyjnych, a także dawali mi w celu rozklejania ich na ulicach. W 1938 roku BUSEŁ zrobił nasywki na flagę o takiej samej treści jak na ulotkach i wspólnie z KOZERĄ dali mi do wywieszenia na ulicy w celu prowokacyjnym. Następnie BUSEŁ powtórnie zrobił flagę, którą wspólnie wywiesiliśmy w celu prowokacyjnym obok podwórka HANEJKI Michaiła na polecenie Kozery Władysława.

– LEONOW Piotr Niesterowicz – mieszkaniec w[si] Police, do przyścia władzy radzieckiej na Zachodnią Ukrainę miał 70 ha ziemi, ok. 20 szt. krów, cegielnię i inne. Miał ścisły kontakt z policją w Rafałówce oraz z komendantem policji wywiadowczej WRONĄ i ANDRZEJEWSKIM. Ja osobiście widziałem jak LEONOW wielokrotnie chodził na policję w Rafałówce do komendanta PIACKI.

^{a-} ^a Fragment podkreślony maszynowo.

– RUDNICKI Władysław – mieszkaniec m[iaasta] N[owa] Rafałówka, były handlarz, ja osobiście widziałem go wspólnie z komendantem policji wywiadowczej WRONĄ i ANDRZEJEWSKIM, a także piliśmy razem.

– KOWALEWSKI Piotr Golis – Polak, były sołtys w[si] Police, gdy przyszła władza radziecka, uciekł ze wsi nie wiadomo gdzie, ale ze słów jego brata Antosia, mieszkaniec w[si] Police, KOWALSKI³ Piotr, w obecnym czasie znajduje się w Warszawie.

– CAŁKA Stefan – Polak, b[yły] mieszkaniec w[si] Police, handlował wódką, gdy przyszła władza radziecka, z Polic uciekł nie wiadomo gdzie.

– OZIERUGA Jakub Sydorowicz – mieszkaniec w[si] Police, był konfidentem i był w kontakcie z Kozerą Władysławem oraz Fiszce Ickiem.

– MURAWICKI Piotr – mieszkaniec w[si] Majunicze⁴, miał ścisły kontakt z WRONĄ. Do jego domu wielokrotnie przyjeżdżał komendant policji wywiadowczej WRONA, a także on, MURAWICKI, latem 1939 r. w obecności Kozery w sklepie Koszuby na st[acji] Rafałówka do mnie osobiście powiedział: „Ja nikogo się nie boję i jak tylko dowiem się o osobach, które należą do KPZU, od razu informuję o tym policję”.

– ORZECZOWSKI Łuka – mieszkaniec w[si] Wereteno, miał kontakt z policją. Często do niego przyjeżdżał komendant policji PIACKO. Gdy przyszła władza radziecka na Zachodnią Ukrainę, on, ORZECZOWSKI, uciekł ze w[si] Wereteno, a po dwóch miesiącach wrócił do Weretena.

– ZARCZYŃSKI Edmund – mieszkaniec kolonii Hały, handlarz koni, miał ścisły kontakt z policją w Rafałówce w szczególności z komendantem PIACKO.

– OPANAŚ Jan – mieszkaniec m[iaasta] N[owa] Rafałówka, miał ścisły kontakt z komendantem policji wywiadowczej WRONĄ i ANDRZEJEWSKIM, gdy przyszła władza radziecka uciekł z Rafałówki, dokładnie nie wiem, ale chyba do m[iaasta] Chełm.

– ENGELINGER – fryzjer, mieszkaniec m. Rafałówka, osobiście wielokrotnie widziałem go z WRONĄ oraz na policji w Rafałówce, a także FILKO⁵ Icko mówił mi o tym, że ENGELINGER wydał policji swojego szwagra (brata żony), nazwiska nie pamiętam.

– FIL⁶ Icko – mieszkaniec Rafałówki, b[yły] handlowiec, wydawał policji członka KPZU i rewolucyjnie nastawione osoby, osobiście wielokrotnie widziałem go z komendantem policji wywiadowczej WRONĄ, gdy przyszła władza radziecka na Zachodnią Ukrainę, FIL był aresztowany.

– MASŁOCHA Jan – mieszkaniec w[si] Soszniki rejonu rafałowskiego, osobiście wielokrotnie widziałem go na policji z komendantem PIACKO, a także z WRONĄ.

– KRAL Władysław – Polak, b[yły] handlowiec, mieszkał w m. Rafałówka, w jego domu często zbierali się WRONA, ANDRZEJEWSKI, PIAC-

KO, a także w jego domu WRONA spotykał się ze swoimi konfidentami. W obecnym czasie miejsce zamieszkania.

– KUC – mieszkaniec m[iaasta] Włodzimierzec, w jego domu KOZERA spotykał się ze swoimi konfidentami.

– BONDARCZUK Łukasz – b[yły] sołtys w[si] Police, często odwiedzał policję w Rafałówce.

– DUDKOWSKI Stefan – Polak, właściciel młyna mechanicznego we w[si] Police, miał ścisły kontakt z KOZERĄ, często spotykał się z komendantem policji PLACKĄ⁷. Na początku wojny niemiecko-polskiej w 1939 roku DUDKOWSKI podczas spotkania przy wódce z WAKULICZEM Daniłą, WEREŁKO Piotrem i WAKULICZEM Nikołajem w bufecie RUDNICKIEGO na st[acji] Rafałówka mówił: „Wy (używając przy tym niecenzuralnego języka) nie chcecie pomagać Rydzowi-Śmigłemu, Wy czekacie, żeby do Was przyszedł STALIN, jemu pomagaliście wszystkimi siłami, a RYDZOWI-ŚMIGŁEMU nie chcecie”. Obecnie mieszka we wsi Police.

– KRYSZTAN Alfons – mieszkaniec w. Police, w spółce z DUDKOWSKIM miał młyn mechaniczny. Był ściśle związany z KOZERĄ i policją. Ja osobiście widziałem go na policji z komendantem PIACKĄ, WRONĄ i ANDRZEJEWSKIM.

– BIBIŁO Józef – wcześniej mieszkał we w[si] Police, w obecnym czasie mieszka w m[ieście] Rożyszcze – kolonia, gdy mieszkał w Policach rejonu rafałowskiego, miał ścisły kontakt z komendantem policji PIACKĄ i KOZERĄ.

– NISTER Józef – mieszkaniec w[si] Police, był ściśle związany z komendantem policji w Rafałówce PIACKĄ.

– KOWALEWSKI Antoni – brat byłego sołtysa KOWALEWSKIEGO Piotra, mieszka w Policach, był ściśle związany z policją i KOZERĄ.

– FILIPCZAK Piotr – były handlarz wódką w Policach, miał ścisły kontakt z policją i KOZERĄ, gdy przysłała władza radziecka na Zachodnią Ukrainę, on wspólnie z KOZERĄ, KOWALEWSKIM, DUDKOWSKIM, CAŁKĄ i KRYSZTANEM uciekli z Polic, a po jakimś czasie wrócili. Miał rewolwer przy władzy polskiej.

– RESZETYCKI – b[yły] mieszkaniec Suchowoli, był ściśle związany z policją w Rafałówce, a także z komendantem policji wywiadowczej w Sarnach WRONĄ, miał broń – rewolwer. Gdy przysłała władza radziecka na Zachodnią Ukrainę uciekł ze w[si] Suchowola nie wiadomo gdzie, rodzina mieszka w Suchowoli.

Zapisano z moich słów prawidłowo, pod czym się podpisuję.

HALCZYK
[podpis maszynowy]

[Pieczęć]*
След[ственная] Часть
Областное Управление НКВД
по Ровенской области

PRZESŁUCHAŁ:
PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] RAFAŁOWSKIEGO O[DDZIAŁU]
R[EJONOWEGO] Z[ARZĄDU] NKWD GRIGORENKO
[podpis maszynowy]

ZA ZGODNOŚĆ: *Danczienko*
[podpis odręczny]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 22-26.*

-
- ¹ Wereteno (ukr. Веретено) – obecnie wieś na Ukrainie w rejonie włodzimierzeckim obwodzie rówieńskim.
  - ² KPZU – Komunistyczna Partia Zachodniej Ukrainy (ukr.: Комуністична партія Західної України, КПЗУ).
  - ³ Wyżej w dokumencie „Kowalewski Piotr”.
  - ⁴ Majunicze (ukr. Маюничі) – obecnie wieś na Ukrainie w rejonie włodzimierzeckim obwodzie rówieńskim.
  - ⁵ Wyżej w dokumencie „Fisze Icko”.
  - ⁶ Wyżej w dokumencie „Fisze Icko” oraz „Filko Icko”.
  - ⁷ Wyżej w dokumencie „Piacko”.

---

* Pieczęć trójkątna z napisem w języku rosyjskim, co w tłumaczeniu na język polski oznacza: „Oddział Śledczy Obwodowy Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego”.

1940, 23 marca, Równe – *Wniosek prokuratora obwodowego obwodu rówieńskiego o przedłużenie tymczasowego aresztowania Michała Zaremby, s. Władysława.*

[Pieczęć]*

Прокуратура Союза ССР

Прокурор
Ровенской области
УССР

Прокурор
Рівненської області
УРСР

23 III 1940 r.

№ 023 1020

м. Ровно

^a-[...] -^a

Do Prokuratora USRR
m. Kijów

Kopia: Do Obw[odowego] Zarządu NKWD
1. Oddział Specjalny
m. Równe

W załączeniu przesyłam postanowienie Obw[odowego] Zarządu NKWD o przedłużeniu okresu prowadzenia śledztwa i tymczasowego aresztowania *Zaremby Michała Władysławowicza* oskarż[onego] zgodnie z art. 54-2, 54-11 KK USRR.

Proszę dać zgodę na przedłużenie okresu prowadzenia śledztwa i tymczasowego aresztowania [oskarżonego] do 10 IV [19]40 r., ponieważ

* Pieczęć prostokątna z napisem w języku rosyjskim oraz ukraińskim, co w tłumaczeniu na język polski oznacza: „Prokuratura Związku SRR. Prokurator obwodu rówieńskiego USRR”.

^a -^a Dopisek odręczny: „s[prawa] ś[ledcza] nr 957 K[odeksu] K[arnego]”.

w sprawie niezbędnym jest przeprowadzenie dodatkowych działań śledczych.

ZAST[ĘPCA] PROKURATORA OBW[ODOWEGO]
DS. SPEC[JALNYCH] OBWODU RÓWIEŃSKIEGO

Rybałko

[podpis odręczny oraz maszynowy]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 11773, npg.*

41

1940, 26 marca, Kijów – Decyzja o skierowaniu sprawy Józefa Nowackiego, s. Waclawa, do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.

Postanowienie

„26” marca 1940 roku. Śledczy Oddziału Śled[czego] UGB NKWD USRR *sierżant bezpieczeństwa państw[owego] Kobiakow* rozpatrzył materiały śledcze w sprawie nr 1720 dotyczącej *Nowackiego Józefa Waclawowicza* oskarżonego zgodnie z art. 16-80 KK USRR.

Ustalił:

W śledztwie ustalono, że *Nowacki Józef Waclawowicz 3 grudnia 1939 r. próbował nielegalnie przejść granicę państwową z ZSRR na terytorium Węgier.*

Treść aktu oskarżenia jest zgodna z materiałami śledztwa znajdującymi się w sprawie.

Postanowił:

Zgodzić się z propozycją Z[arządu] NKWD *obwodu winnickiego*. Sprawę oskarżonego *Nowackiego Józefa Waclawowicza* skierować do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.

ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] UGB NKWD USRR

Kobiakow
[podpis odręczny]

ZGADZAM SIĘ:

ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA] ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] UGB NKWD USRR
[podpis odręczny nieczytelny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 19077, k. 31.*

42

1940, 9 kwietnia, Równe – Pismo dotyczące zgody prokuratora na przedłużenie tymczasowego aresztowania Michała Zaremby, s. Władysława, oskarżonego o działalność antyradziecką.

a-[...]-a

b-[...]-b

[Pieczęć]*

Прокуратура Союза ССР

Прокурор
Ровенской области
УССР

Прокурор
Рівненської області
УРСР

9 IV 1940 г.

№ 023 1020

м. Ровно

a⁻ ^{-a} Dopisek odręczny: „Przek[azać] do innych oddz[iałów]”.

b⁻ ^{-b} Dopisek odręczny: „[Sprawa nr] 957”.

* Pieczęć prostokątna z napisem w języku rosyjskim oraz ukraińskim, co w tłumaczeniu na język polski oznacza: „Prokuratura Związku SRR. Prokurator obwodu rówieńskiego USRR”.

Do n[aczeln]ka Obw[odowego] Zarządu NKWD
kapitana bezpieczeństwa państ[wowego]
tow. KRUTOWA

Informuję, że na podstawie Waszego wniosku o przedłużeniu okresu prowadzenia śledztwa i tymczasowego aresztowania *Zaremby Michała Władysławowicza* oskarż[onego] zgodnie z art. 54-2, 54-11 KK USRR zastępcę prokuratora USRR przedłużył ten okres od 31 III [19]40 r. do 10 IV [19]40 r.

ZAST[ĘPCA] PROKURATORA OBWO[DOWEGO] DS. SPEC[JALNYCH]

Rybałko

[podpis odręczny oraz maszynowy]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 11773, npg.*

43

1940, 10 kwietnia, Nowa Rafałówka – Postanowienie o tymczasowym aresztowaniu Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o podejmowanie działań wymierzonych przeciwko władzy radzieckiej.

Formularz nr 2

„ZATWIERDZAM”
Ludowy Komisarz
Spraw Wewnętrznych USRR
„^a[...]”^a „^a[...]”^a 19 ^a[...]”^a r.

„Daję sankcję na areszt”
Prokurator rejonu rafałowskiego
[podpis odręczny nieczytelny]
„10” kwietnia 1940 r.

**Postanowienie
(o wybraniu środka zapobiegawczego)**

---

^a -^a Brak daty.

M[ia]sto N[owa]-Rafałówka, „10” kwietnia 1940 r. Ja, pełnomocnik operacyjny rafałowskiego Oddziału Rejonowego NKWD Gołubiew, rozpatrzyłem otrzymane przez Zarząd NKWD materiały o działalności przestępczej:

Nazwisko *Masłocha*

Imię oraz imię odojcowskie *Jan Stanisławowicz*

Rok urodzenia *1893* miejsce urodzenia *gubernia kielecka, terytorium zajęte przez Niemcy*

Zawód i specjalność *rolnik*

Miejsce pracy i stanowisko *pracował jako sekretarz Rady Wiejskiej, z pracy zwolniony, obecnie pracuje w swoim gospodarstwie* [przynależność] partyjna *bezpartyjny*

Wykształcenie *domowe* narodowość *Polak* obywatelstwo [obywatel] był[ej] *Polski*

Sytuacja rodzinna *żonaty, żona i dwoje dzieci 7 i 15 lat.*

Adres *w[ieś] Soszniki rejonu rafałowskiego obwodu rówieńskiego.*

Ustaliłem:

że, *Masłocha Jan Stanisławowicz* podejrzewany jest o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-13 KK USRR, biorąc pod uwagę to, że *Masłocha Jan Stanisławowicz* znajdując się na wolności może *wpływać na przebieg śledztwa i uchylać się przed śledztwem i sądem* oraz kierując się art. 143, 145, 156 KPK USRR,

postanawiam:

jako środek zapobiegający uchylaniu się od śledztwa i sądu wobec *Masłochy Jana Stanisławowicza* wybrać umieszczenie go w więzieniu, o czym poinformować oskarżonego, który ma potwierdzić to podpisem na niniejszym postanowieniu.

Zgodnie z art. 144 KPK USRR kopie niniejszego postanowienia przekazać prokuratorowi oraz naczelnikowi więzienia w celu dołączenia do osobowej sprawy więziennej.

ŚLED CZY

Gołubiew

[podpis odręczny]

„Zgadza[m] się”:

NACZELNIK ODDZIAŁU REJONOWEGO ZARZĄDU NKWD

[podpis odręczny nieczytelny]

Niniejsze postanowienie ogłoszono mi „10” kwietnia 1940 r.

Masłocha

[podpis odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 3-3v.*

44

1940, 10 kwietnia, Równe – Nakaz aresztowania Jana Masłochy, s. Stanisława, oraz przeprowadzenia rewizji w jego mieszkaniu.

Ważny 1 dobę

**Zarząd NKWD obw[odu] rówieńskiego
Nakaz nr 678**

Tow. *Gołubiewowi*

poleca się przeprowadzenie aresztowania i przeszukania mieszkania ob[ywate]la *Jana Stanisławowicza Masłochy*, zamieszk[ałego] we wsi *Soszniki r[ejo]nu rafałowskiego*.

„10” kwietnia 1940 roku.

NACZ[ELNIK] Z[ARZĄDU] NKWD
NACZ[ELNIK] SEKRETARIATU

[podpis odręczny nieczytelny]
[podpis odręczny nieczytelny]

[Pieczęć]*

Народный Комиссариат Внутренних Дел УССР
Упр[авление] НКВД по Ровенской обл[асти]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 4.*

* Pieczęć okrągła z godłem w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, co w tłumaczeniu na język polski oznacza: „Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego”.

1940, 10 kwietnia, Równe – Ankieta personalna aresztowanego Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o działalność antyradziecką.

NKWD Z[arząd] NKWD ^a[...]-^a

ANKIETA ARESZTOWANEGO	
PYTANIA:	ODPOWIEDZI:
1. Nazwisko	<i>Masłocha</i>
2. Imię oraz imię odojcowskie	<i>Jan Stanisławowicz</i>
3. Rok i miejsce urodzenia	Urodził się w 1893 roku <i>gub[er- nia] kielecka terytorium zajęte przez Niemcy</i> ^b -obwód (kraj) re- jon, wieś ^b miasto ^a [...]- ^a
4. Stałe miejsce zamieszkania (ad- res)	<i>w. Soszniki r[ejo]nu rafałowskiego obw[odu] rówieńskiego</i>
5. Zawód i specjalność	<i>Rolnik</i>
6. Ostatnie miejsce pracy i stano- wisko lub rodzaj zajęcia	a) organizacja <i>Rada Wiej[aska] Przedsiębiorstwo</i> ^a [...]- ^a b) stanowisko <i>sekretarz</i> c) ranga ^a [...]- ^a d) do systemu jakiego Ludowego Komisariatu lub innego organu kierowniczego wchodzi organiza- cja (przedsiębiorstwo) ^a [...]- ^a e) jeśli nie pracuje, kiedy został zwolniony <i>„21” marca 1940 r.</i>

^{a-} ^a Brak wpisu.

^{b-} ^b Fragment skreślony.

7. Przynależność partyjna	a) w przeszłości <i>bezpartyjny</i> b) w obecnym czasie <i>bezpartyjny</i> legitymacja nr ^c [...] ^c
8. Narodowość	<i>Polak</i>
9. Obywatelstwo (przy braku paszportu wskazać jaki dokument potwierdza obywatelstwo)	a) obywat[elstwo] (podd[aństwo]) <i>byłej Polski</i> b) paszport nr ^d [...] ^d wydany przez ^a [...] ^a
10. Wykształcenie (podkreślić i wskazać, co ukończył)	Wyższe, średnie, ^e niższe ^e <i>domowe</i>
11. Do jakiej grupy społecznej przynależy (podkreślić)	Robotników, urzędników, kółchoźników, ^f rolników indywidualnych ^f , rzemieślników, wolnego zawodu, duchownych, na utrzymaniu, inna
12. Pochodzenie społeczne (kim byli ojciec i matka)	<i>Ojciec pracował w fabryce jako pracownik bez kwalifikacji</i>
13. Sytuacja majątkowa i czym zajmował się do 1929 r.	a) syt[uacja] mająt[kowa] <i>4 hektary, 1 budynek mieszkalny, 1 stodoła, 1 budynek gospodarczy</i> b) zajęcie <i>rolnik</i>
14. To samo do 1917 r.	a) syt[uacja] mająt[kowa] [majątku] <i>nie posiadał</i> b) zajęcie <i>pracownik bez kwalifikacji</i>
15. Służba w carskiej armii i ranga	<i>od 1914 do 1918 roku starszy unteroficer</i>
16. Służba w białej armii i ranga	<i>Nie służył</i>
17. Kategoria ewidencji wojskowej (rezerwy)	^a [...] ^a

^c -^c Brak numeru legitymacji.

^d -^d Brak numeru paszportu.

^e -^e Wyraz podkreślony odręcznie.

^f -^f Fragment podkreślony odręcznie.

18. Udział w k[ont]r[ewolucyj- nych] powstaniach i bandach (kiedy i gdzie)	<i>Nie brał udziału</i>
19. Karalność (znajdował się pod sądem i śledztwem, gdzie, kiedy, za co, wyrok)	<i>Nie był karany</i>
20. Czy był członkiem antyradzieckich partii i organizacji (mienszewicy, s[ocjaliści]-r[ewolucjoniści], anarchiści, trockiści, prawi, nacjonalisci itp.), gdzie i kiedy	<i>Nie był członkiem partii</i>
21. Skład rodziny (u każdego wskazać, nazwisko, imię, imię ojca, wiek, miejsce pracy i stanowisko, adres)	<p>ojciec <i>zmarł w 1933 roku</i> matka <i>Masłocha Anna, 65 lat, mieszka we wsi Strzelce guberni kieleckiej, terytorium zajęte przez Niemcy.</i> ^gmąż^g żona <i>Masłocha Antonina Franciszkowna, 1899 rok urodzenia, gospodyni domowa, mieszka we w[si] Soszniki.</i> dzieci <i>Masłocha Stefan Janowicz, 1918 rok urodzenia, córka Turowska Władysława Janowna, 1922 rok [urodzenia], syn Masłocha Tadeusz Janowicz, 1925 rok [urodzenia], córka Stanisława Janowna 1933 rok [urodzenia]. Wszyscy mieszkają we wsi Soszniki rejonu rafałowskiego obwodu rówieńskiego.</i> bracia (^gsiostry^g) <i>Masłocha Stanisław Stanisławowicz, 1895 rok [urodzenia] mieszkający we wsi Soszniki,</i></p>

^g ^g Wyraz skreślony.

	<i>brat Masłocha Roman Stanisławowicz, 35 lat, brat Masłocha Zygmunt Stanisławowicz, 32 lata, mieszkają na terytorium zajęтым przez Niemcy, siostry Ogórek Justyna Stanisławowna, mieszka we Francji, siostra Janik Józefa Stanisławowna, mieszka w Niemczech.</i>
--	--

Podpis aresztowanego

Masłocha
[podpis odręczny]

1. Zewnętrzne znaki szczególne aresztowanego ^a[...]-^a
2. Przez kogo i kiedy aresztowany lub skąd przybył (numer nakazu) *aresztowany 10 IV [19]40 r. przez rafałowski Oddział R[ejonowy] NKWD*
3. Skierowany do więzienia w *Równem*.
4. Inne uwagi ^a[...]-^a

Stanowisko, stopień i nazwisko funkcjonariusza przepytującego aresztowanego i wypełniającego ankietę *pełnomocnik oper[acyjny] rafałowskiego Oddziału R[ejonowego] NKWD Gołubiew*

Podpis

Gołubiew
[podpis odręczny]

„10” kwietnia 1940 r.

^h[...]-^h

1. Przynależność społeczna .....
2. Gałąź gospodarki, aparatu państwowego, kultury .....
3. Zarząd ..... oddział .....
4. Zabarwienie polityczne .....
5. Charakter przestępstwa .....

Nazwisko i podpis funkcjonariusza I Oddziału Specjalnego .....

„ ... ” ..... 19 .... r.

Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 5-6v.

^h- ^hDalsza część ankiety personalnej nie została wypełniona.

1940, 10 kwietnia, Soszniki – *Protokół przeprowadzenia rewizji w mieszkaniu aresztowanego Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o działalność antyradziecką.*

Protokół rewizji

^aMiasto^a w[ieś] Soszniki „10” kwietnia 1940 r.

Rafałowski O[ddział] R[ejonowy] NKWD pełnom[ocnik] o[peracyjny] Gołubiew na podstawie nakazu nr ^b[...] ^b z „^c[...] ^c” ^c[...] ^c miesiąca 19 ^c[...] ^c r. w obecności przew[odniczącego] Rady Wiej[skiej] tow. Jeża, zam[ieszkałego] we w[si] Soszniki r[ejo]nu rafałowskiego, milicjanta Kowala I.I., [zamieszkałego] w m[ieście] N[owa]-Rafałówka.

Kierując się art. 173–183 KPK USRR przeprowadził przeszukanie [mieszkania] Masłochy Jana Stanisławowicza w domu nr ^d[...] ^d miesz[ka]nie] ^e[...] ^e na ulicy w[ieś] Soszniki, r[ejo]n rafałowski, obw[ód] rówieński.

Zgodnie z nakazem zatrzymany został Masłocha Jan Stanisławowicz

Podczas przeszukania zostało zajęte następujące: różnego rodzaju korespondencja,

^f[...] ^f dwie fotografie, zezwolenie na broń, zaświadczenie o oddaniu broni, odznaka gajowego z nr. 149.

Uwagi: w odpowiednich przypadkach na wszystko zajęte podczas przeszukania sporządza się specjalny opis, który dołącza się do protokołu przeszukania, o czym wykonuje się adnotację w niniejszym punkcie.

Przeszukanie przeprowadzono od godz. ^g[...] ^g do godz. ^g[...] ^g

^a ^a Wyraz skreślony.

^b ^b Brak numeru nakazu.

^c ^c Brak daty.

^d ^d Brak numeru domu.

^e ^e Brak numeru mieszkania.

^f ^f Fragment nieczytelny.

^g ^g Brak godziny.

Podczas przeszukania wniesiono skargi:

1) na nieprawidłowości, których dopuszczono się przy przeszukaniu, zdaniem skarżącego się polegające na następującym: *skarg nie wniesiono.*

2) na zniknięcie przedmiotów, nie wniesionych do protokołu, a dokładnie: *zajęte przedmioty wszystkie wniesiono do protokołu.*

Podczas przeszukania opieczętowano ^{h-}[...]^{-h} pieczęcią nr ⁱ⁻[...]⁻ⁱ

Podpis osoby, [w mieszkaniu] której przeprowadzono przeszukanie

Masłocha

[podpis odręczny]

Świadkowie:

Jeż

Kowal Ignat Iwanowicz

[podpisy odręczne]

Przeprowadzający przeszukanie funkcjonariusz NKWD *Gołubiew*

[podpis odręczny]

Wszystkie pretensje i otrzymane skargi wniesiono do protokołu.

Po wszystkie zaświadczenia wskazując nr nakazu, dzień jego wydania, kiedy było przeprowadzone przeszukanie, zwracać się do *Rafałowskiego O[ddziału] R[ejonowego] NKWD, m[iasto] N[owa]-Rafałówka r[ejo]nu rafałowskiego obwodu rówieńskiego.*

Kopię protokołu przeszukania otrzymałem .....[brak podpisu]

„^{c-}[...]^{-c}” ^{c-}[...]^{-c} 19 ^{c-}[...]^{-c} r.

Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 8.

^{h-} ^{-h} Brak wpisu.

ⁱ⁻ ⁻ⁱ Brak numeru pieczęci.

1940, 10 kwietnia, Rafałówka – *Protokół przesłuchania Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o podejmowanie działań przeciwko władzy radzieckiej w okresie, kiedy był komendantem terenowej organizacji Związku Podoficerów Rezerwy (ZPR).*

^a-Protokół przesłuchania^a

10 kwietnia, 1940 roku

Ja, pełnomocnik oper[acyjny] rafałowskiego O[ddziału] R[ejonowego] NKWD Gołubiew, w tym dniu przesłuchałem w charakterze oskarżonego Masłoche Jana Stanisławowicza.

^b-Pytanie:^b Od kiedy pracowaliście jako gajowy?

^b-Odpowiedź:^b Od 1933 roku zacząłem pracować jako gajowy (leśniczy) i pracowałem aż do czasu przyścia oddziałów Armii Czerwonej.

Pytanie: Kiedy Wy służyliście w armii carskiej?

Odpowiedź: W armii carskiej służyłem od 1914 roku do 1918 roku.

Pytanie: Jaki mieliście stopień wojskowy, gdy służyliście w armii carskiej?

Odpowiedź: Gdy służyłem w armii carskiej, miałem stopień starszego unteroficera.

Pytanie: Czym zajmowaliście się po służbie w armii?

Odpowiedź: Po służbie w armii pracowałem na gospodarstwie, a od 1933 roku zacząłem pracować jako leśniczy, w 1937 roku zostałem wyznaczony na komendanta rezerwistów.

Pytanie: Kiedy zostaliście dowódcą strzelców.

Odpowiedź: Nigdy nie dowodziłem strzelcami i nigdy nie należałem do strzelców.

Pytanie: Czy znacie Piackę i Wronę?

Odpowiedź: Piackę znam dobrze, on był komendantem policji, a Wrony nie znam.

^a ^a Fragment podkreślony odręcznie.

^b ^b W całym dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

Pytanie: W jakim celu chodziliście na posterunek policji?

Odpowiedź: Na posterunek policji chodziłem w kwestii lasu, tj. wtedy, gdy dochodziło do kradzieży w lesie, to o tych faktach powiadamiałem policję.

Protokół z moich słów zapisano prawidłowo.

Masłocha*

[podpis odręczny]

^{c-a}[Protokół] przesłuchania oskarżonego Masłochy Jana St[anislawowicza] z dnia [...] ^{c-a}

Pytanie: W jakim celu Wy jeszcze chodziliście na posterunek policji?

Odpowiedź: Na posterunek policji nie chodziłem więcej w żadnym celu.

Pytanie: Jakie jeszcze kontakty mieliście z policją?

Odpowiedź: Więcej żadnych kontaktów nie miałem z policją.

Pytanie: Kogo z członków KPZU oraz rewolucyjnie nastawionych osób wydaliście policji?

Odpowiedź: Nikogo nie wydawałem policji.

Pytanie: Przyznajecie się do tego, że w byłym polskim państwie, będąc gajowym, współpracowaliście z policją jako konfident i wydawaliście policji rewolucyjnie nastrojone osoby i członków KPZU, poza tym będąc komendantem rezerwistów, dowodziliście „strzelcami”?

Odpowiedź: Nie przyznaję się do tego, że byłem komendantem i dowódcą strzelców.

Protokół przeczytano mi i z moich słów zapisano prawidłowo.

Masłocha

[podpis odręczny]

Przesłuchał:

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] RAFAŁOWSKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD

Gołubiew

[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 9-10.

* Koniec strony protokołu potwierdzony podpisem przesłuchiwanego.

^{c-} ^c Kontynuacja protokołu. Brak daty.

1940, 10 kwietnia, Nowa Rafałówka – *Postanowienie o postawieniu w stan oskarżenia Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o działalność antykomunistyczną w okresie II RP.*

**Postanowienie
(o postawieniu w stan oskarżenia)**

m. N[owa]-Rafałówka

„10” kwietnia 1940 r.

Ja, pełnomocnik oper[acyjny] rafałowskiego O[ddziału] R[ejonowego] NKWD Gołubiew, rozpatrzyłem materiały śledcze w sprawie Masłochy Jana Stanisławowicza świadczące o tym, że Masłocha Jan Stanisławowicz przy byłym polskim państwie był jednym z dowódców „strzelców” oraz przez szereg lat był gajowym (leśniczym), a także był konfidentem policji i wydawał tej ostatniej osoby nastawione rewolucyjnie oraz członków KPZU, dlatego,

postanawiam:

kierując się art. 127 KPK USRR postawić Masłochę Jana Stanisławowicza w stan oskarżenia zgodnie z art. 54-13 KK USRR, o czym powiadomić oskarżonego, który to potwierdzi swoim podpisem na niniejszym postanowieniu.

Kopię postanowienia według art. 126 KPK USRR przesłać do prokuratora.

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD
Gołubiew
[podpis odręczny]

„ZATWIERDZAM”

NACZ[ELNIK] RAFAŁOWSKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD
sierżant bezpieczeństwa państw[owego] Niekulin

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Postanowienie mi ogłoszono

Masłocha
[podpis odręczny]

„ 10 ” kwietnia 1940 r.

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 52.*

49

1940, 24 kwietnia, Łuck – Wyciąg ze sprawozdania pierwszego sekretarza Obwodowego Komitetu KP(b)U dotyczącego pracy wołyńskiej obwodowej organizacji partyjnej.

Charakterystyka naszego obwodu

Ludności obwodu – 1.128 tys. Ludności miejskiej – 153.421 osób. Ludności wiejskiej – 974.587 osób.

Skład narodowościowy ludności obwodu jest następujący: Ukraińców – 66,5%, Polaków – 18,99%, Żydów – 10,12%, Czechów – 0,85%, Rosjan – 0,21%, innych narodowości – 3,6%.

[...] Według posiadanej ilości ziemi gospodarstwa dzielą się na następujące grupy: do 2 ha ziemi – 35.138 gospodarstw, do 5 ha – 71.718, do 10 ha – 57.278, do 15 ha – 17.854, do 20 ha – 6.096, do 25 ha – 1.276 i więcej niż 25 ha – blisko tysiąca gospodarstw. Ogółem gospodarstwa rolne to około 200 tys.

Ogólny obszar ziemi naszego obwodu stanowi – 1.926.269 ha, w tej liczbie ziemi ornej – 777.991 ha, ogrodów i sadów – 51.162 ha, łąk – 346.798 ha, pastwisk – 181.053 ha, pastwisk leśnych – ok. 400 tys. ha, innych – 168 tys.

[...] Po przyjsciu władzy radzieckiej na Zachodnią Ukrainę w jednym tylko naszym obwodzie wołyńskim skonfiskowano ziemianom 42.054 ha ziemi, ziemi cerkiewnej – 24.437 ha, osadnikom (psom polskiej żandarmerii) – 25.399 ha. Według niedokładnych danych władza radziecka odebrała 379 tys. ha ziemi, która jest własnością narodu radzieckiego, ziemi, która służy podniesieniu kultury i dobrobytu pracujących.

Władza radziecka przekazała chłopom 92.591 ha ziemi, 60 tys. gospodarstw małorolnych i nieposiadających ziemi otrzymało ziemię, przekazano chłopom 3.562 koni, blisko 7 tys. pogłównia bydła rogatego, ponad 16 tys. pogłównia innego bydła. Wszystko odebrane ziemianom i gospodarstwom wynajmującym pracowników władza radziecka przekazała biedniakom i parobkom [...].

Obecnie w naszym obwodzie wołyńskim wykorzystywane są miejscowe kadry, a także przysłane ze wschodnich obwodów: u nas pracuje – 59 agronomów, 21 – zootechników, 34 – zarządców gruntów, 21 – lekarzy weterynarii. W obwodzie działają także szkoły rolnicze, w których uczy się blisko 300 uczniów. Jest szkoła mechanizacji gospodarstwa rolnego. Działają czteromiesięczne kursy traktorzystów, [na które uczęszcza] 60 osób. Poza tym, bez odrywania od stanowisk pracy uczy się odpowiednia ilość traktorzystów potrzebna dla rozszerzenia MTS, a także zaplanowanego tworzenia nowych do jesieni tego roku. W celu zabezpieczenia [gospodarki rolnej] kadrami z wyższymi kwalifikacjami pracujemy nad zorganizowaniem w obwodzie wołyńskim instytutu gospodarki rolnej oraz technikum agronomicznego.

[...] PRZEMYSŁ. Jakoś niezręcznie jest nam mówić o przemyśle obwodu wołyńskiego. Pamiętajmy, jedno, że Wołyń był w istocie kolonią polską i burżuazja polska nie tylko nie rozwijała przemysłu, lecz zniszczyła to, co było. My teraz jesteśmy odpowiedzialni za to, żeby utworzyć tu przemysł wykorzystując wszystkie miejscowe resursy i możliwości dla potrzeb kraju, dla potrzeb pracujących. Możliwości są nadzwyczaj wielkie jeśli chodzi o przemysł leśny i materiały budowlane itp. Mamy tu również duże torfowiska.

[...] W obwodzie jest wielka magistrala – Kolej Kowelska. Transport nasz odgrywa ważną rolę w ekonomicznym i strategicznym odniesieniu.

[...] W krótkim czasie nasz rząd asygnował 2.250 tys. karb[owańców] na transport, 1.400 tys. karb[owańców] na potrzeby bytowe i kulturalne kolejarzy.

Do pracy na kolei potrzeba jest 15 tys. osób wykwalifikowanej kadry. Z kadrami na razie są problemy, chociaż partyjna organizacja dołożyła niemało starań dla zaprowadzenia porządku z kadrami. Z potrzebnych 15 tys. mamy 12 tys., z nich 1.485 osób przysłanych oraz 11.079 wybranych z miejscowej ludności.

Nacjonalizowaliśmy 22 cegielnie i inne przedsiębiorstwa wyrobu kredy. Mamy 9 kopalni kredy. Powinniśmy już w 1940 r. oddać 30 mln sztuk cegły budowlanej, ok. 15 tys. ton kredy. Obecnie w tych przedsiębiorstwach praca zorganizowana jest dużo lepiej, niż wcześniej. Robotnik, który zarabiał kiedyś 90 złotych, teraz zarabia ok. 250 karb[owańców],

fachowcy już zarabiają ponad 500 karb[owańców], a po udoskonaleniu organizacji naszej pracy będziemy mieli dużo lepsze rezultaty w sferze produkcji i wzrostu dobrobytu materialnego robotników i fachowców. W 1940 r. wkład kapitałowy w przemysł materiałów budowanych stanowił 195 tys. karb[owańców].

Obwód nasz posiada wielkie torfowiska. Przy polskim rządzie torf nie był wydobywany. Poszczególne gospodarstwa, szczególnie chłopi, kopali torf dla siebie, dla swoich potrzeb i żadnego wydobycia nie było. Przed nami rząd postawił zadanie, żeby w 1940 r. ponownie zorganizować wydobycie torfu i już w tym roku oddać 260 tys. ton torfu. Musimy przeprowadzić wielką pracę w tym kierunku. Nie mamy żadnego prawa wozić węgla z Donbasu. Nasze duże możliwości dotyczące rozwoju miejscowego przemysłu torfowego musimy wykorzystać dlatego, żeby cały nasz przemysł i wszystkie inne potrzeby naszych miast były zabezpieczone miejscowym paliwem [torfem]. Już w tym roku rząd wyznaczył 652 tys. karb[owańców] na wydobycie torfu.

W sprawie rozwoju spółdzielni rzemieślniczych mamy taką sytuację: w Obwodowym Związku Przemysłowym utworzono 17 spółdzielni: stolarską, meblową, spółdzielnię mebli giętych, pojazdów zaprzęgowych, tartaczniczą, bednarską itd. W 1940 r. będzie utworzone jeszcze 13 spółdzielni. Wszystko to należy szybko opanować, zorganizować dobrą pracę, żeby dać najbardziej jakościową produkcję i dalej rozwijać się.

[...] Gdy wcześniej było 249 kółek spółdzielczych i 265 sklepów, to teraz w miejscowościach wiejskich nasza radziecka spółdzielczość spożywcza utworzyła 890 spółdzielni i 1.151 sklepów. Obłtorg¹ otworzył 899 sklepów, 64 stragany, 98 jadalni, 94 bufety. W pierwszym kwartale otwarto 432 sklepy, 49 straganów, 78 jadalni, 80 bufetów [...].

OŚWIATA LUDOWA. Według stanu na dzień 17 września w granicach obecnego Wołynia było 739 szkół 1 stopnia, 296 – szkół drugiego stopnia, 16 – gimnazjów. Ogółem – 1.051 szkół z liczbą uczniów 130 tys. W tym czasie w tej sieci szkolnej został wdrożony program radziecki, cały system szkół został przekształcony na system obowiązujący w obwodach wschodnich.

[...] Po przeprowadzonej reorganizacji mamy 907 szkół początkowych i niepełnych średnich oraz 286 szkół średnich. Ogółem – 1.193 szkoły. Te szkoły objęły 175.940 uczniów. Oprócz przekształconych starych szkół utworzono 142 nowe, które objęły 44.970 dzieci. Już teraz mamy 907 szkół ukraińskich, wcześniej takich w ogóle nie było. Przed naszym przyjściem [w szkołach] pracowało 1.485 nauczycieli, obecnie – 3.679. Cała ta armia nauczycieli, która wcześniej była bezrobotną, włączona została do pracy. Pomimo tego mamy wielki niedostatek nauczycieli.

Oprócz otwarcia tych szkół organizowaliśmy 2 szkoły ped[agogeniczne] dla przygotowania kadry, instytut nauczycielski, kursy przygotowawcze dla nauczycieli, które objęły 900 osób, instytut podwyższenia kwalifikacji nauczycieli, szkołę kultury fizycznej i sportu. Wszystko to nas w pełni zadowolili nie może.

[...] Likwidacją niepiśmienności objęliśmy 53.261 osób. Otwarto 10 szkół wieczorowych dla dorosłych, gdzie uczy się 1.518 osób.

[...] PRACA POLITYCZNO-OŚWIATOWA. Otworzyliśmy 599 klubów oraz silbudów², z nich 265 kącików czerwonych, chat-czytelni. Są to ogniska kultury, gdzie po odpowiednio przeprowadzonej przez nas pracy naród pracujący może odpoczywać, rozwijać się kulturalnie i politycznie, poszerzać swój światopogląd, być wychowywany w duchu socjalistycznym.

[...] OCHRONA ZDROWIA. O ochronę zdrowia pracujących burżuazja nie dbała. Wcześniej miejscowości obsługiwało tylko 69 placówek medycznych, gdzie pracowało 210 lekarzy oraz 290 osób średniego personelu medycznego.

Obecnie w bardzo krótkim czasie otworzyliśmy 140 punktów medycznych. Po raz pierwszy w historii pracujących naszego obwodu otwarto 10 poliklinik, porodówki, punkty szybkiej pomocy medycznej. Obecnie w obwodzie pracuje 260 lekarzy oraz 425 osób średniego personelu medycznego. Na 1940 r. rząd asygnował 30 mln karb[owańców] na ochronę zdrowia w naszym obwodzie. W 1940 r. będą otwarte 142 nowe placówki medyczne [...].

Druk w języku ukraińskim.

Druk i przekład na podstawie publikacji: Волинь радянська (1939–1965 рр.): Збірник документів і матеріалів, ред. пачз. Н. Л. Алексеєва, cz. III, Львів 1971, s. 44-51.

---

¹ Obłtorg – Obwodowy Oddział Handlowy (ros.: Областной торговый отдел – Облторготдел).

² Silbud – Wiejski budynek kolektywisty, świetlica (ukr.: Сільський будинок колективіста – Сільбуд).

1940, 29 kwietnia, Wyrobki – *Zaświadczenie wydane przez Radę Wiejską wsi Wyrobki o zatrudnieniu Jana Masłochy, s. Stanisława.*

ZAŚWIADCZENIE

Obyw[atel] Masłocha Jan Stanisławowicz pracował w Radzie W[iejskiej] [wsi] Wyrobki rejonu rafałowskiego jako sekretarz Rady W[iejskiej] [wsi] Wyrobki. Został zwolniony z pracy przez Rej[onowy] Kom[itet] Wyk[onawczy] dnia 14 marca 1940 r.

29 IV [40] r.

PRZEWODNICZĄCY
R[ADY] W[IEJSKIEJ] [WSI] W[YROBKI]

[podpis odręczny nieczytelny]

SEKRETARZ
R[ADY] W[IEJSKIEJ] [WSI] W[YROBKI]

[podpis odręczny nieczytelny]

*Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 56.*

**1940, 3 maja, Rafałówka – Wypis z protokołu przesłuchania świadka
Nikołaja Borodicza w sprawie oskarżonego Jana Masłochy, s. Stanisława.**

**^aWypis z protokołu przesłuchania świadka
z dnia 3 V [19]40 r.^{-a}**

Borodicza Nikołaja Martynowicza, 1908 rok urodzenia, urodzonego we w[si] Police rejonu rafałowskiego obwodu rówieńskiego, ojca nie ma (nieślubnie urodzony), matka pracowała jako kucharka u ziemianina, narodowość – Ukrainiec, b[ez]/p[artyjnego], piśmiennego, pracującego na swoim gospodarstwie rolnym, mieszkającego we w[si] Szymonisko, Rada Wiejska Wyrobki rejonu rafałowskiego obwodu rówieńskiego.

O odpowiedzialności za składanie fałszywych zeznań został uprzedzony zgodnie z art. 89 KK USRR.

^bPytanie:^{-b} Powiedzcie, co Wam jest wiadomo na temat sekretarza Rady Wiej[skiej] w[si] Wyrobki?

^bOdpowiedź:^{-b} Masłocha Jan Stanisławowicz – w był[ym] polskim państwie przez 10 lat był leśniczym i był jeszcze wachmistrzem w armii polskiej. On także był komendantem „Rezerwistów”¹. Pełniąc służbę leśniczego i będąc wiernym strażnikiem polskiego państwa Masłocha często podawał do sądu biednych chłopów za wzięcie z lasu drobnych gałęzi. Jednemu z obywateli (nazwiska nie pamiętam) z chutoru Iwańce Masłocha kazał bić głową w ścianę mówiąc: „Jeśli ty gadzino-komunisto rozbijesz głową ścianę, to wtedy rozbijesz również Polskę”. Przy moim bracie ^cBorodiczu Włodzimierzu Martynowiczu^{-c} Masłocha mówił: „Twojego

^a ^{-a} Fragment podkreślony odręcznie.

^b ^{-b} W dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

^c ^{-c} Fragment podkreślony czerwoną kredką.

brata i tak zabiją, nawet wiedzieć nikt nie będzie”. Masłocha i inni jego koledzy są na mnie bardzo źli, ponieważ ja, będąc naczelnikiem gwardii robotniczej, wszystkich ich rozbrajałem. Poza tym Masłocha był w dobrych stosunkach z konfidentami policji Całką Stefanem, który uciekł wspólnie z policją za granicę, oraz Kozera Władysławem (obecnie aresztowany), oni zawsze wspólnie pili. Gdy na Zach[odniej] Ukrainie ustanowiono władzę radziecką, Masłocha był wybrany na sekretarza Rady Wiej[skiej] we w[si] Wyrobki, następnie był zwolniony z pracy.

Przesłuchał:

PEŁNOMOCNIK O[PERACYJNY] RAFAŁOWSKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD
Gołubiew
[podpis odręczny]

Wypis zgodny z oryginałem:

PEŁNOMOCNIK O[PERACYJNY] RAFAŁOWSKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD
Gołubiew
[podpis odręczny]

[Pieczęć]*

След[ственная] Часть
Областное Управление НКВД
по Ровенской области

*Kopia. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 28.*

¹ Chodzi o stowarzyszenie pn. Ogólny Związek Podoficerów Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej. Został on założony 25 VII 1929, skupiał wszystkich podoficerów rezerwy w celu dokształcania i samopomocy, w 1929 liczył ponad 50 tys. członków. Organem prasowym Związku było czasopismo „Podoficer Rezerwy” wydawane w Warszawie od 1929. Tu i dalej Związek określany jest słowem „Rezerwiści”.

* Pieczęć trójkątna z napisem w języku rosyjskim, co w tłumaczeniu na język polski oznacza: „Oddział Śledczy Obwodowy Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego”.

1940, 12 maja, Równe – *Postanowienie o przyjęciu przez Oddział Śledczy Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego sprawy Jana Masłochy, s. Stanisława, do dalszego postępowania śledczego.*

**Postanowienie
(o przyjęciu sprawy do realizacji)**

m. Równe

12 maja 1940 r.

Ja, mł. śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego DANCZIENKO, rozpatrzyłem materiały sprawy śledczej nr 21719 dotyczącej oskarżenia MASŁOCHY Jana Stanisławowicza o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-13 KK USRR.

Ustaliłem:

MASŁOCHA Jan Stanisławowicz został aresztowany 10 kwietnia 1940 roku przez rafałowski O[ddział] R[ejonowy] NKWD jako konfident b[yłej] polskiej policji oraz przywódca polskiej organizacji wojskowej „Rezerwistów”.

W związku z tym, że niezbędnym jest przesłuchanie szeregu świadków w sprawie oraz przeprowadzenie konfrontacji oskarżonego ze świadkami

postanawiam:

sprawę śledczą nr 21719 dotyczącą MASŁOCHY Jana Stanisławowicza przyjąć do realizacji.

MŁ[ODSZY] ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO

Danczienko

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZATWIERDZAM”

PEŁN[IAĄCY] OB[OWIĄZKI] NACZ[ELNIKA] ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO]
Z[ARZĄDU] NKWD

lejtant bezpieczeństwa państ[wowego]

Łosiew

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 53.

53

1940, 13 maja, Równe – Protokół przesłuchania Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o działalność antyradziecką w okresie II RP.

USRR

ŁUDOWY KOMISARIAT SPRAW WEWNĘTRZNYCH
ZARZĄD BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO

Protokół przesłuchania

Do sprawy nr ^{a-}[...]^{a-}

1940 r. 13 maja. Ja, mł[odszy] śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD *Danczenko*, przesłuchałem w charakterze oskarżonego:

1. Nazwisko	<i>Masłocha</i>
2. Imię oraz imię odojcowskie	<i>Jan Stanisławowicz</i>
3. Data urodzenia	<i>1893 r.</i>
4. Miejsce urodzenia	<i>m. Strzelce guberni kieleckiej powiatu stopnickiego</i>
5. Miejsce zamieszkania	<i>w. Soszniki powiatu rafałowskiego obwodu rówieńskiego</i>

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

6. Nar[odowość] i obyw[atelstwo] (poddaństwo)	<i>Polak, b[ły] pol[ski] poddany</i>
7. Paszport (kiedy i przez jaki organ wydany, seria, numer oraz miejsce zameldowania)	<i>a-[...]-a</i>
8. Rodzaj zajęcia	<i>Pracował jako leśniczy u ziemiani- na Apolena Czekmarowa, jednocze- śnie zajmował się g[ospodarstwem] r[olnym], miał 5,5 ^{b-[...]-b} ziemi naj- mowanej, 4 krowy, 1 konia, stodołę i budynek mieszkalny.</i>
9. Pochodzenie socjalne (rodzaj za- jęcia rodziców oraz ich sytuacja majątkowa)	<i>Ojciec zajmował się g[ospodar- stwem] r[olnym], miał 6 ha ziemi, 2 krowy, 1 konia, stodołę i budynek mieszkalny.</i>
10. Sytuacja socjalna (rodzaj zaję- cia oraz sytuacja majątkowa)	<i>a) do rewolucji mieszkał wspólnie z ojcem b) po rewolucji zajmował się go- spodarstwem rolnym</i>
11. Skład rodziny (bliscy krewni, ich imiona, nazwiska, adresy oraz rodzaj zajęcia)	<i>Żona Antonina 42 lata, syn Tadeusz 14 lat, córka Stanisława 7 lat, syn Stefan – 23 lata, córka Władysława 18 lat, wszyscy mieszkają we wsi Soszniki [w] r[ejo]nie rafałowskim. Matka Anna 60 lat, brat Zygmunt 35 lat, siostra Józefa 24 lata, mieszka- ją we wsi Strzelce, siostra Justyna 30 lat mieszka we Francji, brat Roman 37 lat mieszka we wsi Strzelce, brat Stanisław mieszka we wsi Soszniki.</i>
	<i>Masłocha*</i>
12. Wykształcenie (ogólne, specjali- styczne)	<i>Małopiśmienny.</i>
13. Przynależność partyjna (w przeszłości i obecnie)	<i>Bezpartyjny.</i>

^{b- -b} Brak jednostki powierzchni ziemi.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchiwanego.

14. Jakim represjom był poddawany: karalność, areszt i in[ne] (kiedy, przez jaki organ i za co)	a) do rewolucji <i>niekarany</i> . b) po rewolucji <i>niekarany</i> .
15. Jakie posiada nagrody (ordery, wyróżnienia, broń i in[ne]) przy władzy] radz[ieckiej]	<i>Nie posiada</i>
16. Kategoria ewidencji wojskowej-rezerwy oraz gdzie figuruje w ewidencji	<i>Rezerwa, kategoria „A”.</i>
17. Służba w Armii Czerwonej (czerw[onej] gwardii, w oddziałach partyzan[ckich]), kiedy i jakim charakterze	<i>Nie służył.</i>
18. Służba w białej armii i in[nych] armiach k[ontr]-r[ewolucyjnych] (kiedy i w jakim charakterze)	<i>Służył w b[yłej] polskiej straży granicznej „KOP¹” od 1919 do 1921 roku, jako sierżant.</i>
19. Udział w bandach, organizacjach k[ontr]-r[ewolucyjnych] i powstaniach	<i>Nie uczestniczył.</i>
20. Informacja o działalności społeczno-politycznej	^a [...]- ^a

Uwagi: Każda strona protokołu powinna być potwierdzona podpisem przesłuchiwanego, ostatnia również przesłuchującego.

Zeznania oskarżonego ^c(świadka)-^c *Masłochy Jana Stanisławowicza*.
„13” maja 1940 r.

^d[...]-^d

^ePytanie:^e Opowiedzcie szczegółowo, gdzie pracowaliście w b[yłym] polskim państwie?

^eOdpowiedź:^e Do 1933 roku pracowałem na gospodarstwie rolnym i mieszkalem u swojej teściowej. W 1933 r. zostałem przyjęty do pracy jako leśniczy u ziemianina Czekmarowa, gdzie pracowałem do wkroczenia oddziałów Armii Czerwonej na terytorium Zachodniej Ukrainy.

Pytanie: Czy gdy byliście leśniczym karaliście chłopów mandatami?

^c ^c Wyraz skreślony.

^d ^d Poniżej cały protokół przesłuchania napisany odręcznie.

^e ^e W całym dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

Odpowiedź: Pracując jako leśniczy osobiście chłopów nie karałem mandatami, ale kiedy chłopci wycinali las, jako leśniczy donosiłem o tym swojemu ziemianinowi Czekmarowi, który na tych chłopów składał protokoły na policję lub do powiatu, a tam na tych chłopów, o których donosiłem ziemianinowi, nakładano mandaty, były nawet przypadki, gdy niektórych sądzono.

Pytanie: Czyli dbaliście o interesy ziemian i kapitalistów?

Odpowiedź: Tak, dbałem o interesy ziemian i kapitalistów.

Pytanie: Czy mieliście kontakt z policją pracując dla ziemianina Czekmarowa jako leśniczy?

Odpowiedź: Z policją z posterunku rafałowskiego miałem kontakt tylko w sprawach lasu. Gdy znajdowałem w lesie ścięte drzewa, powiadamiałem o tym swojego ziemianina, który wysyłał mnie na policję do rafałowskiego posterunku, żebym powiedział, kto ściął to drzewo, więcej ja z b[yłą] polską policją nie miałem żadnych kontaktów.

Pytanie: Czy Wy otrzymywaliście zadania od b[yłego] komendanta polskiej policji w m. Rafałówka, Piacki, polegające na obserwowaniu, [czy] w lesie pojawiają się nieznane osoby i informowaniu go o takowych?

Odpowiedź: Nigdy nie otrzymywałem zadań od b[yłej] polskiej policji, tj. od komendanta rafałowskiego posterunku Piacki i o niczym nie informowałem komendanta b[yłej] polskiej policji Piacki. Jak już mówiłem, na policję chodziłem tylko dlatego, że miałem obowiązek informowania policji o tym, kto wycinał las, więcej o niczym nie informowałem policji.

Pytanie: Kiedy i kto zwerbował Was do służby dla b[yłej] polskiej policji jako konfidenta?

Odpowiedź: Nigdy nie byłem konfidentem i nikt mnie nie werbował do służby dla b[yłej] polskiej policji.

Pytanie: Wy mówicie nieprawdę. Śledztwo dysponuje danymi o tym, że Wy byliście konfidentem b[yłej] polskiej policji, na polecenie której wydawaliście członków Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy i rewolucyjnie nastawione osoby. Złóżcie na ten temat zeznania.

Odpowiedź: Mówię prawdę i niczego nie ukrywam przed śledztwem. Nikomu nie wydawałem członków Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy jak również rewolucyjnie nastawionych osób. Będąc leśniczym informowałem policję o tych osobach, które wycinały las, więcej nie informowałem policji o niczym.

Pytanie: Świadcowie zeznali, że pracując jako leśniczy u ziemianina, byliście konfidentem b[yłej] polskiej policji, wydawaliście członków KPZU i rewolucyjnie nastawione osoby, za co od b[yłej] policji otrzymywaliście wynagrodzenie pieniężne. Czy Wy to potwierdzacie?

Odpowiedź: Zaprzeczam zeznaniom świadków, ponieważ nie byłem konfidentem b[ylej] polskiej policji. Nikogo nie wydawałem z członków Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy i tak samo nikogo nie wydawałem z rewolucyjnie nastawionych osób i nie otrzymywałem żadnych wynagrodzeń od policji.

Pytanie: Kiedy, w jakich armiach Wy służyliście i jaki mieliście stopień wojskowy?

Odpowiedź: Od 1914 roku do 1918 rok służyłem w 12. oddziale kolejowym. W 1917 roku nadano mi stopień starszego unteroficera. We ^{f-}wrześniu^f 1919 roku zostałem zmobilizowany i skierowany do 2. Pułku Straży Granicznej b[ylej] polskiej armii, który znajdował się w Częstochowie. Pod koniec 1919 roku byłem skierowany do szkoły podoficerów straży granicznej. Po zakończeniu tej szkoły otrzymałem [stopień] kaprała i zostałem skierowany do 6. Pułku Straży Granicznej, a w 1920 roku otrzymałem stopień starszego unteroficera straży granicznej 6. Pułku, gdzie znajdowałem się do 1921 roku, 17 marca 1921 roku zostałem zdemobilizowany z b[ylej] polskiej armii.

Pytanie: Śledztwo dysponuje danymi o tym, że Wy, będąc na służbie w b[ylej] polskiej armii od 1919 do 1921 roku w stopniu starszego unteroficera, walczyliście z bronią w rękę przeciwko oddziałom Armii Czerwonej.

Odpowiedź: Nie, z oddziałami Armii Czerwonej nie walczyłem, ponieważ od 1919 r. do 1921 roku służyłem w b[ylej] polskiej straży granicznej na niemiecko-polskiej granicy.

Pytanie: Czy Wy uczestniczyliście w niemiecko-polskiej wojnie w 1939 roku?

Odpowiedź: W niemiecko-polskiej wojnie nie uczestniczyłem, dlatego że miałem białą kartkę, a tych którzy mieli białą kartkę na wojnę nie brali.

Pytanie: Członkiem jakich partii lub organizacji Wy byliście?

Odpowiedź: Od 1937 roku i do przyścia oddziałów Armii Czerwonej na terytorium Zachodniej Ukrainy byłem komendantem polskiej wojskowej organizacji Rezerwiści² [obejmującej] 4 wsie: Tur, Soszniki, Wyrobki i Szymonisko.

Pytanie: Na czym polegała Wasza praktyczna działalność jako komendanta wojskowej organizacji Rezerwiści?

Odpowiedź: Byłem komendantem Rezerwistów, ale praktycznej działalności nigdy nie prowadziłem.

Pytanie: Wymieńcie nazwiska konfidentów ze wsi Soszniki.

---

^{f-} ^{-f} Wyraz poprawiono.

Odpowiedź: Nazwisk konfidentów wymienić nie mogę, ponieważ nikogo z konfidentów nie znam.

Pytanie: Jesteście oskarżani o to, że będąc konfidentem b[ylej] polskiej policji wydawaliście policji członków KPZU i rewolucyjnie nastawione osoby. Od 1937 r. do wkroczenia oddziałów Armii Czerwonej na terytorium Zachodniej Ukrainy byliście komendantem polskiej wojskowej organizacji Rezerwiści. Przyznajecie się do tego?

Odpowiedź: Tak, przyznaję się do tego, że od 1937 roku do przyścia oddziałów Armii Czerwonej na Zachodnią Ukrainę byłem komendantem Rezerwistów. Ale konfidentem nie byłem i do tego się nie przyznaję.

Zapisano z moich słów prawidłowo, odczytano mi, pod czym się podpisuję.

Masłocha
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

MŁ[ODSZY] ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO
Danczenko
[podpis odręczny]

Wyraz poprawiono w mojej obecności.

Masłocha
[podpis odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 11-15.*

---

¹ KOP – Korpus Ochrony Pogranicza.

² Prawdopodobnie chodzi o Związek Oficerów Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej, który działał w latach 1922-1939.

1940, 31 maja, Równe – *Postanowienie o aresztowaniu i przeszukaniu Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o to, że w okresie II RP był komendantem terenowej organizacji Związku Podoficerów Rezerwy w powiecie rówieńskim.*

„ZATWIERDZAM”
Zast[ępc]a nacz[elnika] Z[arządu]
NKWD obw[odu] rówień[skiego]
lejt[nant] bezpieczeństwa
państ[wowego]
Masticki
[podpis maszynowy
oraz odręczny]
„1” VI 1940 r.

„DAJĘ SANKCJĘ NA ARESZT”
Masłochy
Zast[ępc]a prokuratora obwodowego
[podpis odręczny nieczytelny]
„ 3 ” czerwca 1940 r.
[Pieczęć]*
Прокуратура Союза ССР
Прокурор Ровенской обл[асти] УССР
Прокуратура Союзу РСР
Прокурор Рівненської обл[асти] УРСР

^{a-} **Postanowienie**^{-a}
(o aresztowaniu)

„31” maja 1940 r.

m. Równe

Ja, mł[odszy] śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obwo-
du rówieńskiego DANCZIENKO, rozpatrzyłem otrzymane przez Z[arząd]
NKWD materiały o działalności przestępczej MASŁOCHY Jana Stanisławo-
wicza, 1893 rok urodzenia, urodzonego we wsi Strzelce guberni kieleckiej
powiatu stopnickiego, Polaka, bezpartyjnego, małopiśmiennego, ze słów
niekaranego.

Ustaliłem:

MASŁOCHA Jan Stanisławowicz przy istnieniu polskiej władzy był
konfidentem policji. Od 1937 roku do nadejścia oddziałów Armii Czerwo-

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo podwójną linią.

* Pieczęć okrągła z godłem w środku i napisem w otoku w języku ukraińskim oraz rosyjskim o treści: „Prokuratura Związku SRR. Prokurator obwodu rówieńskiego USRR”.

nej na terytorium Zachodniej Ukrainy był komendantem polskiej organizacji wojskowej rezerwistów.

Postanawiam:

MASŁOCHEJ Jana Stanisławowicza, mieszkającego we wsi Soszniki, powiat Rafałówka, obwód rówieński, poddać aresztowaniu i przeszukaniu.

MŁ[ODSZY] ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD

Danczenko

[podpis maszynowy oraz odręczny]

ZGADZAM SIĘ:

ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA] ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]

Romanow

[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 1.*

1940, 31 maja, Równe – *Decyzja o tymczasowym aresztowaniu Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o to, że w okresie II RP był komendantem ZPR w powiecie rówieńskim i prowadził działalność antykomunistyczną.*

„ZATWIERDZAM”
Zast[ępcą] nacz[elnika] Z[arządu]
NKWD obw[odu] rówień[skiego]
lejttnant bezpieczeństwa
państ[wowego]
Masticki
[podpis maszynowy oraz odręczny]
„1” VI 1940 r.

„DAJĘ SANKCJĘ NA ARESZT”
Masłochy
Zast[ępcą] prokuratora obwodowego
[podpis odręczny nieczytelny]
„3” czerwca 1940 r.

[Pieczęć]*
Прокуратура Союза ССР
Прокурор Ровенской обл[асти]
УССР
Прокуратура Союзу РСР
Прокурор Рівненської обл[асти]
УРСР

^{a-}**Postanowienie**^{-a}
(o wybraniu środka zapobiegawczego)

„31” maja 1940 r. m. Równe
Ja, mł[odszy] śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obwo-
du rówieńskiego DANCZIENKO, rozpatrzyłem otrzymane przez Z[arząd]
NKWD materiały o działalności przestępczej MASŁOCHY Jana Stanisławo-
wicza, 1893 roku urodzenia, urodzonego we wsi Strzelce guberni kielec-
kiej powiatu stopnickiego, Polaka, bezpartyjnego, małoписьменного, ze
słów niekaranego.

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo podwójną linią.

* Pieczęć okrągła z godłem w środku i napisem w otoku w języku ukraińskim oraz rosyjskim o treści: „Prokuratura Związku SRR. Prokurator obwodu rówieńskiego USRR”.

Ustaliłem:

MASŁOCHA J.S. podejrzewany jest o przestępstwa przewidziane w art. 54-13 KK USRR, biorąc pod uwagę to, że MASŁOCHA znajdując się na wolności może wpływać na przebieg śledztwa i uchylać się przed śledztwem oraz kierując się art. 143, 145, 156 KPK USRR,

postanawiam:

jako środek zapobiegający uchylaniu się od śledztwa i sądu wobec MASŁOCHY Jana Stanisławowicza wybrać umieszczenie go w więzieniu m. Równe, o czym poinformować oskarżonego, który ma potwierdzić to podpisem na niniejszym postanowieniu.

Zgodnie z art. 144 KPK USRR kopie niniejszego postanowienia przekazać prokuratorowi oraz naczelnikowi więzienia w celu dołączenia do osobowej sprawy więziennej.

MŁ[ODSZY] ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED CZEGO Z[ARZĄDU] NKWD

Danczenko

[podpis maszynowy oraz odręczny]

ZGADZAM SIĘ:

ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA] ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
lejtant bezpieczeństwa państ[wowego]

Romanow

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Niniejsze postanowienie ogłoszono mi.

„3” VI [19]40 r.

Masłocha

[podpis odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 2.

1940, 11 czerwca, Równe – *Prośba śledczego NKWD obwodu rówieńskiego skierowana do prokuratora o przedłużenie okresu śledztwa i tymczasowego aresztowania Jana Masłochy, s. Stanisława.*

„ZATWIERDZAM”

ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA] Z[ARZĄDU]
NKWD OBW[ODU] RÓWIEŃ[SKIEGO]
lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]

Masticki

[podpis odręczny i maszynowy]

„11” czerwca 1940 roku

^{a-}Postanowienie^{-a}

(o przedłużeniu okresu śledztwa i tymczasowego aresztowania)

11 czerwca 1940 r.

m. Równe

Ja, mł[odszy] śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego DANCZIENKO, rozpatrzyłem sprawę śledczą nr 21719 MASŁOCHY Jana Stanisławowicza oskarżonego o przestępstwa przewidziane w art. 54-13 KK USRR.

Ustaliłem:

MASŁOCHA Jan Stanisławowicz został aresztowany 10 kwietnia 1940 roku przez rafałowski O[ddział] R[ejonowy] NKWD i oskarżony jest o to, że przy był[ej] polskiej władzy miał kontakt z policją i był jej konfidentem.

Biorąc pod uwagę to, że okres śledztwa i tymczasowego aresztowania MASŁOCHY Jana Stanisławowicza upływa, a w sprawie niezbędnym jest przeprowadzenie szeregu działań śledczych takich jak: sprawdzenie archiwalnych materiałów o jego działalności i przeprowadzenie konfrontacji oskarżonego ze świadkami oraz kierując się art. 113, 157 KPK USRR,

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo podwójną linią.

postanawiam:

wystąpić z wnioskiem do prokuratora obwodowego o przedłużenie okresu śledztwa i tymczasowego aresztowania oskarżonego MASŁOCHY Jana Stanisławowicza na okres 1 miesiąca, tj. od 10 VI do 10 VII 1940 r.

Wniosek o przedłużenie okresu śledztwa i tymczasowego aresztowania składany jest po raz pierwszy.

Kopię niniejszego postanowienia przesłać do 1. Oddziału Specjalnego Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego w celu powiadomienia.

MŁ[ODSZY] ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO

Danczenko

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZATWIERDZAM:”

PEŁN[IAĄCY] OB[OWIĄZKI] NACZ[ELNIKA]
ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD

lejtant bezpieczeństwa państ[wowego]

Łosiew

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 54.

57

1940, 17 czerwca, Równe – Postanowienie prokuratora obwodu rówieńskiego o przedłużeniu okresu śledztwa i tymczasowego aresztowania Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżanego o działalność na niekorzyść Związku Radzieckiego.

Postanowienie

17 czerwca 1940 roku

m. Równe

Obwodowy prokurator obwodu rówieńskiego NIESTIERIENKO rozpatrzył materiały Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego w sprawie MASŁOCHY Jana Stanisławowicza.

Ustalił:

Z przedstawionych materiałów widać, że w sprawie niezbędnym jest przeprowadzenie dodatkowych działań śledczych w celu wyjaśnienia szeregu okoliczności dotyczących oskarżonego.

Biorąc pod uwagę, że okres śledztwa i tymczasowego aresztowania oskarżonego upływa oraz kierując się art. 157 KPK USRR.

Postanowił:

Okres śledztwa i tymczasowego aresztowania oskarżonego Masłochy J.S. przedłużyć do 10 VII [19]40 roku.

PROKURATOR OBWODU RÓWIEŃSKIEGO   *Niestierienko*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 55.*

58

1940, 21 czerwca, Moskwa – Wypis z protokołu posiedzenia Kolegium Specjalnego przy NKWD ZSRR w sprawie skazania Józefa Nowackiego, s. Waclawa, oskarżonego o próbę nielegalnego przekroczenia granicy na karę pozbawienia wolności na okres lat trzech.

Wypis z protokołu nr 43
Kolegium Specjalnego przy Ludowym Komisarzu
Spraw Wewnętrznych ZSRR
z dnia „21” czerwca 1940 r.

WYSŁUCHALI	POSTANOWILI
Sprawę nr 1720 / Z[arządu] NKWD obwodu winnickiego dotyczącą oskarżonego NOWACKIEGO Józefa Waclawowicza, 1921 r. ur[odzenia], ur[odzonego] w m. Toruń, Polaka, b[yłego] polskiego poddanego, z rodziny urzędnika, uczącego się.	NOWACKIEGO Józefa Waclawowicza za próbę nielegalnego przejścia granicy państwowej zesłać do poprawczych obozów pracy na okres TRZECH lat licząc ten okres od 3 grudnia 1939 roku.
<i>USSR – Peczląg¹</i> <i>23 VI [19]40 9/13 46975</i>	
[Pieczęć*] Народный Комиссариат Внутренних Дел СССР	

Nacz[elnik] Sekretariatu Kolegium Specjalnego
przy Ludowym Komisarzu Spraw Wewnętrznych ZSRR
Iwanow
[podpis odręczny]

Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.

HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 19077, k. 32.

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim o treści w przekładzie na język polski: „Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR”.

¹ Peczląg, wł. Peczorąg, Peczorski ITL (ros.: Печорский исправительно-трудовой лагерь – Печорлаг, Печорский ИТЛ) – obozy pracy przymusowej rozmieszczone niedaleko miasta Peczora w republice Komi. Do 1954 podporządkowane Zarządowi Głównemu Obozów Budowy Kolei, następnie w systemie Gułag ZSRR.

1940, 25 czerwca, Moskwa – *Wypis z protokołu posiedzenia Kolegium Specjalnego przy NKWD ZSRR w sprawie skazania Stanisława Krepkiego, s. Jana, oskarżonego o próbę nielegalnego przekroczenia granicy w celu wstąpienia do wojska polskiego we Francji na karę pozbawienia wolności na okres trzech lat.*

**Wypis z protokołu nr 45
Kolegium Specjalnego przy Ludowym Komisarzu
Spraw Wewnętrznych ZSRR
z dnia „25” czerwca 1940 r.**

WYSŁUCHALI	POSTANOWILI
Sprawę nr 1979 / Z[arządu] NKWD obwodu winnickiego dotyczącą oskarżonego KREPSKIEGO Stanisława Janowicza, 1909 r. urodzenia, ur[odzonego] w m. Kazimierza Wielka, Polaka, był[ego] polskiego poddanego, z rodziny urzędnika, bezpartyjnego, kaprała b[yłej] armii polskiej.	KREPSKIEGO Stanisława Janowicza za próbę nielegalnego przejścia granicy państwowej zesłać do Poprawczych Obozów Pracy na okres TRZECH lat licząc ten okres od 21 listopada 1939 roku.
<i>USRR – Workutpeczłag¹ nr 9/13-47348 z [dnia] 27 VI [19]40 r.</i>	
[Pieczęć* Народный Комиссариат Внутренних Дел СССР	

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim o treści w przekładzie na język polski: „Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR”.

Nacz[elnik] Sekretariatu Kolegium Specjalnego
przy Ludowym Komisarzu Spraw Wewnętrznych ZSRR
Iwanow
[podpis odręczny]

Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.

HDA SBU, m. Równe, f. O, spr. 19076, k. 23.

---

¹ Workutpeczłag – Workucko-Peczorski Obóz Pracy (ros.: Воркуто-Печорский исправительно-трудовой лагерь – Воркутпечлаг, Воркуто-Печорский ИТЛ). Jeden z największych obozów pracy przymusowej w systemie Głównego Zarządu Poprawczych Obozów Pracy ZSRR (Gulag).

60

1940, 1 lipca, Rafałówka – Protokół przesłuchania świadka Władimira Borodicza w sprawie Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o działalność antyradziecką.

Protokół przesłuchania

1 lipca 1940 roku

m. Rafałówka

Ja, st[arszy] śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obwo-
du rówieńskiego Szczerbina, w tym dniu przesłuchałem w charakterze
świadka:

Borodicz Władimir Martynowicz, 1900
rok urodzenia, urodzonego we w[si] Po-
lice rejonu rafałowskiego obwo-
du rówieńskiego, piśmienny, b[ez]/p[artyjny],
nieżonaty, niekarany, chłop-biedniak,
w swoim gospodarstwie miał 2 hektary
ziemi, 1 konia, 1 krowę.

Będąc uprzedzony zgodnie z treścią art. 89 KK USRR w sprawie zeznał:

^a-Pytanie:^a Czy znacie Masłochę Jana Stanisławowicza, jeśli tak, to jakie były Wasze relacje?

^a-Odpowiedź:^a Masłochę Jana Stanisławowicza znam dobrze od 1930 roku, jest to leśniczy ziemianina Żoromskiego i Czekmarowa, nasze relacje były normalne, konfliktów nie było.

Pytanie: Co Wam jest wiadomo o k[ontr]r[ewolucyjnej] działalności Masłochy J.S.?

Odpowiedź: W grudniu 1939 roku pracowałem jako zastępca przewodniczącego wsi Wyrobki, a Masłocha J.S. był sekretarzem Rady Wiej[skiej], mój brat Borodicz Nikołaj był n[aczeln]kiem milicji w Wyrobkach. Podczas rozmów Masłocha powiedział do mnie: „Patrz twój brat pracuje jako n[aczeln]k milicji, wydaje ludzi przez ich przeszłość, powiedz mu, żeby siedział cicho i nie wydawał naszych ludzi, ponieważ władza radz[iecka] niedługo stąd odejdzie, a jemu i tobie za to się dostanie, a ja pracuję jako sekretarz

Władimir Borodicz*
[podpis odręczny]

żeby poznać rew[olucyjnie] nastawione osoby”. Poza tym Masłocha J.S. pracując jako leśniczy był patriotycznie nastawiony do b[yłego] polskiego państwa, łowił chłopów w lesie, którzy zbierali gałęzie i wydawał ich policji.

Więcej na temat Masłochy J.S. nic mi nie jest wiadomo.

Zapisano z moich słów prawidłowo, przeczytano mi, pod czym się podpisuję.

Władimir Borodicz
[podpis odręczny]

Przesłuchał:
ST[ARSZY] ŚLED CZY

Szczerbina
[podpis odręczny]

*Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 29-29v.*

^a -^a W dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchiwanego.

1940, 1 lipca, Rafałówka – Protokół przesłuchania świadka Wasilija Kiluszika w sprawie Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o działalność antyradziecką i przynależność do ZPR RP.

^aProtokół przesłuchania^a

1 lipca 1940 roku

Ja, pełnomocnik oper[acyjny] rafałowskiego O[ddziału] R[ejonowego] NKWD Gołubiew, w tym dniu przesłuchałem w charakterze świadka:

Kiluszika Wasilija Archipowicza, 1908 rok urodzenia, urodzonego we w[si] Police rejonu rafałowskiego obwodu rówieńskiego, [pochodzącego] z chłopów-średniaków, [niepiśmiennego, Ukraińca, b[ez]/p[artyjnego], pracuje w swoim gospodarstwie rolnym, mieszka we w[si] Police rejonu rafałowskiego obwodu rówieńskiego.

O odpowiedzialności za składanie fałszywych zeznań został uprzedzony zgodnie z art. 89 KK USRR.

[odcisk palca]*

^bPytanie:^{-b} Czy znacie Masłochę Jana Stanisławowicza, jeśli tak, to jakie były Wasze relacje i co Wam o nim wiadomo?

^bOdpowiedź:^{-b} Masłochę Jana Stanisławowicza znam jeszcze z lat dziecięcych. On był gajowym u ziemianina Czikmarowa¹ przez ok. 10 lat, nie wiem dokładnie, od jakiego czasu, ale wiem że był gajowym do przyścia władzy radzieckiej na Zach[odnią] Ukrainę. Konfliktów z nim nie miałem żadnych i nigdy nie kłóciłem się, ale w 1938 roku nie pamiętam w jakim miesiącu, Masłocha zatrzymał mnie w lesie, kiedy ściałem sobie

^a ^{-a} Fragment podkreślony odręcznie.

^b ^{-b} W dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

* W tym dokumencie zamiast podpisów widnieją odciski palca przesłuchiwanego, ponieważ był on niepiśmienny.

jedno drzewo na drwa i podał mnie za to przez policję do sądu. W tej sprawie wezwała mnie policja, a podczas rozprawy Masłocha wystąpił i powtórnie potwierdził, że jestem złodziejem i że niszczę las. Za to skazano mnie na trzy miesiące pozbawienia wolności i odbyłem karę. Takich przypadków było wiele, że Masłocha podawał informacje na policję na chłopów, którzy brali sobie w lesie drzewo.

Pytanie: O co Wy możecie uzupełnić swoje zeznania?

Odpowiedź: Swoich zeznań uzupełnić o nic nie mogę, ponieważ z Masłochą mało spotykałem się, nie mogę wiedzieć, czym zajmował się poza swoim stanowiskiem gajowego.

Protokół przeczytano mi i z moich słów zapisano prawidłowo, z powodu niepiśmienności składam odcisk swojego dużego palca prawej ręki.

[odcisk palca]

Przesłuchał:

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] RAFAŁOWSKIEGO

O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD

Gołubiew

[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 30.

---

¹ W poprzednich dokumentach dotyczących tej sprawy również „Czekmarow”.

1940, 2 lipca, Rafałówka – Protokół przesłuchania świadka Siemiona Fyszczuka w sprawie Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o działalność antyradziecką i przynależność do ZPR RP.

^aProtokół przesłuchania^a

2 lipca 1940 roku

Ja, pełnomocnik oper[acyjny] rafałowskiego O[ddziału] R[ejonowego] NKWD Gołubiew, w tym dniu przesłuchałem w charakterze świadka:

Fyszczuka Siemiona Wasiljewicza, 1902 rok urodzenia, urodzonego we w[si] Police rejonu rafałowskiego obwodu rówieńskiego, [pochodzącego] z chłopów-średniaków, Ukraińca, niepiśmiennego, b[ez]/p[artyjnego], członka „OUN”, przy był[ym] polskim państwie był aresztowany jako ukraiński nacjonalista, pracuje w swoim gospodarstwie rolnym, zamieszkałego we w[si] Police rejonu rafałowskiego obwodu rówieńskiego.

O odpowiedzialności za składanie fałszywych zeznań został uprzedzony zgodnie z art. 89 KK USRR.

[odcisk palca]*

^bPytanie:^b Jakie jest Wasze prawidłowe nazwisko, Bojcim czy Fyszczuk?

^bOdpowiedź:^b Bojcim, to nie jest moje nazwisko, tylko przezwisko, prawidłowe moje nazwisko to Fyszczuk.

Pytanie: Czy znacie Masłochę Jana Stanisławowicza, jeśli tak, to jakie były Wasze relacje i co Wam o nim wiadomo?

Odpowiedź: Masłochę Jana Stanisławowicza znam od 1920 roku, nie wiem, skąd on przyjechał do wsi Wyrobki, gdzie kupił ziemię od ziemianina Czikmarowa¹ i przyjął się do pracy u tego ziemianina jako gajowy. Masłocha był gajowym aż do czasu przyjscia oddziałów Armii Czerwonej na Zachodnią Ukrainę. Nasze relacje z Masłochą były zwyczajne, tj. nie byłem z nim w żadnej przyjaźni i nigdy nie kłóciłem się, ale znaliśmy się dobrze. W 1939 roku, nie pamiętam w jakim miesiącu, byłem aresztowany przez polską policję za jakoby przynależność do ukraińskich nacjonalistów, przesiedziałem w areszcie przez trzy miesiące. Ponieważ nie zajmowałem się działaniami praktycznymi i wina moja nie była udowodniona, to wypuścili mnie z więzienia. Gdy szedłem do domu, to we wsi

^a ^a Fragment podkreślony odręcznie.

^b ^b W dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

* W tym dokumencie zamiast podpisów widnieją odciski palca przesłuchiwanego, ponieważ był on niepiśmienny.

Police koło domu Całki Stefana, który uciekł do Niemiec, spotkałem Ma-
słochę J.S., który zapytał mnie, jak tam było, tj. jak mi było w więzieniu.
Kiedy mu odpowiedziałem, że w więzieniu było mi źle, to on mi pokazał
dom Całki palcem

[odcisk palca]**

i powiedział: „Jeśli ty tą ścianę rozbijesz głową, to wtedy rozbijesz też
Polskę, Polska jest taka mocna, że ty lepiej nie próbuj jej rozbić”.

Pytanie: O co możecie uzupełnić swoje zeznania?

Odpowiedź: Do swoich zeznań niczego więcej nie mogę dodać.

Protokół przeczytano mi i z moich słów zapisano prawidłowo, z po-
wodu niepiśmienności składam odcisk swojego dużego palca prawej ręki.

[odcisk palca]

Przesłuchał:

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY]
RAFAŁOWSKIEGO O[DDZIAŁU] R[E]JONOWEGO] NKWD

Gołubiew

[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 31-31v.

---

¹ W poprzednich dokumentach dotyczących tej sprawy również „Czekmarow”.

** Koniec strony. Strona protokołu przesłuchania potwierdzona jest odciskiem palca
przesłuchiwanego z powodu jego niepiśmienności.

1940, 3 lipca, Rafałówka – *Protokół przesłuchania świadka Nikołaja Borodicza w sprawie Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o działalność antyradziecką.*

^a**Protokół przesłuchania**^a

Ja, pełnomocnik operacyjny Rafałowskiemu O[ddziału] R[ejonowego] NKWD Gołubiew, tego dnia przesłuchałem w charakterze świadka:

Borodicza Nikołaja Martynowicza, 1908 rok urodzenia, urodzonego we w[si] Police rejonu rafałowskiego obwodu rówieńskiego, urodzony z niesłubnego związku, matka pracowała jako kucharka u ziemianina, Ukraińca, piśmiennego, członka Rady Wiej[skiej] we wsi Wyrobki, mieszkającego w Wyrobkach rejonu rafałowskiego obwodu rówieńskiego.

Został uprzedzony o odpowiedzialności za składanie fałszywych zeznań zgodnie z art. 89 KK USRR.

Borodicz N.M.
[podpis odręczny]

^bPytanie:^b Czy znacie Masłochę Jana Stanisławowicza, jeśli tak, to jakie były Wasze relacje i co Wam o nim wiadomo?

^bOdpowiedź:^b Masłochę Jana Stanisławowicza znam dobrze jeszcze od wieku dziecięcego. Jakichś szczególnych relacji z nim nie miałem, nigdy też nie kłóciliśmy się, więc, gdy dowiedziałem się o tym, że on utrzymuje kontakt z policją, zacząłem go unikać i unikać również sprzeczek z nim. Nie wiem od jakiego roku, ale przez dziesięć lat aż do czasu przyścia oddziałów Armii Czerwonej na Zachodnią Ukrainę Masłocha J.S. był leśniczym u ziemianina Mistowicza, jego imienia oraz imienia jego ojca nie znam. Następnie, gdy majątek Mistowicza był przekazany przez sąd

^a –^a Fragment podkreślony odręcznie.

^b –^b W dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

ziemianinowi Czikmarowi¹, to Masłocha pozostał leśniczym u ziemiani-
na Czikmarowa w tejże wsi Wyrobki rejonu rafałowskiego. Nie wiem, od
jakiego do jakiego roku Masłocha służył w armii polskiej i nosił mundur
wachmistrza, także nosił przy sobie broń. Pełniąc służbę leśniczego i bę-
dąc wiernym strażnikiem polskiego państwa, Masłocha J.S. często odda-
wał do sądu chłopów, którzy brali dla siebie drewno. Jeden z chłopów ze
wsi Police, Kiluszik Wasilij opowiadał mi, że Masłocha J.S. podał go do
sądu za to, że ściął w lesie jedno drzewo. Takich przypadków, że Masło-
cha podawał do sądu chłopów było wiele, ale nie mogę przypomnieć so-
bie wszystkich nazwisk. Także Masłocha J.S. był, nie pamiętam dokładnie,
ale chyba od 1936 roku i do ustanowienia władzy radzieckiej na Zachod-
niej Ukrainie komendantem Rezerwistów i prowadził zajęcia praktyczne
ze strzelania.

Borodicz N.M.*
[podpis odręczny]

^aPrzesłuchanie świadka Borodicza N.M. z dnia** ^c[...]-^{c-a}

Ob[ywate]l z chutoru Iwańce wsi Police, Bojcim Siemion, opowiadał
mi, że gdy on wyszedł z więzienia, gdzie siedział za działalność rewolu-
cyjną, spotkał Masłochę J.S., który do niego powiedział: „No jak gadzino,
dobrze było siedzieć w więzieniu, ty, komunisto, bij głową o ścianę i gdy
ją rozbijesz, wtedy rozbijesz również państwo polskie”. W chwili ustano-
wienia władzy radzieckiej na Zachodniej Ukrainie, byłem naczelnikiem
gwardii robotniczej, gdy przeczytaliśmy ulotki rozrzucone z radzieckiego
samolotu o tym, żeby rozbrajać białobandytów, od razu zaczęliśmy całą
szlachtę we wsi Wyrobki rozbrajać. Rozbrojony został również Masłocha
J.S., któremu to oczywiście nie podobało się, dlatego on do mojego bra-
ta Borodicza Władimira Martynowicza, mieszkającego we w[si] Wyrobki,
powiedział: „Niech twój brat nie zabiera broni i nie służy w milicji, ponie-
waż teraz są takie czasy, że mogą go za to zabić”. Te słowa Masłocha J.S.
wypowiadał w wielkiej złości, o czym mi opowiadał mój brat. Poza tym
Masłocha J.S. był w ścisłym kontakcie z konfidentem policji Całką Stefa-
nem, wcześniej mieszkającym we w[si] Police, a w chwili przyjsia od-
działów Armii Czerwonej na Zach[odnią] Ukrainę ze wsi uciekł, obecnie
nie ma go we wsi. Masłocha także był w bliskich stosunkach z konfiden-

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchi-
wanego.

** Kontynuacja protokołu przesłuchania. Każda strona protokołu przesłuchania poprzedzo-
na nagłówkiem o treści: „Przesłuchanie świadka Borodicza N.M. z dnia”.

^c ^c Brak daty.

tem policji Kozyrą Władysławem, który także mieszkał we w[si] Police i w chwili przyścia oddziałów Armii Czerwonej na Zach[odnią] Ukrainę uciekł wspólnie z Całką, ale następnie wrócił do Polic, obecnie jest aresztowany. Z tą dwójką osób Masłocha wspólnie pił, oni także często odwiedzali się w swoich domach. Masłocha J.S. także często chodził na posterunek policji w N[owej]-Rafałówce, podczas spotkania na ulicy kogoś z policjantów wymieniali się uprzejmościami i witali się uściskiem dłoni, często prowadzili rozmowy. To wszystko widziałem sam osobiście. Są mi znane także przypadki, że Masłocha J.S. wykorzystywał w swoim prywatnym gospodarstwie robotników i nie płacił im za pracę, on także wykorzystywał do pracy osoby zatrzymane przez niego w lesie przy ścinie drzew. Nazwisk i imion tych robotników, którzy pracowali u Masłochy J.S. nie pamiętam, ale tak było naprawdę, ręczę za to, dlatego, że Masłocha J.S. sam nigdy nie pracował w swoim gospodarstwie, a gospodarstwo jego prowadzone było dobrze.

Pytanie: Kto poza Wami może potwierdzić Wasze zeznania?

Odpowiedź: Na temat Masłochy J.S., poza mną, mogą opowiedzieć również Kiluszyk Wasilij, Bojczim Siemion oraz Borodicz Władimir.

Pytanie: O co możecie uzupełnić swoje zeznania?

Odpowiedź: Do swoich zeznań nic więcej dodać nie mogę, protokół przeczytano mi i zapisano prawidłowo z moich słów, pod czym się podpisuję.

Borodicz N.M.
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

PEŁNOMOCNIK O[PERACYJNY]

RAFAŁOWSKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD

Gołubiew
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 32-34.

---

¹ W poprzednich dokumentach dotyczących tej sprawy również „Czekmarow”.

1940, 5 lipca, Równe – *Protokół konfrontacji świadka Władimira Borodicza z Janem Masłochą, s. Stanisława, oskarżonym o prowadzenie agitacji antyradzieckiej.*

Protokół konfrontacji

świadka Borodicza Władimira Martynowicza z oskarżonym
Masłochą Janem Stanisławowiczem.

5 lipca 1940 r.

miasto Równe

^aPytanie ^{-a} do świad[ka]:^{*} Czy Wy znacie siedzącego przed Wami obywatela, jeśli tak, to wymieńcie jego nazwisko i powiedzcie, czy mieliście z nim konflikty.

^aOdpowiedź:^{-a} Tak, siedzącego przede mną obywatela znam jako współmieszkańca mojej miejscowości, on służył jako leśniczy u ziemianina Czekmarowa, on nazywa się Masłocha, żadnych osobistych konfliktów z nim nie miałem.

Borodicz^{**}

[podpis odręczny]

Pytanie do osk[arżonego] Masłochy: Czy Wy znacie siedzącego przed Wami obywatela, jeśli tak, to wymieńcie jego nazwisko i powiedzcie, czy mieliście z nim konflikty.

Odpowiedź: Tak, znam siedzącego przede mną obywatela od 1930 roku, jako współmieszkańca wsi, jego nazwisko Borodicz Władimir, nie miałem z nim osobistych konfliktów.

Masłocha

[podpis odręczny]

^{a-} ^{-a} Na pierwszej stronie dokumentu wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

^{*} W celu lepszej czytelności tekstu fragmenty, zawierające informację, do kogo skierowano poszczególne pytania oraz czyje są odpowiedzi zostały podkreślone.

^{**} W dokumencie wszystkie odpowiedzi uczestników konfrontacji są potwierdzone ich podpisami.

Pytanie do świad[ka] Borodicza: Powiedzcie śledztwu, co Wam jest wiadomo na temat Masłochy Jana Stanisławowicza?

Odpowiedź: Na temat Masłochy wiadome jest mi następujące:

W grudniu 1939 r. pracowałem jako zastępca przewodniczącego wsi Wyrobki, a Masłocha J.S. był sekretarzem Rady Wiejs[kiej], mój brat Nikołał był naczelnikiem milicji wsi Wyrobki. W rozmowie ze mną Masłocha powiedział: „Patrz, twój brat pracuje jako naczelnik milicji, wydaje ludzi za ich przeszłość, powiedz mu, żeby siedział cicho i nie wydawał żadnych ludzi, bo wkrótce władza radziecka stąd odejdzie, a jemu i tobie za to się dostanie, ja pracuję jako sekretarz dlatego, że chcę dowiedzieć się o rewolucyjnie nastawionych osobach, więc weź to pod uwagę”. Poza tym Masłocha będąc leśniczym źle odnosił się do chłopów, jeśli ktokolwiek zbierał drzewo w lesie, a Masłocha o tym dowiedział się, od razu na tego chłopą pisał doniesienie na policję, chłopów karali mandatami. Masłocha też wyganiał z lasu tych, którzy wypasali bydło i informował o tym ziemianina oraz pisał na policję. Masłocha działał w Rezerwistach i był komendantem Rezerwistów, od jakiego roku dokładnie nie pamiętam, ale chyba od 1937 roku.

Pytanie do osk[arżonego] Masłochy: Czy Wy potwierdzacie zeznania siedzącego przed Wami obywatela?

Odpowiedź: Potwierdzam zeznania świadka o tym, że od 1937 r. do przyścia władzy radzieckiej na Zachodnią Ukrainę byłem komendantem Rezerwistów oraz, że jako leśniczy powiadamiałem ziemianina i pisałem na policję o tym, że chłopci wycinali las. Pozostałym zeznaniom świadka zaprzeczam, ponieważ z obywatelem Borodiczem nie prowadziłem w tym czasie żadnych rozmów.

Pytanie do świad[ka] Borodicza: Czy Wy nie oczerniacie siedzącego przed wami obywatela?

Odpowiedź: Nie, ja go nie oczerniam, mówię prawdę, tj. to co mi osobiście mówił Masłocha oraz to, co wiem o nim, za swoje zeznania odpowiadam przed radzieckim prawem.

Pytanie do osk[arżonego] Masłochy: Czy macie pytania do siedzącego przed Wami obywatela?

Odpowiedź: Nie.

Protokół zapisano z naszych słów prawidłowo, nam przeczytano, pod czym się podpisujemy.

Świadek	<i>Borodicz</i>
	[podpis odręczny]
Oskarżony	<i>Masłocha</i>
	[podpis odręczny]

Konfrontację przeprowadził:

ŚLEDZCY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO

Danczenko
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 35-37.

65

1940, 5 lipca, Równe – Protokół konfrontacji świadka *Nikołaja Borodicza* z *Janem Masłochą*, s. *Stanisława*, oskarżonym o prowadzenie agitacji antyradzieckiej.

Protokół konfrontacji

świadka *Borodicza* *Nikołaja* *Martynowicza*
z oskarżonym *Masłochą* *Janem* *Stanisławowiczem*

5 lipca 1940 r.

miasto Równe

Pytanie do świad[ka] *Borodicza* *N.:** Czy Wy znacie siedzącego przed Wami obywatela, jeśli tak, to wymieńcie jego nazwisko i powiedzcie jakie mieliście z nim relacje.

Odpowiedź: Tak, siedzącego przede mną obywatela znam ok. 10 lat jako współmieszkańca mojej miejscowości, nazywa się *Masłocha* *Jan*, nie miałem z nim konfliktów.

Borodicz *N.***
[podpis odręczny]

Pytanie do osk[arżonego] *Masłochy:* Czy Wy znacie siedzącego przed Wami obywatela, jeśli tak, to wymieńcie jego nazwisko i powiedzcie, czy mieliście z nim konflikty.

---

* W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone.

** W dokumencie wszystkie odpowiedzi uczestników konfrontacji są potwierdzone ich podpisami.

Odpowiedź: Tak, siedzącego przede mną obywatela znam jako współmieszkańca mojej miejscowości, nazywa się Borodicz Nikołaj, nie miałem z nim osobistych konfliktów.

Pytanie do świad[ka] Borodicza Nikołaja: Opowiedzcie śledztwu, co Wam jest wiadomo na temat Masłochy Jana Stanisławowicza.

Odpowiedź: Na temat Masłochy wiadome jest mi następujące:

Borodicz N.***

[podpis odręczny]

Gdy byłem w gwardii robotniczej, Leonow Piotr Niestierowicz dał mi listę konfidentów oraz powiedział, że zatrzymali jednego konfidenta, nazwiska jego nie powiedział, który wymienił nazwiska konfidentów. Leonow je zapisał, na tej liście był również Masłocha Jan Stanisławowicz. Ja osobiście nie mogę udowodnić, że Masłocha był konfidentem, ale potwierdzam to, że osobiście widziałem jak Masłocha często spotykał się z policjantami, ale w jakiej sprawie, nie wiem. Poza tym Masłocha źle odnosił się do chłopów. W 1938 roku Kiruszin¹ Wasilij mówił mi, że Masłocha podał go do sądu o to, że on ściął jedno drzewo, w rezultacie czego Kiruszin był skazany na 3 miesiące więzienia. W 1939 r. Bajcyn² Siemion, mieszkawiec chutoru Iwańce, wracając z więzienia spotkał Masłochę i ^aCałkę^a – rezydenta polskiej tajnej policji. Masłocha zawołał Bajcyna i spytał, czy dobrze mu było siedzieć w więzieniu. Bajcyn odpowiedział, że tak jak w więzieniu. Wtedy Masłocha powiedział mu: „Bij głową o ścianę, gdy rozbijesz ścianę, wtedy rozbijesz też Polskę”. Masłocha także był w Rezerwistach. Więcej na temat Masłochy niczego nie wiem.

Pytanie do osk[arżonego] Masłochy: Czy Wy potwierdzacie zeznania świadka Borodicza?

W naszej obecności poprawiono wyraz „Całkę”.

Borodicz

[podpis odręczny]

Masłocha

[podpis odręczny]

Odpowiedź: Potwierdzam zeznania świadka o tym, że byłem w Rezerwistach od 1937 r. oraz o tym, że byłem ich kierownikiem. Również potwierdzam, że w 1938 roku podałem do sądu Kiruszina za to, że ściął jedno drzewo, po czym był skazany na 3 miesiące więzienia. Podałem do sądu Kiruszina, ponieważ tego ode mnie wymagano, byłem zmuszony podawać [chłopów] do sądu. Pozostałych zeznań nie potwierdzam.

*** Koniec strony. Każda strona protokołu konfrontacji potwierdzona podpisem uczestnika konfrontacji.

^a ^a Wyraz poprawiony.

1940, 11 lipca, Równe – *Protokół konfrontacji świadka Wasilija Kiluszika z oskarżonym o działalność antyradziecką Janem Masłochą, s. Stanisława.*

Protokół konfrontacji

11 lipca 1940 r.

miasto Równe

świadka Kiluszika Wasilija Archipowicza
z oskarżonym Masłochą Janem Stanisławowiczem

Pytanie do świad[ka] Kiluszika:* Czy Wy znacie siedzącego przed Wami obywatela, jeśli tak, to wymieńcie jego nazwisko i powiedzcie czy mieliście z nim jakieś konflikty.

Odpowiedź: Tak, siedzącego przede mną obywatela znam jako współmieszkańca mojej miejscowości, on nazywa się Masłocha, osobistych konfliktów z nim nie miałem.

[odcisk palca]**

Pytanie do osk[arżonego] Masłochy: Czy Wy znacie siedzącego przed Wami obywatela, jeśli tak, to wymieńcie jego nazwisko i powiedzcie, czy mieliście z nim konflikty.

Odpowiedź: Tak, siedzącego przede mną obywatela znam jako współmieszkańca mojej miejscowości, on nazywa się Kiluszik, były przypadki, gdy miałem z nim konflikty o drzewo wtedy, gdy był leśniczym.

Masłocha

[podpis odręczny]

* W celu lepszej czytelności tekstu zwroty: „pytanie do świadka Kiluszika”, „pytanie do oskarżonego Masłochy”, oraz wyraz „odpowiedź” zostały podkreślone.

** W dokumencie wszystkie odpowiedzi uczestników konfrontacji są potwierdzone ich podpisami. Ponieważ świadek oskarżenia Kiluszik Wasilij był niepiśmienny, o czym jest mowa w protokole jego przesłuchania z 1 VII 1940, zamiast podpisów złożył odciski palca.

Pytanie do świad[ka] Kiluszika: Co Wam jest wiadomo na temat Masłochy Jana?

[odcisk palca]***

Odpowiedź: W 1938 roku pojechałem do lasu i ściąłem sobie trochę drzewa na opał, wtedy zobaczył to Masłocha, zrzucił moje drzewo i podał mnie do sądu. Po tym byłem skazany za to drzewo na 3 miesiące więzienia. Więcej na temat Masłochy niczego nie wiem, ponieważ mieszkam ok. kilometra od Masłochy.

Pytanie do osk[arżonego] Masłochy: Czy Wy potwierdzacie zeznania świadka Kiluszika?

Odpowiedź: Tak, zeznania świadka, ja potwierdzam w pełni.

Pytanie do osk[arżonego] Musiała¹: Czy Wy byliście obecni w sądzie?

Odpowiedź: Tak, w sądzie byłem obecny jako świadek i oskarżałem Kiluszika o to, że on ścinał ziemianom las.

Protokół zapisano z naszych słów prawidłowo, przeczytano nam, pod czym się podpisujemy.

ŚWIADEK
[odcisk palca]

OSKARŻONY
Masłocha
[podpis odręczny]

Konfrontację przeprowadził:

ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO
Danczenko
[podpis odręczny]

*Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 41-42.*

---

¹ Powinno być „Masłocha”.

*** Koniec strony. Każda strona protokołu konfrontacji potwierdzona podpisem uczestnika konfrontacji lub odciskiem palca w wypadku osoby niepiśmiennej.

1940, 19 lipca, Równe – Protokół konfrontacji oskarżonych Piotra Leonowa, s. Nestora i Fiodora Halczyka, s. Klimenta.

Protokół konfrontacji

oskarżonych LEONOWA Piotra Niestierowicza
i HALCZYKA Fiodora Klimowicza

miasto Równe

19 lipca 1940 r.

^aPYTANIE^{-a} do oskar[żonego] LEONOWA: Czy Wy znacie siedzącego przed Wami obywatela, jeśli tak, to wymieńcie jego nazwisko i powiedzcie czy mieliście z nim jakieś konflikty.

^aODPOWIEDŹ^{-a} Tak, siedzącego przede mną obywatela znam jako mieszkańca sąsiedniej wsi, jego nazwisko HALCZYK, osobistych konfliktów z nim nie miałem.

LEONOW*

[podpis maszynowy]

PYTANIE do oskar[żonego] HALCZYKA: Czy Wy znacie siedzącego przed Wami obywatela, jeśli tak, to wymieńcie jego nazwisko i powiedzcie, czy mieliście z nim konflikty.

ODPOWIEDŹ: Tak, siedzącego przede mną obywatela znam jako mieszkańca sąsiedniej wsi, nazwisko jego LEONOW, osobistych konfliktów z nim nie miałem.

HALCZYK

[podpis maszynowy]

PYTANIE do oskar[żonego] LEONOWA: Opowiedzcie śledztwu szczegółowo o tym, co zeznał HALCZYK Fiodor, gdy Wy go przesłuchiwaliście w październiku 1939 roku?

^{a-} ^{-a} W całym dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały napisane dużymi literami oraz podkreślone maszynowo.

* W dokumencie wszystkie odpowiedzi uczestników konfrontacji są potwierdzone ich podpisami.

ODPOWIEDŹ: W październiku 1939 roku milicja w[si] Police aresztowała HALCZYKA Fiodora Klimowicza. Gdy HALCZYKA aresztowano, przyprowadzono do pokoju Kom[itet]u Wiej[skiego] w Policach, [a] mnie zaproszono do pisania protokołu. Na przesłuchaniu HALCZYK zeznał następująco:

HALCZYK powiedział, że był związany z był[ą] polską policją i był jej konfidentem. Był zwerbowany przez KOZERĘ do służby dla b[ylej] polskiej policji jako konfident i był z nim w kontakcie, wykonywał wszystkie polecenia KOZERY, tj. informował KOZERĘ o członkach KPZU i nastrojach ludności. HALCZYK także mówił, że nie on jeden był związany z polską policją i był jej konfidentem, powiedział, że znany jest mu szereg osób, które były w kontakcie z b[ylą] polską policją i były jej konfidentami, a mianowicie:

1. KOZERA Władysław Franciszkowicz – mieszkaniec w[si] Police, zajmował się handlem.

2. CALKO¹ Stefan – mieszkaniec w[si] Police.

3. KOWALSKI Piotr – mieszkaniec w[si] Police.

4. FILIPCZYK² Piotr – –// – –// –

5. KRYSZTAŃSKI³ Alfons Aleksandrowicz – mieszkaniec w[si] Police, współwłaściciel młyna.

6. DUDKOWSKI Stefan – mieszkaniec w[si] Police.

7. ORZECZOWSKI Łukasz – mieszkał w chutorze Lisznia⁴ rejonu rafałowskiego.

8. MURAWIŃSKI, imienia oraz imienia odojcowskiego nie pamiętam, w[ieś] Majunicze.

9. MASŁOCHA Jan – mieszkaniec chut[oru] Szymonisko⁵ rejonu rafałowskiego.

10. AFANASJEW Iwan – mieszkaniec m[iasta] Rafałówka.

11. MICHAŁSKI imienia i imienia ojca nie pamiętam, mieszkaniec m[iasta] Rafałówka.

12. KRAL Władysław, imienia ojca nie pamiętam, mieszkaniec m[iasta] Rafałówka.

13. FABIĄŃSKI, imienia i imienia ojca nie pamiętam, mieszkaniec m[iasta] Rafałówka i szereg innych osób, których nie pamiętam.

PYTANIE do osk[arżonego] HALCZYKA: Czy Wy potwierdzacie zeznania siedzącego przed Wami obywatela?

ODPOWIEDŹ: Tak, zeznania siedzącego przede mną obywatela potwierdzam, a mianowicie, rzeczywiście byłem zwerbowany do służby dla b[ylej] polskiej policji, byłem związany z KOZERĄ Władysławem i wykonywałem wszystkie jego polecenia. KOZERA Władysław był konfidentem b[ylej] polskiej policji, miał kontakt z komendantem tajnej policji WRO-

NA. Potwierdzam także to, że wspominałem o wymienionych przez ob. LEONOWA osobach, mówiłem, że mieli kontakt z KOZERĄ Władysławem, ale nie zeznawałem, że wyżej wskazane osoby w rzeczywistości były konfidentami b[ylej] polskiej policji, ponieważ tego nie wiedziałem.

PYTANIE do osk[arżonego] HALCZYKA: Gdy przesłuchiwał Was LEONOW w październiku 1939 roku, Wy mówiliście, że MASŁOCHA Jan i KRYSZTAN Alfons są konfidentami b[ylej] polskiej policji.

ODPOWIEDŹ: Nie, gdy przesłuchiwał mnie LEONOW, nie mówiłem, że KRYSZTAN Alfons i MASŁOCHA rzeczywiście byli konfidentami b[ylej] polskiej policji. Powiedziałem, że KRYSZTAN Alfons i MASŁOCHA Jan mieli dobre relacje z konfidentami b[ylej] polskiej policji KOZERĄ i CAŁKO. Ja wielokrotnie widziałem jak wspólnie pili, hulali i często się spotykali.

PYTANIE do osk[arżonego] HALCZYKA: Dlaczego Wy nie potwierdziliście swoich zeznań podczas konfrontacji z KRYSZTANEM Alfonsem?

ODPOWIEDŹ: Na konfrontacji z oskarżonym KRYSZTANEM Alfonsem nie potwierdziłem swoich zeznań dlatego, że siedzę z nim w jednej celi i nie chciałem, żeby był na mnie zły.

PYTANIE do osk[arżonego] HALCZYKA: Co Wam jest wiadomo na temat Leonowa Piotra Niestierowicza?

ODPOWIEDŹ: Na temat LEONOWA Piotra Niestierowicza wiadomo mi jest tylko to, że w 1936 roku wielokrotnie widziałem LEONOWA z komendantem tajnej policji WRONĄ na posterunku [policji] w Rafałówce, widziałem także LEONOWA z zastępcą komendanta tajnej policji ANDRZEJEWSKIM, ale nie mogę udowodnić, że LEONOW był konfidentem b[ylej] polskiej policji.

PYTANIE do oskar[żonego] LEONOWA: Czy Wy potwierdzacie zeznania HALCZYKA Fiodora?

ODPOWIEDŹ: Tak, potwierdzam zeznania HALCZYKA Fiodora Klimowicza.

PYTANIE do oskar[żonego] LEONOWA: Powiedzcie, gdy Wy byliście na posterunku policji w Rafałówce wspólnie z komendantem tajnej policji WRONĄ, o czym Wy z nim rozmawialiście?

ODPOWIEDŹ: W latach 1937-[19]38 znajdowałem się pod nadzorem b[ylej] polskiej policji, wielokrotnie wzywał mnie na posterunek [policji] w Rafałówce komendant tajnej policji WRONA i przesłuchiwał mnie.

PYTANIE do oskar[żonego] LEONOWA: Czy Wy potwierdzacie swoje zeznania?

ODPOWIEDŹ: Potwierdzam swoje zeznania i mówię, że HALCZYK część swoich zeznań ukrył przed śledztwem, ponieważ, gdy go przesłuchiwałem, wprost powiedział, że wyżej wymienione osoby były konfidentami b[ylej] polskiej policji.

Protokół konfrontacji zapisano z naszych słów prawidłowo, przeczytano nam, pod czym się podpisujemy.

Oskarżeni:

1. LEONOW
[podpis maszynowy]
2. HALCZYK
[podpis maszynowy]

[Pieczęć]**

След[ственная] Часть
Областное Управление НКВД
по Ровенской области

Konfrontację przeprowadził:

ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO
DANCZIENKO
[podpis maszynowy]

Za zgodność:

Danczenko
[podpis odręczny]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 43-47.*

---

¹ W poprzednich dokumentach dotyczących tej sprawy występuje również jako „Całko, Całka, Calka”.

² W poprzednich dokumentach dotyczących tej sprawy występuje również jako „Filipczak”.

³ W poprzednich dokumentach dotyczących tej sprawy występuje również jako „Krysztan”.

⁴ Lisznia (ukr. Лішня) – obecnie wieś na Ukrainie, obwód rówieński.

⁵ Szymonisko (ukr. Шимонисько) – obecnie wieś na Ukrainie, obwód rówieński.

** Pieczęć trójkątna z napisem w języku rosyjskim, co w tłumaczeniu na język polski oznacza: „Oddział Śledczy Obwodowy Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego”.

1940, 22 lipca, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o działalność antyradziecką przed zajęciem Wołynia przez armię radziecką.*

Protokół przesłuchania

oskarżonego Masłochy Jana Stanisławowicza

z dnia 22 lipca 1940 r.

miasto Równe

a-^aPytanie: ^a Jakie otrzymaliście nagrody od b[yłego] polskiego rządu?

a-^aOdpowiedź: ^a Od b[yłego] polskiego rządu żadnych nagród nie otrzymałem.

Pytanie: Śledztwo dysponuje materiałami o tym, że otrzymaliście medale od b[yłego] polskiego rządu za służbę w armii w latach 1919-1921. Opowiedzcie o tym szczegółowo śledztwu.

Odpowiedź: Jeszcze raz powtarzam, że od b[yłego] polskiego rządu nie otrzymywałem żadnych medali i nagród.

Pytanie: Będąc sekretarzem komitetu wiejskiego w 1939 roku, Wy prowadziliście agitację antyradziecką wśród ludności. Opowiedzcie o tym.

Odpowiedź: Nigdy nie prowadziłem agitacji antyradzieckiej.

Masłocha*

[podpis odręczny]

Pytanie:** Podczas przesłuchań oraz konfrontacji z Wami świadkowie zeznali, że po przyjsciu władzy radzieckiej na terytorium Zachodniej Ukrainy prowadziliście agitację antyradziecką i rozprzestrzeniaście oszczercze pogłoski wśród ludności „o upadku władzy radzieckiej”. Potwierdzacie to?

^{a-} ^a Na pierwszej stronie dokumentu wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchiwane.

** W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały w dalszej części dokumentu podkreślone odręcznie.

Odpowiedź: Zeznań świadków nie potwierdzam, ponieważ nie prowadziłem żadnej agitacji przeciwko władzy radzieckiej.

Protokół przerwano o 1 godz. 50 min.

Zapisano z moich słów prawidłowo, odczytano mi, pod czym się podpisuję.

Masłocha
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

MŁ[ODSZY] ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO

Danczenko
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 16-17.

69

1940, 23 lipca, Równe – Protokół przesłuchania Jana Masłochy, s. Stanisława, oskarżonego o działalność antykomunistyczną i antyradziecką.

Protokół przesłuchania
Oskarżonego Masłochy Jana Stanisławowicza

z dnia 23 lipca 1940 r.

miasto Równe

Pytanie: Czy znacie Kozere i Całkę oraz jakie mieliście z nimi relacje?

Odpowiedź: Tak Kozere i Całkę znam od 1937 lub 1938 roku, dokładnej daty nie pamiętam. Nie miałem z nimi bliskich relacji, ale były przypadki w latach 1938-[19]39, gdy piłem u Całki.

Pytanie: Czy znacie Wrone, komendanta tajnej policji miasta Sarny?

Odpowiedź: Nie, nie znam komendanta b[yłej] polskiej tajnej policji Wrony i nigdy się z nim nie spotykałem i nie widziałem go.

Pytanie: Podczas przesłuchań oraz konfrontacji z Wami świadkowie zeznali, że mieliście ścisły kontakt z konfidentami b[yłej] polskiej policji Kozera i Całką, informowaliście tych ostatnich o rewolucyjnie nastawionych osobach i byliście w kontakcie z komendantem b[yłej] polskiej policji rafałowskiego posterunku Piacką. Opowiedzcie o tym szczegółowo śledztwu.

Masłocha*

Odpowiedź: Zeznaniom świadków zaprzeczam, ponieważ nie byłem konfidentem b[yłej] polskiej policji, nie miałem kontaktu z komendantem i nikogo nie wydawałem. Ale z Całką miałem dobre relacje, wiele razy u niego piłem, ale nie wiedziałem o tym, że Całka jest konfidentem, a z Kozera nie miałem żadnych kontaktów.

Pytanie: Wy mieliście broń, gdzie ona znajduje się obecnie?

Odpowiedź: Tak, rzeczywiście miałem pistolet kalibru 6,35 mm, ale we wrześniu 1939 r. osobiście oddałem swoją broń Borodiczowi Nikolajowi, naczelnikowi milicji wsi Szymonisko. Więcej żadnej broni nie mam.

Pytanie: Czy Wy byliście komendantem Rezerwistów?

Odpowiedź: Tak, rzeczywiście byłem komendantem Rezerwistów.

Pytanie: Jakie zadania stawiała sobie organizacja Rezerwistów?

Odpowiedź: Nasza organizacja stawiała przed sobą zadanie wyszkolenia wojskowego wszystkich Rezerwistów, żeby w przypadku działań wojennych wystąpić w obronie b[yłego] państwa polskiego.

Pytanie: Jaką pracę wykonywaliście będąc komendantem Rezerwistów?

Odpowiedź: Będąc komendantem Rezerwistów nie prowadziłem żadnych działań.

Pytanie: Wy mówicie nieprawdę, śledztwo dysponuje danymi o tym, że Wy prowadziliście zajęcia wojskowe i kierowaliście daną organizacją, opowiedzcie o tym szczegółowo.

Odpowiedź: Niczego nie ukrywam przed śledztwem, mówię prawdę i jeszcze raz oświadczam, że będąc komendantem nie prowadziłem żadnym działań z Rezerwistami.

Pytanie: Skąd Wy braliście broń do prowadzenia zajęć wojskowych i ile jej było?

---

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchwanego.

Odpowiedź: W związku z tym, że nie prowadziłem zajęć wojskowych z Rezerwistami, broń nie była potrzebna i nigdy nie przywozili jej do naszej organizacji.

Pytanie: Organizacja Rezerwistów była organizacją wojskową, która posiadała broń, a Wy byliście komendantem danej organizacji i ja od Was wymagam żebyście powiedzieli, gdzie znajduje się broń Waszej organizacji i ile jej jest?

Odpowiedź: Nasza organizacja nie miała żadnej broni, broń miała organizacja strzelców, tj. „Związek Strzelecki”. Ponieważ nasza organizacja nie miała żadnej broni, to ja w tym temacie niczego nie mogę powiedzieć.

Pytanie: Śledztwo dysponuje materiałami o tym, że Wy byliście w „Związku Strzelców”. Opowiedzcie szczegółowo, kiedy wstąpiliście do ^{a-}danego ^{-a} „Związku Strzelców”?

Odpowiedź: Członkiem „Związku Strzelców” nigdy nie byłem.

Pytanie: Ilu ludzi było w organizacji Rezerwistów, wymieńcie ich nazwiska.

Odpowiedź: Dokładnie nie mogę powiedzieć ilu było ludzi, ponieważ nie sporządzałem list i nie pamiętam ich nazwisk, ale w przybliżeniu w danej organizacji było ok. 45 ludzi.

Wyraz „danego” poprawiono w mojej obecności.

Masłocha
[podpis odręczny]

Protokół zapisano z moich słów prawidłowo, odczytano mi, pod czym się podpisuję.

Masłocha
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

MŁ[ODSZY] ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO

Danczenko
[podpis odręczny]

*Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 18-21.*

---

^{a-} ^{-a} Wyraz poprawiony.

1940, 23 lipca, Równe – *Protokół konfrontacji oskarżonych Fiodora (Teodora) Halczyka, s. Klimenta, oraz Jana Masłochy, s. Stanisława.*

Protokół konfrontacji
oskarżonych Halczyka Fiodora Klimowicza
oraz Masłochy Jana Stanisławowicza

23 lipca 1940 r.

miasto Równe

^aPytanie^a do osk[arżonego] Halczyka: Czy Wy znacie siedzącego przed Wami obywatela, jeśli tak, to wymieńcie jego nazwisko i powiedzcie czy mieliście z nim jakieś konflikty.

^aOdpowiedź:^a Tak, siedzącego przede mną obywatela znam jako mieszkańca sąsiedniej wsi, on nazywa się Masłocha Jan, osobistych konfliktów z nim nie miałem.

Halczyk*

[podpis odręczny w języku polskim]

Pytanie do osk[arżonego] Masłochy: Czy Wy znacie siedzącego przed Wami obywatela, jeśli tak, to wymieńcie jego nazwisko i powiedzcie czy mieliście z nim jakieś konflikty.

Odpowiedź: Nie, nie znam siedzącego przede mną obywatela, wydaje mi się, że to mieszkaniec wsi Weretnicze rejonu rafałowskiego, ale nie znam jego nazwiska.

Masłocha

[podpis odręczny]

Pytanie do osk[arżonego] Halczyka: Opowiedzcie dokładnie śledztwu, co Wam jest wiadomo na temat Masłochy Jana Stanisławowicza.

---

^{a-} ^{-a} W całym dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” zostały podkreślone.

* W dokumencie wszystkie odpowiedzi uczestników konfrontacji są potwierdzone ich podpisami.

Odpowiedź: Masłocha Jan Stanisławowicz miał kontakt z konfidentem b[ylej] polskiej policji Kozेरą Władysławem i Całką od 1938 r. do czasu przyjsia Armii Czerwonej na terytorium Zachodniej Ukrainy. W 1938 roku osobiście wielokrotnie widziałem jak Masłocha spotykał się z Kozेरą i Całką w m[ieście] Rafałówka, prowadzili jakieś rozmowy, ale o czym dokładnie nie wiem. Także wielokrotnie widziałem jak Masłocha, Kozera i Całka zbierali się wspólnie, bawili się i pili. Poza tym Masłocha miał kontakt z konfidentem b[ylej] polskiej policji [funkcjonariuszem] posterunku w Rafałówce Piacką. W latach 1938 - [19]39 osobiście widziałem wiele razy Masłochę na posterunku b[ylej] polskiej policji w Rafałówce, on siedział wspólnie z konfidentem policji Piacką i o czymś rozmawiali. Oprócz tego Masłocha był komendantem Rezerwistów. Więcej na temat Masłochy nic mi nie jest wiadomo.

Pytanie do osk[arżonego] Masłochy: Czy Wy potwierdzacie zeznania siedzącego przed Wami obywatela?

Odpowiedź: Zeznań siedzącego przede mną obywatela nie potwierdzam, ponieważ nigdy nie rozmawiałem z konfidentem Piacką.

Pytanie do osk[arżonego] Masłochy: Czy Wy chodziliście w latach 1938 - [19]39 na posterunek w Rafałówce?

Odpowiedź: Tak, w latach 1938 - [19]39 chodziłem na posterunek b[ylej] polskiej policji w Rafałówce dlatego, że musiałem informować policję, kto wycinał las. Więc w 1939 r. rozmawiałem z komendantem posterunku o tym, że w tym czasie zostałem pobity przez jednego z Polaków, ale nazwiska jego nie znam.

Pytanie [do oskarżonego] Masłochy: Czy Wy piliście wspólnie z Kozेरą i Całką, gdzie i kiedy Wy spotykaliście się z nimi?

Odpowiedź: Tak, z Całką często piłem, ale z Kozेरą nie miałem żadnych relacji i nigdy z nim nie piłem, ale były przypadki, że się z nim po prostu spotykałem jak ze znajomym, ale ja z nim nie miałem nic wspólnego.

Pytanie do osk[arżonego] Halczyka: Czy Wy pozostajecie przy swoich zeznaniach?

Odpowiedź: Tak, pozostaję przy swoich zeznaniach i oświadczam, że Masłocha Jan Stanisławowicz ukrywa przed śledztwem swoje kontakty z b[ylą] polską policją i jej konfidentami Kozेरą i Całką.

** Koniec strony. Każda strona protokołu konfrontacji potwierdzona podpisem uczestnika konfrontacji.

Protokół zapisano z naszych słów prawidłowo, przeczytano nam, pod czym się podpisujemy.

Podpisy oskarżonych:

1. *Halczyk*
[podpis odręczny w języku polskim]
2. *Masłocha*
[podpis odręczny]

Konfrontację przeprowadził:

ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO
Danczenko
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 4251, k. 48-51.

71

1940, 23 lipca, Równe – Akt oskarżenia przeciwko Janowi Masłosze, s. Stanisława, oskarżonemu o prowadzenie agitacji antyradzieckiej.

„ZATWIERDZAM”
NACZELNIK Z[ARZĄDU] NKWD
OBW[ODU] RÓWIEŃ[SKIEGO]
lejtant bezpieczeństwa
państ[wowego]
Masticki
[podpis odręczny i maszynowy]
„25” lipca 1940 roku

8 l[at] ITL¹
[podpis odręczny nieczytelny]
12.10.[19]40 r.